

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ
ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΥΔΑΤΙΝΑ
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ
(ΛΙΜΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ)**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

Δρ. ΔΑΟΥΣΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ (από 11/05/2009 μέχρι 30.09.2009)

**ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ (από 01/10/2009 μέχρι
27.11.2009)**

ΕΚΠΟΝΗΣΗ:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Β. ΚΟΥΜΑΣΗ

2004234

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2009

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Β. ΚΟΥΜΑΣΗ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ
ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕ ΥΔΑΤΙΝΑ
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ
(ΛΙΜΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ)**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2009

*«Ξέρω δυο λίμνες ζωτικές, δύο λίμνες αδερφάδες
με του χωριού, με του νερού, με του χλωρού, τα κάλλη.
Για ονειροπλέκτες έρωτες και για τραγουδιστάδες.
Τη λίμνη τ' Αγγελόκαστρου του Βραχωριού την άλλη.»*
Κωστής Παλαμάς

*Στους γονείς μου
Σοφία -Βασίλη*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1: Εισαγωγή.....	9
1.2: Βήματα προσέγγισης –Αποκλεισμοί.....	10
1.3: Η πλευρά του προμηθευτή – η τοπική κοινωνία.....	12
1.4: Ο αγροτουρισμός μέσα από την κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+.....	16
1.5: Στρατηγική για την Αειφόρο-Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης	23
1.5.1:Στρατηγική αειφόρου ανάπτυξης της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο(2001).....	24
1.5.2: Επανεξέταση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη: πλαίσιο δράσης και εστίαση στα βασικά θέματα (2005).....	29
1.5.3: Αναθεώρηση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη: εντάσσοντας την διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις κοινοτικές πολιτικές(2009).....	34
1.5.4: Η ένταξη της περιβαλλοντικής διάστασης στις κοινοτικές και δημόσιες πολιτικές.....	36
1.5.5: Η προώθηση ενός αειφόρου και ανταγωνιστικού τουρισμού.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΡΧΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

2.1: Αρχές-Σύστημα Αξιών Αγροτουρισμού.....	46
2.2: Γενικός Ορισμός και «Μορφές» Αγροτουρισμού.....	48

2.3: Γενικά χαρακτηριστικά ζήτησης.....	49
---	----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΛΙΜΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

3.1: Λίμνη Τριχωνίδα.....	51
3.2: Ο Υγρότοπος της Τριχωνίδας.....	61
3.3: Μελέτη ρύπανσης υδρολογικής λεκάνης Τριχωνίδας LIFE-ΦΥΣΗ '99.....	66
3.3.1: Μελέτη του υδατικού ισοζυγίου της περιοχής	77
3.3.2: Κατάσταση του υγροτόπου.....	80
3.3.3: Εγκατάσταση σταθμηγράφων.....	82
3.3.4: Ανάδειξη των υγροτόπων.....	83
3.3.5: Παρακολούθηση της ποιότητας νερού.....	84
3.3.6: Μεταβολή της στάθμης της λίμνης Τριχωνίδας.....	84
3.4: Εταιρία προστασίας Τριχωνίδας- Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας.....	85
3.5: Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας.....	89
3.6: Ιχθυοκαλλιεργητικό Κέντρο Αχελώου (ΙΧΘΥ.Κ.Α.) Α.Ε.....	90
3.7: Κάτω τα χέρια από τη λίμνη Τριχωνίδα.....	93
3.8: Ορεινή Τριχωνίδα – Θέρμο, η «καρδιά της Αιτωλίας».....	94
3.9: Τριχωνίδα: Ένα Διαμάντι της Ελληνικής Φύσης για μια Αειφορική Διαχείριση του Υδάτινου Δυναμικού της (πρόγραμμα).....	100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ

4.1: Εισαγωγή.....	103
4.2: Προστασία Τριχωνίδας μέσα από τον βιώσιμο τουρισμό.....	105
4.3: Το φυσικό περιβάλλον. Το νερό και η Χλωρίδα.....	106
4.4: Ασβεστούχοι βάλτοι.....	108
4.5: Η πλούσια πανίδα της λίμνης Τριχωνίδας.....	111
4.6: Ο γύρος της λίμνης Τριχωνίδας μια αξέχαστη εμπειρία.....	116

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1: Εισαγωγή.....	123
5.2: Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Αγρινίου.....	124
5.3: Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Θεσπιέων.....	125
5.4: Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Παραβόλας.....	125
5.5: Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Θέρμου.....	127
5.6: Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Μακρυνείας.....	131
5.7: Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Αρακύνθου.....	131

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ LEADER

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Τ Κ.Π.Σ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ LEADER+

6.1: Παρουσίαση Τοπικού Προγράμματος LEADER+ της Ομάδας Τοπικής Δράσης Τριγωνίδα Α.Ε.....	133
6.2: Οικονομικά Στοιχεία Τοπικού Προγράμματος.....	135
6.2.1: Η σημασία του plus (+) στο LEADER.....	135
6.2.2: Οι αναπτυξιακοί στόχοι του LEADER+.....	136
6.2.3: Σε ποιες περιοχές της χώρας μας εφαρμόζεται το LEADER+.....	137
6.2.4: Φορείς υλοποίησης των τοπικών προγραμμάτων LEADER+.....	138
6.3: Διαδικασία υλοποίησης των τοπικών προγραμμάτων LEADER+ και ένταξης των έργων/ επενδύσεων.....	139
6.4: Διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος.....	139
6.5: Διακρατική συνεργασία	143
6.6: Περιεχόμενο του τοπικού προγράμματος της Κ.Π. LEADER+ (Άξονες).....	144
6.7: Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου.....	148
6.8: Έργα LEADER+.....	149
6.9: Προγράμματα της υπαίθρου.....	155
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	162
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	164
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ.....	166
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ.....	167

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1.1: Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται μια σειρά «εννοιολογικών προσεγγίσεων» του όρου «Αγροτουρισμός», σε μια προσπάθεια να πλησιάσουμε τον όρο αυτό, όσο πιο κοντά γίνεται χωρίς να τον ορίσουμε με πλήρη ακρίβεια. Ο λόγος αυτής της προσπάθειας είναι προφανής.

Ο «Αγροτουρισμός» είναι ένα φαινόμενο με πολλές διαστάσεις (κοινωνικό, πολιτιστικό, περιβαλλοντικό) και όχι μια ακόμα εναλλακτική μορφή τουρισμού. Από το «κατάλυμα» και τη «σπιτική φιλοξενία» ο όρος διευρύνθηκε τόσο πολύ ώστε να συμπεριλάβει «συμπλέγματα δράσεων» με συνέργειες δράσεων που ξεκινούσαν από μια απλή πεζοπορία, μέχρι τα ευρωπαϊκά μονοπάτια, από τα επισκέψιμα αγροκτήματα, μέχρι την ιππασία και την τοξοβολία, από την αναρρίχηση, μέχρι την κατάβαση δύσκολων ποταμών με κανώ-καγιάκ¹.

Η φαντασία του ανθρώπινου νου γεννά κάθε μέρα απίστευτα σχήματα που έρχονται να προστεθούν στη «σπιτική φιλοξενία», το «κέντημα», τον «αργαλειό», το πολιτιστικό πανηγύρι. Ένας πλούτος ιδεών και φαντασίας αποτυπώνονταν με τον όρο «αγροτουρισμός», κάνοντας τα προηγούμενα σχήματα να φαίνονται φτωχά. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά, η σύνδεση της έννοιας με την προστασία και τον σεβασμό του περιβάλλοντος, η «αειφόρος ανάπτυξη», το τοπικό σχέδιο. Κάθε ένα από αυτά είχε την δική του ερμηνεία, τη δική του λογική ένταξης στην έννοια του αγροτουρισμού. Όπως υποστηρίζει ο Λ.Παπακωνσταντινίδης, ο αγροτουρισμός είναι πάνω απ'όλα τρόπος σκέψης, συμπεριφοράς και σε τελική ανάλυση, φιλοσοφικής αντιμετώπισης των πραγμάτων. Και αυτό θα πρέπει να κατανοηθεί από όλες τις πλευρές, τους επενδυτές, τους ελεγκτές, τους επισκέπτες, τους σχεδιαστές. Είναι το «σημείο των συναισθηματικών μας αναφορών», ένας άλλος «τρόπος σκέψης», μια «εναλλακτική προσέγγιση» των χώρων υπαίθρου.

Ίσως γι'αυτό ο αγροτουρισμός δεν ορίζεται σε όρους τυπολατρίας και οικονομίας.

¹ Λεωνίδα Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 54-56.

Γιατί είναι κάτι πέρα και έξω από όλα αυτά. Όσοι δε το κατάλαβαν, εμπορευματοποίησαν, όχι απλά και μόνο μια δράση αλλά τον ίδιο τους τον εαυτό, τις αξίες τους. Απλά θυσίασαν τα πιστεύω τους σε μια χρηματική αξία, απαρνούμενοι τον εαυτό τους².

1.2: Βήματα προσέγγισης του όρου «Αγροτουρισμός»

Αποκλεισμοί και χαρακτηριστικά

Ένας εύκολος τρόπος να ορίσεις μια έννοια, είναι να την προσεγγίσεις «εκ του υπολοίπου». Να επισημάνεις δηλαδή το «τι δεν είναι» η έννοια αυτή και να αποδεχτείς αυτό που απομένει, εντοπίζοντας τις «αποκλίσεις».³

Έτσι για παράδειγμα «αγροτουρισμός» δεν είναι ο μαζικός τουρισμός, με την συνηθισμένη έννοια της εμπορευματοποίησης, όπως την συνηθίσαμε. Δεν είναι το «απρόσωπο», το «self service», δεν προβλέπεται «φιλοδώρημα». Δεν περνάς απαρατήρητος όπως συμβαίνει στα μεγάλα ξενοδοχεία. Δεν υπάρχει περίπτωση να μην γνωριστεί ο επισκέπτης με εκείνον που φιλοξενεί. Υπάρχει μεγαλύτερη άνεση χρόνου, να ανταλλάξει κανείς πληροφορίες, εμπειρίες, ακόμη και «κάρτες» και αλληλογραφία (μετά την επιστροφή του επισκέπτη στην χώρα του) με την οικογένεια που φιλοξενεί. Υπάρχει η δυνατότητα να βιώσει ο επισκέπτης μέσα στην αγροτική οικογένεια ως μέλος της οικογένειας. Να έχει ενεργό συμμετοχή στη ζωή τα βιώματα, ακόμα και τις καθημερινές ασχολίες της αγροτικής οικογένειας.

Υπάρχει η δυνατότητα να αναπτυχθούν σχέσεις φιλίας και μάλιστα μακρόχρονης, ανάμεσα στον επισκέπτη και την οικογένεια που φιλοξενεί. Να γίνουν ανταλλαγές. Σε κάποια περίπτωση, μια ολλανδική οικογένεια ανέλαβε να σπουδάσει στη χώρα της, το παιδί της ελληνικής αγροτικής οικογένειας, που την φιλοξένησε.

Με απλά λόγια, όπως επισημαίνει ο Α.Παπακωνσταντινίδης, ο αγροτουρισμός κινείται ακριβώς στο όριο της εμπορικής επιχείρησης και της κοινωνικής σχέσης και αυτό είναι που του προσδίδει μια «εσωτερικότητα», μια «φιλοσοφία», μια

2 Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 54-56.

3 Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 57-61.

εναλλακτική έκφραση ανθρώπινης προσέγγισης: Ο ιδιοκτήτης του μεγάλου ξενοδοχείου δεν εμφανίζεται, δεν παρουσιάζεται στους επισκέπτες, ενδεχομένως δεν βρίσκεται καν στην ευρύτερη περιοχή εγκατάστασης του ξενοδοχείου. Εμφανίζονται σερβιτόροι, καμαριέρες, καθαρίστριες αλλά όχι αυτός, ούτε καν ο Διευθυντής της μονάδας. Υπάρχει κάτι «το απόμακρο», «το απρόσωπο», η έλλειψη επαφής και ανθρώπινης επικοινωνίας⁴.

Όμως, η κριτική που ασκεί ο Α. Παπακωνσταντινίδης δεν εστιάζεται στο σημείο αυτό. Ο τουρισμός, η τουριστική μονάδα και η τουριστική λειτουργία, με αυτή την συγκεκριμένη μορφή που προαναφέραμε δεν έχει καμία «σύνδεση» με την τοπική κοινωνία, εκτός από δύο σημεία:

- Α) Συνήθως η μονάδα αξιοποιεί ένα ντόπιο εργατικό δυναμικό σε κατώτερες θέσεις, με σχέση εξαρτημένης μισθωτής εργασίας, σε εποχιακή κλίμακα.
- Β) Ενδεχομένως προκύπτουν ορισμένα οφέλη «εξωτερικών οικονομιών» για τις τοπικές κοινωνίες στις οποίες είναι εγκατεστημένες οι ξενοδοχειακές μονάδες: Αν το ξενοδοχείο έχει την ανάγκη της πρόσβασης σ' αυτό, τότε θα προχωρήσει σε κάποιες υποδομές, π.χ. στη διάνοιξη ενός δρόμου. Από τον δρόμο, όμως, αυτό ασφαλώς θα επωφεληθούν και εκείνοι που τυχαίνει να έχουν τις κατοικίες τους κοντά στο ξενοδοχείο και άρα θα το χρησιμοποιούν. Από κει και πέρα δεν υπάρχει καμία άλλη σύνδεση του ξενοδοχείου με την τοπική κοινωνία και πολύ περισσότερο με την τοπική ανάπτυξη. Το ξενοδοχείο είναι μια επιχείρηση που ενδιαφέρεται να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της και τίποτα περισσότερο. Αν μάλιστα ανήκει σε πολυεθνική εταιρία, τότε τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα. Ο ιδιοκτήτης του ξενοδοχείου έχοντας κατά πάσα πιθανότητα, προσανατολισμένα τα ενδιαφέροντα του σε άλλο τόπο, αντιλαμβάνεται πως ο συγκεκριμένος τόπος εγκατάστασης της μονάδας του παρέχει απλά και μόνο φιλοξενία.

4 Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 57-61

1.3: Η «πλευρά» του «προμηθευτή» Η τοπική κοινωνία. Αυτοδέσμευση των κοινωνιών –εναισθητοποίηση «Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας»

Για την δραστηριότητα του αγροτουρισμού, η τοπική κοινωνία είναι ο «αποδέκτης», ο «χώρος υποδοχής και φιλοξενίας», ο «τόπος προορισμού», και σε τελική ανάλυση ο χώρος, στον οποίο χρειάζεται να παρέμβει κανείς μέσα από μια συγκεκριμένη πολιτική ανάπτυξης. Συνήθως ο χώρος αυτός είναι ο «λιγότερο αναπτυγμένος», ο χώρος που αναπτύσσει αυτήν ακριβώς την δραστηριότητα, προκειμένου να δημιουργήσει συνθήκες ευημερίας των κατοίκων του, τέτοιες που να του επιτρέπουν να συγκρατήσει τον πληθυσμό του (ή και στην αισιόδοξη προοπτική) να τους αυξήσει, αποσπώντας νέους ανθρώπους από την «κορεσμένη» αγορά εργασίας του αστικού χώρου.

Δυο είναι τα βασικά θέματα που ανακύπτουν, εάν ο αγροτουρισμός εξετασθεί από την πλευρά του τόπου παροχής υπηρεσιών:

- η ποιότητα και ποικιλία των προσφερόμενων υπηρεσιών από τους κατοίκους και
- η διασφάλιση της ποιότητας ζωής των ίδιων των κατοίκων, αλλά και της συγκράτησης της τοπικής αγοράς εργασίας και πληθυσμού.

Ο Αγροτουρισμός, ως προϊόν, είναι από την φύση του «ποιοτικό προϊόν». Σε αυτόν τον συνειρμό παραπέμπουν τα «μικρά μεγέθη» αλλά και η γενικότερη φιλοσοφία που περιβάλλει αυτήν την δραστηριότητα. Καταρχήν είναι μια ήπια μορφή τουρισμού, πράγμα που διακρίνει τον αγροτουρισμό από τις μορφές του μαζικού τουρισμού.

Όμως, τον αγροτουρισμό, θα μπορούσαμε να τον αποδεχτούμε ως μορφή τουριστικής δράσης, αφού τα στοιχεία που τον συνθέτουν ξεπερνούν την δοσμένη αντίληψη περί «τουριστικής δραστηριότητας», ανάγοντας αυτόν σε φιλοσοφική τάση της μορφής «επιστροφή στη φύση», ή «αναζήτηση της ρίζας μας», που αποτελούσαν τα σλόγκαν των γερμανών οικολόγων της δεκαετίας του 70 και του 80.⁵ Αυτό σημαίνει, πως ο καταναλωτής των αγροτουριστικών υπηρεσιών, περιμένει κάτι περισσότερο, από μια απλή παροχή τουριστικών υπηρεσιών.

Ας προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τον «καταναλωτή», για να δούμε τι είδους

⁵ Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 66-67

υπηρεσίες περιμένει να του προσφερθούν, σε ποια έκταση και σε ποια ποιότητα:

- Ο σημερινός καταναλωτής του αγροτουριστικού προϊόντος, ανήκει σε όλο το φάσμα των ηλικιών, ανεξάρτητα από φύλο.
- Έχει σήμερα στην διάθεση του μεγαλύτερη οικονομική δυνατότητα, από ότι στο παρελθόν, για να διαχειριστεί τον ελεύθερο χρόνο του , έχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο, διαθέτει περισσότερες της μιας επιλογές τύπου διακοπών.
- Επιδιώκει να περιηγείται περισσότερους του ενός τόπους, συντομεύοντας την παραμονή του, σε ένα συγκεκριμένο τόπο, δηλαδή, περισσότερες επισκέψεις,⁶ περισσότερες γνωριμίες τόπων, με μικρότερη παραμονή στον κάθε τόπο.
- Αναζητά περισσότερες εμπειρίες που να «ξεφεύγουν» από τον τυποποιημένο αστικό τρόπο ζωής, αναζητά την γαλήνη, την παραμονή στην φύση και το φυσικό περιβάλλον, την προσωπική σχέση (σε μια προσπάθεια να ξεφύγει, έστω για λίγο από το «απρόσωπο των πόλεων» και την «μαζική συμπεριφορά»).
- Θέλει να έχει ενεργό συμμετοχή στον τρόπο ζωής αλλά και τις εργασίες και τις εκδηλώσεις του τόπου υποδοχής. Δεν θέλει να παρακολουθεί, να είναι δηλαδή «παθητικός θεατής» εκδηλώσεων που οι άλλοι ενδεχομένως σχεδιάζουν να τον ευχαριστήσουν. Θέλει να παίρνει μέρος στις αγροτικές εργασίες, κάτι, που είναι πρωτόγνωρο και παράλληλα ελκυστικό για το κάτοικο του αστικού κέντρου. Θέλει να παίρνει μέρος στις αναρριχήσεις και τις πεζοπορίες στα ειδικά διαμορφωμένα μονοπάτια, θέλει να ιππεύσει, να κάνει βαρκάδα, να πετάξει με ανεμόπτερο, να ριψοκινδυνεύσει με καγιάκ σε ορμητικά ποτάμια, να μάθει τους τοπικούς χορούς και να τους χορέψει. Θέλει να γευθεί τοπικά φαγητά, άγνωστα σε αυτόν. Θέλει να έχει ενεργό συμμετοχή στην πολιτιστική εκδήλωση, να γευθεί τα τοπικά κρασιά, ή άλλα ποτά, θέλει να πλησιάσει τους καταρράκτες, να κάνει σκι σε χιονισμένες πλαγιές κλπ.

⁶ Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Γουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 68

- Πάνω απ' όλα, όμως θέλει να γνωρίσει την ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ του τόπου που επισπεύτηκε. Θέλει ο τόπος να είναι μοναδικός, έχοντας μια τουλάχιστον διαφορετικότητα, «κάτι» που να τονίζει ότι αυτός ο τόπος έχει αυτό το πολύ συγκεκριμένο χαρακτηριστικό, που δεν συνάντησε σε κανέναν άλλον.
- Αυτό το «πολύ συγκεκριμένο χαρακτηριστικό», ο τόπος το καθιστά «σημαία» του. Είναι «το κεντρικό θέμα με ικανότητα συσπείρωσης». Είναι αυτό, με το οποίο ο τόπος αποκτά μία ταυτότητα, στην διεθνή ανταγωνιστική αγορά.

Αυτές οι τάσεις του μέσου καταναλωτή αγροτουριστικών υπηρεσιών, δεν μπορούν να αγνοηθούν, όταν σχεδιάζεται το «αγροτουριστικό προϊόν». ⁷Άρα, το πρώτο πράγμα, είναι ο σχεδιασμός του αγροτουριστικού προϊόντος, με τέτοιο τρόπο που να συμπεριλαμβάνει ένα πλούτο επιμέρους δράσεων και μάλιστα τέτοιων που να συνεπάγονται την όσο το δυνατόν, μεγαλύτερη συμμετοχή του επισκέπτη, περιηγητή, σε αυτές, «ως δρον υποκείμενο» και όχι ως παθητικός θεατής.

Αν πρόκειται για μια επιχείρηση, π.χ. «κατάλυμα», τότε ο ιδιοκτήτης θα πρέπει πέρα από διαμονή- πρωινό να προσφέρει στον επισκέπτη του «και μια δράση» κάτι το ξεχωριστό που θα κάνει τον επισκέπτη, μόνιμο πελάτη του.

Ο σχεδιασμός αγροτουριστικού προϊόντος, η προβολή, το marketing, η διαφήμιση και ο τρόπος που αυτό κοστολογείται, αποκτά μία τιμή στην αγορά, σε σύγκριση πάντα με εκείνα που προσφέρουν οι ανταγωνιστές συνιστά ένα μεγάλο κεφάλαιο πολιτικής σχεδιασμού προϊόντος, που περιλαμβάνεται στο έργο πολύ εξειδικευμένων μελετητών και εν πάση περίπτωση δεν συνιστά πεδίο έρευνας του δικού μας θεματικού αντικειμένου. Το αγροτουριστικό προϊόν πρέπει να προσφέρεται σε ένα επίπεδο ποιότητας, ανωτέρω από τα προϊόντα άλλων υπηρεσιών που παρέχονται μαζί, αφού, από την φύση του, το αγροτουριστικό προϊόν είναι ποιοτικό προϊόν.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να αναφερθούν τα «Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας», σαν μια καινοτομία που ξεκίνησε από την Αναπτυξιακή Καρδίτσας για να απλωθεί σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο(αλλά και στον ευρωπαϊκό, ως έργο επίδειξης).

⁷ Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 68

Σύμφωνα με αυτή την θεσμική καινοτομία, οι εμπλεκόμενοι στην παροχή υπηρεσιών αγροτουρισμού στην ως άνω περιοχή, συναπεφάσισαν να αυτοδεσμευτούν σε ένα «ελάχιστο επίπεδο ποιότητας» που πρέπει να έχουν οι προσφερόμενες από αυτούς υπηρεσίες, αναβαθμίζοντας έτσι την συνολική εικόνα που διαμορφώνει ο επισκέπτης-καταναλωτής στο μυαλό του για τον χώρο αυτό, «εικόνα» που λειτουργεί συνειρμικά σαν την καλύτερη διαφήμιση του τόπου. Αυτό είναι μια σημαντική κατάκτηση της συγκεκριμένης τοπικής κοινωνίας, αλλά και των κοινωνιών που το εφάρμοσαν.

Το «Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας» ως νοητική σύλληψη και κυρίως, ως αποδοχή στην πράξη, θέτει ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο στην έτσι και αλλιώς ποιοτική δράση του αγροτουρισμού: στην ουσία εισάγει το νόημα της ευαισθητοποίησης και ακόμα παραπέρα της «αυτοδέσμευσης των κοινωνιών» που είναι το μεγάλο ζητούμενο της εποχής μας.⁸

⁸ Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 68-69

1.4. Ο αγροτουρισμός μέσα από την κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+

Συνοψίζοντας σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο του αγροτουρισμού, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι:

- Αγροτουρισμός, είναι οι διάφορες μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο, από ανθρώπους που ασχολούνται με τη γεωργία και εναρμονίζονται με τον αγροτικό τρόπο ζωής.
- Ο αγροτουρισμός έχει ως βασικό σκοπό να δώσει εναλλακτικές λύσεις στην απασχόληση των γεωργών και να βελτιώσει το εισόδημά τους.
- Επιπλέον, βοηθάει στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, προσφέροντας οικονομική άνθηση, τη συνέχιση παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων. Διατηρεί, τέχνες που, διαφορετικά, θα είχαν εκλείψει, την αναβίωση των εθίμων και τη βίωση παραδοσιακών εκδηλώσεων. Γίνεται, δηλαδή, αρωγός επικοινωνίας μεταξύ απομονωμένων περιοχών και μεγαλουπόλεων. Εφόσον προσφέρει τη δυνατότητα ολιγόημερων διακοπών σε τουρίστες από μεγάλα αστικά κέντρα σε κάποια φάρμα που παρέχει στοιχειώδεις τουριστικές εγκαταστάσεις και εξοικειώνει τον επισκέπτη - τουρίστα με τον αγροτικό τρόπο ζωής, και τη ζωή στην ύπαιθρο.
- Κυρίως δε, δίνει τη δυνατότητα και τις προοπτικές στους νέους των περιοχών αυτών να ζήσουν και να δουλέψουν στις περιοχές τους χωρίς να χρειάζεται να τις εγκαταλείψουν .

Οι δε στόχοι του Αγροτουρισμού μπορούν να συνοψισθούν στα εξής :⁹

- η αυτοτροφοδοτούμενη τουριστική ανάπτυξη
- η διατήρηση των μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων
- η διαφύλαξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος
- η διαφύλαξη- αναπαραγωγή του πολιτιστικού γίνεσθαι
- η διατήρηση του κοινωνιολογικού και ψυχολογικού ιστού
- η διατήρηση της φυσικής-πολιτιστικής ιδιαιτερότητας
- η αναβάθμιση των ποιοτικών τοπικών χαρακτήρων
- η μη αλλοίωση- αλλοτρίωση φυσικού-ανθρωπίνου περιβάλλοντος
- η μη αλλοτρίωση του τρόπου διαβίωσης των μονίμων κατοίκων
- η οικονομική-κοινωνική- πολιτιστική βιωσιμότητας τουριστικών προορισμών.

⁹ Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ. 30

Την πρωτοποριακή αυτή τάση για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού έρχεται να στηρίξει η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το κοινοτικό πρόγραμμα LEADER+, το οποίο έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων αγροτικών περιοχών. Συγκεκριμένα, το Leader+ είναι μία από τις τέσσερις κοινοτικές πρωτοβουλίες με χρηματοδότηση από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στόχος του είναι η στήριξη των αγροτικών περιοχών με μακροπρόθεσμη προοπτική.¹⁰ Προπομποί του Leader+ ήταν οι κοινοτικές πρωτοβουλίες Leader I και II. Το κοινοτικό πρόγραμμα Leader+ συμπίπτει με την περίοδο των διαρθρωτικών ταμείων 2000–2006 (αλλά επιτρέπει την υλοποίηση έργων έως το τέλος του 2008), και στόχος του είναι να ενθαρρύνει και να στηρίζει τους φορείς των αγροτικών περιοχών να εξετάσουν το μακροπρόθεσμο δυναμικό της περιοχής τους. Προσπαθεί να ενθαρρύνει την υλοποίηση ολοκληρωμένων, ποιοτικών, πρωτότυπων στρατηγικών αιεφόρου ανάπτυξης, σχεδιασμένων έτσι ώστε να ενθαρρύνουν τον πειραματισμό με την εφαρμογή νέων μορφών:

- αξιοποίησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς,
- ενίσχυσης και διαφοροποίησης του οικονομικού περιβάλλοντος προκειμένου να συμβάλει στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης,¹¹
- βελτίωσης της οργανωτικής ικανότητας της κοινότητας.

Πριν από τη διεύρυνση του 2004, υπήρχαν στην Ευρώπη 893 ομάδες τοπικής δράσης (ΟΤΔ) Leader+. Σε ορισμένα από τα κράτη μέλη που προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το 2004, λειτουργούσαν ήδη ομάδες τοπικής δράσης (ΟΤΔ), στο πλαίσιο ενός μέτρου τύπου Leader.¹²

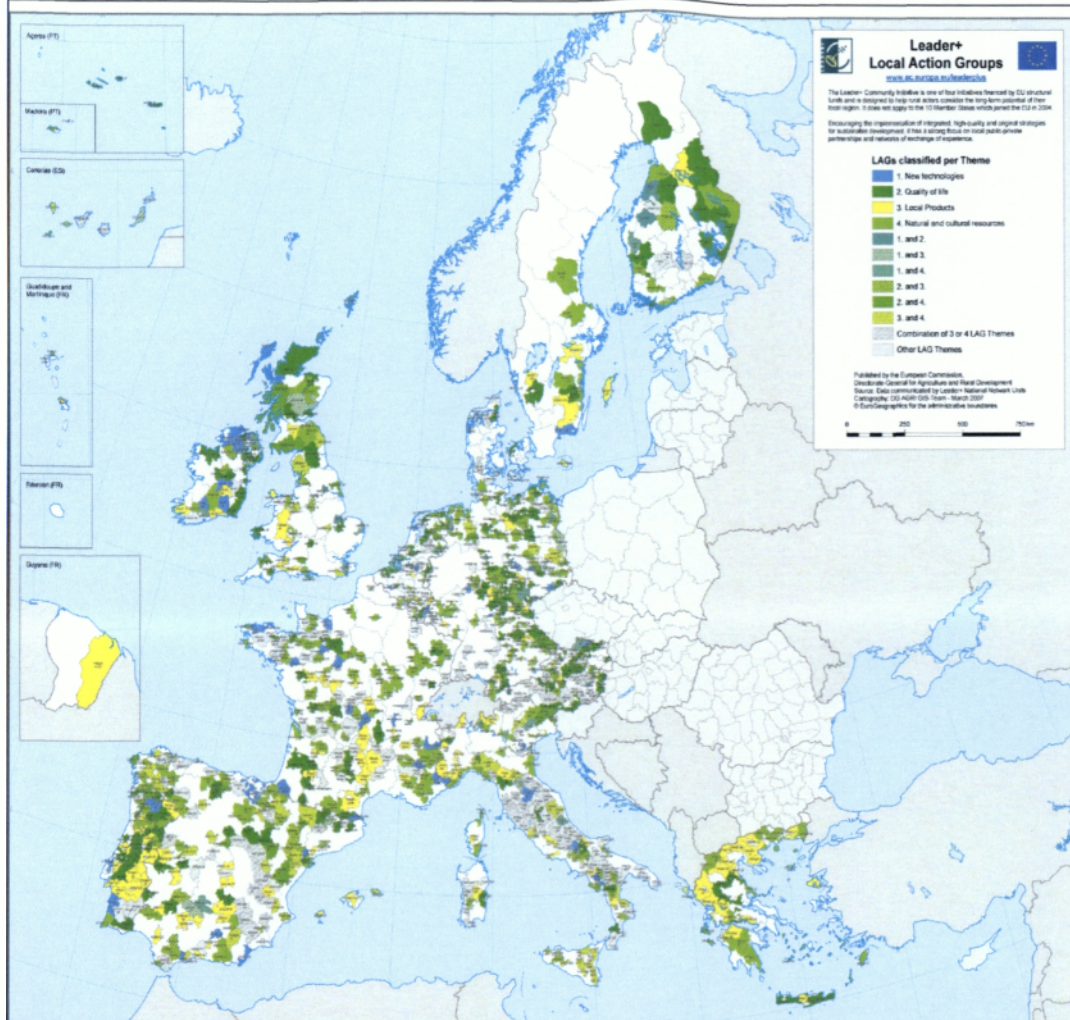
¹⁰ Περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά στη νομική βάση και τον προϋπολογισμό του Leader+ δημοσιεύονται στον δικτυακό τόπο της ΕΕ: <http://ec.europa.eu/leaderplus>.

¹¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 3 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

¹² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 3 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

Χάρτης 01:

Ο χάρτης των ευρωπαϊκών Ομάδων Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) Leader+¹³

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή,

στην ιστοσελίδα: <http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/images/CarteGals.jpg>

Το Leader+ σχεδιάστηκε με βάση τέσσερα θέματα προτεραιότητας¹⁴

¹³ Ο χάρτης αυτός δίνει μια γενική εικόνα για τις περιοχές που καλύπτονται και τα θέματα που έχουν επιλεγεί από τις 893 ομάδες τοπικής δράσης (ΟΤΔ) της Ευρώπης των 15. Κάθε ομάδα τοπικής δράσης (ΟΤΔ) μπορεί να εντοπιστεί με βάση τον ευρωπαϊκό της κωδικό (και) σύμφωνα με τη θεματική ενότητα Leader+ ή με το συνδυασμό επιλεγμένων θεμάτων επίσημα εγκεκριμένων. Βλέπε τον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <http://ec.europa.eu>, στην ιστοσελίδα:

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/publications/index_el.htm#lag_map.

¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 3 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

- Αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης τοποθεσιών Natura 2000.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής σε αγροτικές περιοχές.
- Αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων, ιδίως μέσω της διευκόλυνσης, με συλλογικές ενέργειες, της πρόσβασης των μικρών μονάδων παραγωγής στις αγορές. χρησιμοποίηση νέας τεχνογνωσίας και νέων τεχνολογιών, ώστε να καταστούν πιο ανταγωνιστικά τα προϊόντα και οι υπηρεσίες των αγροτικών περιοχών.
- Χρησιμοποίηση νέας τεχνογνωσίας και νέων τεχνολογιών, ώστε να καταστούν πιο ανταγωνιστικά τα προϊόντα και οι υπηρεσίες των αγροτικών περιοχών. Για την περίοδο 2000-2006, προβλέφθηκε συνολική δαπάνη 5.046,5 εκατ. ευρώ, από τα οποία 2.105,1 εκατ. ευρώ χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ - τμήμα Προσανατολισμού και τα υπόλοιπα από τη δημόσια και την ιδιωτική συνδρομή των κρατών μελών και των συμμετεχόντων φορέων¹⁵

Η προσέγγιση της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader+ αποτελείται από επτά κριτήρια:

- Προσέγγιση βάσει της περιοχής

Προϋποθέτει τη χάραξη μιας αναπτυξιακής στρατηγικής που να βασίζεται στην ιδιαίτερη κατάσταση της περιοχής, στα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της. Στο Leader, η περιοχή αυτή είναι μια μάλλον ομοιογενής τοπική αγροτική μονάδα που χαρακτηρίζεται από εσωτερική κοινωνική συνοχή, κοινή ιστορία και παραδόσεις, αίσθημα κοινής ταυτότητας κ.λπ. Η ευαισθητοποίηση όσον αφορά την προσέγγιση βάσει της περιοχής αυξάνεται, οι δε παράγοντες που ασκούν επιρροή σε κάθε περιοχή έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν το σημαντικό ρόλο των ενδογενών πόρων στην επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης. Σε επίπεδο ομάδων τοπικής δράσης (ΟΤΔ), η προσέγγιση βάσει της περιοχής συμβάλλει στην ευχερέστερη επισήμανση τοπικών φορέων στο εσωτερικό της περιοχής.¹⁶

- Προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω

Στόχος είναι η ενθάρρυνση της συμμετοχικής λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα για όλες τις πτυχές της αναπτυξιακής πολιτικής. Αποβλέπει άμεσα στη συμμετοχή

¹⁵ Βλέπε τον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <http://ec.europa.eu> στην

ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/index_el.htm

¹⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών

Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 3 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

τοπικών παραγόντων, και της ίδιας της κοινότητας συνολικά, ομάδων οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων και εκπροσώπων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Η προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω βασίζεται σε δύο κυρίως δραστηριότητες: «εμφύχωση» (διευκόλυνση των δραστηριοτήτων) και κατάρτιση των τοπικών κοινοτήτων, ασκεί δε επιρροή σε διάφορα στάδια του προγράμματος. Σε επίπεδο έργου, είναι σημαντικό το έργο να εγκαινιάζεται από τοπικούς φορείς και να διεξάγονται διαβουλεύσεις με τους πολίτες τους οποίους αφορά η δράση.¹⁷

- Προσέγγιση εταιρικής σχέσης και ομάδα τοπικής δράσης (ΟΤΔ)

Η ΟΤΔ είναι ένας οργανισμός στον οποίο συμμετέχουν δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς στο πλαίσιο εταιρικής σχέσης, η οποία καθορίζει μια κοινή στρατηγική και ένα σχέδιο τοπικής δράσης για την ανάπτυξη μιας περιοχής Leader+. Η ΟΤΔ αποτελεί ένα από τα πλέον πρωτότυπα και στρατηγικής σημασίας χαρακτηριστικά της προσέγγισης Leader. Με μια ομάδα στελεχών, αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων και έναν σχετικά μεγάλο προϋπολογισμό, η ΟΤΔ αντιπροσωπεύει ένα νέο μοντέλο οργάνωσης που μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τη θεσμική και την πολιτική ισορροπία κάθε περιοχής. Οι ΟΤΔ προσφέρουν κατάλληλους μηχανισμούς για συμμετοχή, ευαισθητοποίηση και οργάνωση των τοπικών φορέων προς όφελος της αγροτικής ανάπτυξης. Η κατανομή καθηκόντων και ευθυνών μεταξύ των εταίρων (αρχών του προγράμματος, ΟΤΔ, μελών των ΟΤΔ) πρέπει να είναι σαφής και διαφανής.¹⁸

- Καινοτομία

Εκτός από την ιδέα Leader και της επιτόπου υλοποίησή της, η οποία είναι από μόνη της καινοτόμος, η πρωτοβουλία απαιτεί επίσης καινοτόμες δράσεις. Αυτές μπορεί να είναι: δράσεις για την προώθηση των τοπικών πόρων με νέους τρόπους, δράσεις που ενδιαφέρουν την τοπική ανάπτυξη, αλλά δεν καλύπτονται από άλλες αναπτυξιακές πολιτικές, δράσεις που προσφέρουν νέες απαντήσεις στις αδυναμίες και τα προβλήματα των αγροτικών περιοχών, ή που δημιουργούν ένα νέο προϊόν, νέες διαδικασίες, νέες μορφές οργάνωσης ή μια νέα αγορά. Η καινοτομία είναι επίσης ενσωματωμένη στις συνιστώσες του προγράμματος που αφορούν την εκπαίδευση και τη δικτύωση: διάδοση πληροφοριών σε άλλες ομάδες παραγόντων που επιθυμούν να εμπνευστούν από επιτεύγματα άλλων ή να υλοποιήσουν κοινά έργα.¹⁹

¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 3 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

¹⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 4 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

¹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 4 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

- Ολοκληρωμένη προσέγγιση

Οι δράσεις και τα έργα που περιλαμβάνονται στο σχέδιο τοπικής δράσης αλληλοσυνδέονται και συντονίζονται ως συγκροτημένο σύνολο. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση μπορεί να αφορά δράσεις που υλοποιούνται στο εσωτερικό ενός μόνο κλάδου, όλες τις δράσεις του προγράμματος ή συγκεκριμένες ομάδες δράσεων, ή ακόμα και —το σημαντικότερο— τη δημιουργία δεσμών μεταξύ των διαφόρων οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών, περιβαλλοντικών παραγόντων και κλάδων της περιοχής.²⁰

- Δικτύωση και συνεργασία μεταξύ των περιοχών

Διευκολύνοντας την ανταλλαγή και την κοινοποίηση πληροφοριών για τις πολιτικές αγροτικής ανάπτυξης και τη διάδοση και μεταφορά ορθών πρακτικών και καινοτόμων στρατηγικών και δράσεων, το δίκτυο Leader προσπαθεί να περιορίσει την απομόνωση των ΟΤΔ και να δημιουργήσει μια πηγή πληροφοριών και ανάλυσης των δράσεων. Συμπληρώνοντας την υπάρχουσα ευρωπαϊκή και εθνική δικτύωση, ορισμένες ΟΤΔ οργανώθηκαν αυθόρμητα σε άτυπα δίκτυα. Ένα άλλο βασικό τμήμα του Leader είναι η συνεργασία μεταξύ αγροτικών περιοχών. Η συνεργασία μεταξύ περιοχών μπορεί να είναι διακρατική, αλλά μπορεί να αφορά και περιοχές του ίδιου κράτους μέλους (διαπεριφερειακή). Στο πλαίσιο του Leader+ προβλέπεται ειδικός προϋπολογισμός για έργα συνεργασίας (σκέλος 2).²¹

- Τοπική χρηματοδότηση και διαχείριση

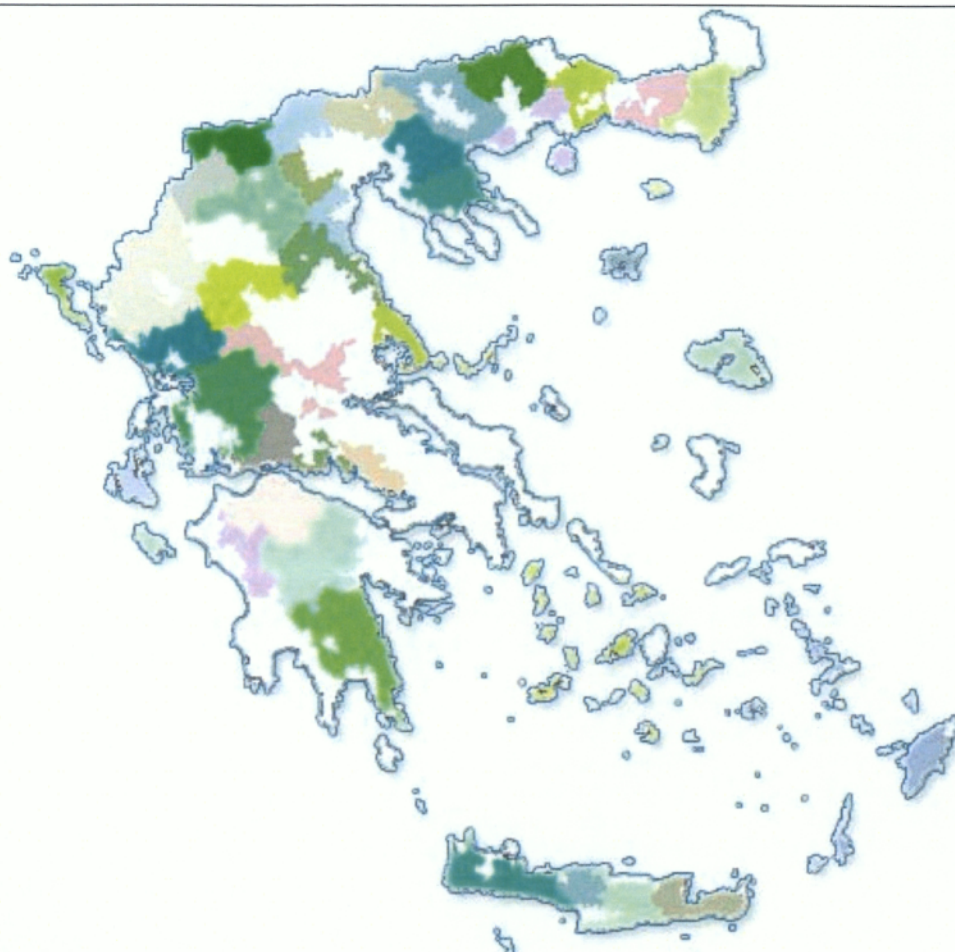
Η ανάθεση μεγάλου μέρους των αρμοδιοτήτων λήψης αποφάσεων για θέματα χρηματοδότησης και διαχείρισης στις ΟΤΔ είναι άλλο ένα βασικό στοιχείο της προσέγγισης Leader. Εντούτοις, ο βαθμός αυτονομίας των ΟΤΔ ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με τον συγκεκριμένο τρόπο οργάνωσης και το θεσμικό πλαίσιο κάθε κράτους μέλους. Συνεπώς, το κριτήριο αυτό πρέπει να εκτιμάται κατά περίπτωση, λαμβανομένου υπόψη του εκάστοτε διοικητικού πλαισίου.²²

²⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 4 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

²¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 4 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

²² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Επιλογή βέλτιστων πρακτικών Leader+», Λουξεμβούργο, Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών, 2009, αρ. φύλλου 4, σελ. 4 [κείμενο εξολοκλήρου προσβάσιμο στον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/bestpractice/bp4_el.pdf].

Χάρτης 02:
Χωρική εφαρμογή της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader+
στην Ελλάδα (2000 - 2006)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή,
στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/memberstates/enlarge_el.htm

1.5: Στρατηγική για την Αειφόρο-Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμφωνα με τον επίσημο δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο κλασικός ορισμός της αειφόρου ανάπτυξης αναφέρεται στην «ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες» [Παγκόσμια επιτροπή για το περιβάλλον και την ανάπτυξη ("Επιτροπή Brundtland"), 1987]²³ με άλλα λόγια στην μέριμνα ώστε η σημερινή μεγέθυνση να μην υπονομεύει τις δυνατότητες μεγέθυνσης των μελλοντικών γενεών.²⁴ Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η αειφόρος ανάπτυξη²⁵ έχει, επομένως, τρεις συνιστώσες - οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική - που απαιτούν ισόρροπη πολιτική συνεκτίμηση.²⁶

Το 1992, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνυπέγραψε τη «Διακήρυξη του Ρίο» των Ηνωμένων Εθνών και δεσμεύτηκε να εκπονήσει, εγκαίρως, στρατηγικές για την αειφόρο ανάπτυξη. Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο

²³ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ 02.

²⁴ Βλέπε, τον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [<http://europa.eu>] και συγκεκριμένα την ιστοσελίδα http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/index_el.htm.

²⁵ Βλέπε, τον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [<http://europa.eu>] και συγκεκριμένα την ιστοσελίδα http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/index_el.htm.

²⁶ Βλέπε, τον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [<http://europa.eu>] και συγκεκριμένα την ιστοσελίδα http://europa.eu/legislation_summaries/environment/sustainable_development/index_el.htm.

ανάπτυξη, η οποία εγκρίθηκε το 2001²⁷ και αναθεωρήθηκε το 2005²⁸ και το 2009²⁹ συμπληρώνεται, μεταξύ άλλων, από την αρχή της ένταξης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στις ευρωπαϊκές πολιτικές που έχουν αντίκτυπο στο περιβάλλον.³⁰

1.5.1. Στρατηγική αειφόρου ανάπτυξης της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο (2001)

Στη σύνοδο του Ελσίνκι του Δεκεμβρίου 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή «να προτείνει μια μακροπρόθεσμη στρατηγική που θα συνδυάζει πολιτικές με στόχο την οικονομικά, κοινωνικά και οικολογικά αειφόρο ανάπτυξη και η οποία θα υποβληθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου 2001». Η Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο: «Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του

²⁷ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε.

²⁸ Βλέπε: (α). Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη - Πλαίσιο δράσης» COM/2005/658 τελικό, Βρυξέλλες, 13.12.2005, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε.

(β). Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Επανεξέταση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη 2005: πρώτος απολογισμός και μελλοντικές κατευθύνσεις {SEC(2005) 225}», COM/2005/37 τελικό, Βρυξέλλες, 09.02.2005, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε.

²⁹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών - Εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ: Αναθεώρηση του 2009 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM/2009/400 τελικό, Βρυξέλλες, 24.07.2009, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε.

³⁰ Βλέπε: (α). Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συνεργασία στην υπηρεσία της ολοκλήρωσης - Μια στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλους τους τομείς πολιτικής και δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Cardiff - Ιούνιος 1998», COM/1998/333 τελικό, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ και

(β). Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο εργασίας της Επιτροπής για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών μελημάτων σε άλλους τομείς πολιτικής - απολογισμός της διαδικασίας του Cardiff», COM/2004/394 τελικό, Βρυξέλλες, 01.06.2004, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ.

Göteborg)» (COM/2001/264 τελικό)³¹ αποτελεί την απάντηση σε αυτό το αίτημα. Μέσω της Ανακοίνωσης αυτής (COM/2001/264 τελικό), η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ότι η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί παγκόσμιο στόχο και ότι η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης, τόσο εντός της Ευρώπης όσο και σε ευρύτερη παγκόσμια κλίμακα, όπου απαιτείται ευρεία διεθνής δράση. Το 2000, κατά το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έλαβε χώρα στη Λισσαβόνα³² με θέμα «προς την Ευρώπη της καινοτομίας και της γνώσης», το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε ένα νέο στρατηγικό στόχο για την Ευρωπαϊκή Ένωση: «να καταστεί η πιο ανταγωνιστική και δυναμική βασισμένη στη γνώση οικονομία στον κόσμο, ικανή για αειφόρο οικονομική αύξηση με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και *μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή*». ³³Το Ευρωπαϊκό

³¹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε.

³² Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000): προς την Ευρώπη της καινοτομίας και της γνώσης. Στις 23 και 24 Μαρτίου του 2000 το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας προέκρινε από τη βούληση να δοθεί μια νέα ώθηση στις κοινοτικές πολιτικές, σε μια περίοδο κατά την οποία η οικονομική συγκυρία ήταν η πλέον ευνοϊκή στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με βάση αυτές τις προβλέψεις, ήταν σκόπιμο να ληφθούν μακροπρόθεσμα μέτρα. Δύο πρόσφατες εξελίξεις μεταβάλλουν ριζικά τη σύγχρονη οικονομία και κοινωνία. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας σημαίνει ότι η Ευρώπη πρέπει να είναι πρωτοπόρα σε όλους τους τομείς στους οποίους εντείνεται σε μεγάλο βαθμό ο ανταγωνισμός. Η απότομη εμφάνιση και η αυξανόμενη σημασία, στη συνέχεια, των τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) στον επαγγελματικό και στον ιδιωτικό χώρο απαιτεί, αφενός, να προταθεί μια πλήρης αναθεώρηση του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού συστήματος και, αφετέρου, να εξασφαλιστεί διά βίου η πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας προσπάθησε συνεπώς να δώσει κατευθυντήριες γραμμές για την αξιοποίηση των ευκαιριών που προσφέρει η νέα οικονομία, με σκοπό, μεταξύ άλλων, να εξαλειφθεί η κοινωνική μάλιστα της ανεργίας. Επειδή οι διαδικασίες του Κάρντιφ, της Κολωνίας και του Λουξεμβούργου συγκροτούν ένα επαρκές οπλοστάσιο νομικών μέσων, δεν κρίθηκε απαραίτητο να δρομολογηθούν νέες διαδικασίες στη Λισσαβόνα. Απεναντίας, η στρατηγική προέβλεπε την προσαρμογή και την ενίσχυση των υφιστάμενων διαδικασιών για να δοθεί η δυνατότητα πλήρους ανάδειξης του οικονομικού δυναμικού - για παράδειγμα εφοδιάζοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση με αξιόπιστους και συγκρίσιμους μεταξύ των κρατών μελών δείκτες, ώστε να είναι σε θέση να λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα. Βλέπε τον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης [<http://europa.eu>], στην ιστοσελίδα:

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c10241_el.htm.

³³ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ. 02.

Συμβούλιο της Στοκχόλμης (23 και 24 Μαρτίου 2001)³⁴ αποφάσισε ότι η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη πρέπει να ολοκληρώνει αυτές τις πολιτικές δεσμεύσεις και να βασίζεται σε αυτές συμπεριλαμβάνοντας μια περιβαλλοντική διάσταση. Αυτό σημαίνει ότι, μακροπρόθεσμα, η οικονομική αύξηση, η κοινωνική συνοχή και η περιβαλλοντική προστασία πρέπει να συμβαδίζουν.

Η στρατηγική αυτή για την αειφόρο ανάπτυξη, προσφέρει στην Ευρωπαϊκή Ένωση ένα θετικό μακρόπνοο όραμα για μια περισσότερο ευημερούσα και δικαιότερη κοινωνία μέσα σ'ένα καθαρότερο, ασφαλέστερο και υγιέστερο περιβάλλον - μιας κοινωνίας που θα παρέχει καλύτερη ποιότητα ζωής, για μας, τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας. Για να επιτευχθεί στην πράξη, απαιτείται η οικονομική αύξηση να υποστηρίζει την κοινωνική πρόοδο και να σέβεται το περιβάλλον, η κοινωνική πολιτική να αποτελεί το υπόβαθρο της οικονομικής επίδοσης και η περιβαλλοντική πολιτική να είναι οικονομικά αποδοτική.³⁵

Στο πλαίσιο της εν λόγω στρατηγικής, εκτιμάται ότι για να αποσυνδεθεί η περιβαλλοντική υποβάθμιση και η κατανάλωση πόρων από την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη απαιτείται σοβαρός επαναπροσανατολισμός των δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων προς νέες, φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες. Εκτιμάται, επιπλέον, ότι η στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη θα πρέπει να αποτελέσει τον καταλύτη για τους σχεδιαστές πολιτικής και την κοινή γνώμη, κατά τα ερχόμενα έτη, και να καταστεί καθοδηγητική δύναμη για τη μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων και για αλλαγές στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και των καταναλωτών.

Η στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσδιορίζει ότι - Κλιματική αλλαγή. Οι ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων θερμοκηπίου προκαλούν

³⁴ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνήλθε στη Στοκχόλμη στις 23 και 24 Μαρτίου 2001 εστιάζοντας, κατά τις εργασίες του, στον τρόπο εκσυγχρονισμού του Ευρωπαϊκού μοντέλου και την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επόμενη δεκαετία, ο οποίος αποφασίσθηκε στη Λισσαβόνα: να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Υπήρξε πλήρης συμφωνία ότι η οικονομική μεταρρύθμιση, η απασχόληση και οι κοινωνικές πολιτικές αλληλοενισχύονται. Πρέπει οι λαμβανόμενες αποφάσεις να εφαρμόζονται ταχέως και να δοθεί νέα ώθηση στους τομείς όπου παρατηρούνται αργοί ρυθμοί προόδου. Η ανοικτή μέθοδος συντονισμού επισημάνθηκε ως σημαντικό μέσο προόδου, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Βλέπε τον δικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκού Συμβουλίου [<http://www.consilium.europa.eu>], στην ιστοσελίδα: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/el/ec/00100-r1.%20ann-r1.gr1.html.

³⁵ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ. 02.

υπερθέρμανση του πλανήτη. Η αλλαγή του κλίματος είναι πιθανό να προκαλέσει δριμύτερες καιρικές συνθήκες (τυφώνες, πλημμύρες, κλπ) με σοβαρές επιπτώσεις στις υποδομές, την ιδιοκτησία, την υγεία και τη φύση.

- Δημόσια υγεία. Σοβαρή απειλή για τη δημόσια υγεία αποτελεί η αύξηση που παρουσιάζουν τα ανθεκτικά στα αντιβιοτικά στελέχη ορισμένων ασθενειών και, εν δυνάμει, οι πιο μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των πολυάριθμων επικίνδυνων χημικών ουσιών που είναι σήμερα σε καθημερινή χρήση. Οι απειλές για την ασφάλεια των τροφών αποτελούν ένα όλο και σοβαρότερο πρόβλημα.

- Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός. Ένας στους έξη ευρωπαίους ζει σε συνθήκες φτώχειας. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός έχουν τεράστιες άμεσες επιπτώσεις στα άτομα όπως επισφαλής υγεία, αυτοκτονίες και μόνιμη ανεργία. Η φτώχεια βαρύνει δυσανάλογα τις ανύπανδρες μητέρες και τις ηλικιωμένες γυναίκες που ζουν μόνες. Η φτώχεια συχνά παραμένει σε ορισμένες οικογένειες για ολόκληρες γενεές.

- Δημογραφικά προβλήματα. Ενώ η αύξηση στο προσδόκιμο επιβίωσης είναι προφανώς θετικό στοιχείο, συνδυαζόμενη με την υπογεννητικότητα έχει ως αποτέλεσμα τη γήρανση του πληθυσμού η οποία απειλεί το ρυθμό οικονομικής αύξησης με επιβράδυνση, καθώς και την ποιότητα και οικονομική βιωσιμότητα των συστημάτων συνταξιοδότησης και δημόσιας περίθαλψης. Οι δαπάνες θα μπορούσαν να αυξηθούν έως και 8% του ΛΕΠ σε πολλά κράτη μέλη μεταξύ 2000 και 2040.

- Περιβάλλον. Η απώλεια βιοποικιλότητας στην Ευρώπη επιταχύνθηκε εξαιρετικά τις τελευταίες δεκαετίες. Τα αλιευτικά αποθέματα στα ευρωπαϊκά ύδατα πλησιάζουν στην κατάρρευση. Οι όγκοι αποβλήτων σταθερά αυξάνονται ταχύτερα από το εγχώριο ακαθάριστο προϊόν. Η απώλεια εδαφών και η ελαττούμενη γονιμότητα συρρικνώνουν τη βιωσιμότητα των αγροτικών γαιών.³⁶

- Μεταφορές – αστικές περιοχές – περιφερειακές ανισότητες. Η συμφόρηση στις μεταφορές αυξάνει γοργά και προσεγγίζει το σημείο

³⁶ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ. 04.

κορεσμού. Το πρόβλημα αυτό αφορά κυρίως τις αστικές περιοχές, οι οποίες επίσης αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως παρακμή του κέντρου των πόλεων, προάστια χωρίς ρυμοτομία και συγκεντρώσεις έντονης φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Οι περιφερειακές ανισοροπίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένουν σοβαρό πρόβλημα.

Σύμφωνα με το COM/2001/264 τελικό, ελάχιστες από αυτές τις, αντίθετες προς τις αρχές της αειφορίας, τάσεις είναι νέες. Προσπάθειες έχουν γίνει σε πολλά επίπεδα, κυβέρνησης και κοινωνίας, για την αντιμετώπισή τους. Πρωτοβουλίες όπως η τοπική Ατζέντα 21³⁷ αποδείχθηκαν αποτελεσματικά μέσα οικοδόμησης συναίνεσης για αλλαγή σε τοπικό επίπεδο. Ωστόσο, αυτές οι προσπάθειες είχαν περιορισμένη μόνο επιτυχία λόγω της δυσκολίας αλλαγής καθιερωμένων πολιτικών και τρόπων συμπεριφοράς, καθώς και συνδυασμού των προσπαθειών με συντονισμένο τρόπο. Η στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτιμά ότι για να αντιμετωπιστούν αυτές οι, αντίθετες προς τις αρχές της αειφορίας, τάσεις και να υλοποιηθεί το όραμα που προσφέρει η αειφόρος ανάπτυξη απαιτείται επείγουσα λήψη μέτρων αναφορικά και σε συνδυασμό με τα εξής³⁸:

- αποφασισμένη και διορατική πολιτική ηγεσία,
- νέα προσέγγιση κατά τη χάραξη των πολιτικών,
- ευρεία συμμετοχή και
- διεθνής συνυπευθυνότητα.

Για την επίτευξη των στόχων της αειφόρου ανάπτυξης, η σχετική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει τρεις πτυχές³⁹:

- 1η πτυχή: Μια δέσμη με διαγώνιες προτάσεις και συστάσεις ώστε να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των δημόσιων και κοινοτικών πολιτικών προκειμένου να πραγματοποιηθεί η αειφόρος ανάπτυξη. Αυτό σημαίνει να εξασφαλίζεται ότι οι διαφορετικές δημόσιες και κοινοτικές πολιτικές ενισχύουν η μία την άλλη, αντί

³⁷ Βλέπε: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), «Agenda 21», Ρίο ντε Τζανέιρο, 3 - 14 Ιουνίου 1992 [United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit)], Βλέπε τον δικτυακό τόπο του United Nations Department on Economic and Social Affairs/ Division for Sustainable Development (DSD) [<http://www.un.org/esa/dsd/index.shtml>], στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/index.shtml>.

³⁸ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ. 04.

³⁹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής - Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Göteborg)», COM/2001/264 τελικό, Βρυξέλλες, 15.05.2001, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ. 06 και επ.

να διασκορπίζονται προς διαφορετικές κατευθύνσεις ή να δρουν ανταγωνιστικά μεταξύ τους.

- 2η πτυχή: Μια δέσμη κύριων στόχων και ειδικών μέτρων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που θέτουν τις μεγαλύτερες προκλήσεις στην αειφόρο ανάπτυξη στην Ευρώπη.
- 3η πτυχή: Προσδιορισμός βημάτων για την εφαρμογή της στρατηγικής και ανασκόπηση της προόδου της.

1.5.2. Επανεξέταση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη: πλαίσιο δράσης και εστίαση στα βασικά θέματα (2005)

Το 2005, στόχος της επανεξέτασης της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι η αντικατάστασή της αλλά η περαιτέρω ανάπτυξη της εν λόγω στρατηγικής. Με την επανεξέταση, αναλαμβάνεται η δέσμευση να διασφαλιστεί ότι αξιοποιούνται οι συσχετίσεις μεταξύ των κοινοτικών πρωτοβουλιών άσκησης πολιτικής και αξιολογούνται τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της αειφορίας.

Συγκεκριμένα, η επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁰:

- εντοπίζει βασικά θέματα πολιτικής στα οποία απαιτείται ισχυρότερη ώθηση κατά τα προσεχή έτη
- υποδεικνύει να ενσωματωθεί στη χάραξη εσωτερικής πολιτικής η εξωτερική διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης (π.χ. η χρήση των παγκόσμιων πόρων, οι ανησυχίες για τη διεθνή ανάπτυξη) και να αξιολογούνται πιο συστηματικά οι χωρικές επιπτώσεις των κοινοτικών πολιτικών στην παγκόσμια αειφόρο ανάπτυξη
- προτείνει τρόπους για την αξιολόγηση της προόδου και την τακτική επανεξέταση των προτεραιοτήτων, με σκοπό τη διευκόλυνση της μεγαλύτερης συνοχής μεταξύ των στρατηγικών των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- συνιστά τη διενέργεια συνεχούς διαλόγου με τα φυσικά πρόσωπα και τους φορείς – επιχειρηματίες, περιφερειακές και τοπικές αρχές, ΜΚΟ, ακαδημαϊκούς παράγοντες, οργανώσεις πολιτών, κλπ – που δραστηριοποιούνται και έχουν αναλάβει δεσμεύσεις για να υπάρξουν αλλαγές στην κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης.

⁴⁰ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη - Πλαίσιο δράσης» COM/2005/658 τελικό, Βρυξέλλες, 13.12.2005, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ. 06.

Στην πραγματικότητα, η επανεξέταση του 2005 δίνει έμφαση σε ορισμένα βασικά θέματα για τα οποία απαιτείται να δοθεί ισχυρή ώθηση στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο, ώστε να αναλάβει ευθύνες το κοινό, να επισπευσθούν η λήψη αποφάσεων και η δράση σε όλα τα επίπεδα, να ενθαρρυνθεί ένας περισσότερο συλλογικός προβληματισμός και να επιταχυνθεί η αφομοίωση νέων και καλύτερων ιδεών. Αναγνωρίζει δε την ανάγκη να ελέγχεται η πρόοδος τακτικά και διατυπώνει προτάσεις ως προς τον τρόπο διενέργειας του εν λόγω ελέγχου.

Στο πλαίσιο της επίλυσης συγκεκριμένων προβλημάτων, η επανεξέταση του 2005 προτείνει να συνεχίσουν να λαμβάνονται υπόψη ορισμένοι διατομεακοί παράγοντες. Επισημαίνεται ότι οι κοινωνικές, οικονομικές, οικολογικές, κλπ τάσεις είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και, ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να συνεχιστεί η εξέταση των τομεακών πολιτικών συνολικά, σε ένα ολοκληρωμένο χωρικό πλαίσιο και όχι μεμονωμένα. Στην κατεύθυνση αυτή, αναφέρονται ως παραδείγματα και δίνεται έμφαση στα εξής⁴¹:

- Κλιματική αλλαγή. Η καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών, για παράδειγμα, έχει πολλές πλευρές, δεδομένου ότι τόσο η πολιτική ενέργειας όσο και η πολιτική μεταφορών διαδραματίζουν βασικό ρόλο για τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Οι κλιματικές αλλαγές έχουν κοινωνικές επιπτώσεις επειδή τα ακραία κλιματικά φαινόμενα, όπως οι πλημμύρες και η ξηρασία, συχνά πλήττουν δυσανάλογα τις πλέον ευάλωτες περιοχές και ομάδες πληθυσμού. Συνεπώς, η δράση για την αειφόρο ενέργεια πρέπει να αποβλέπει στην ενίσχυση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού, στη μείωση των αλλαγών του κλίματος και της ρύπανσης του αέρα σε τοπικό επίπεδο, στη μείωση της φτώχειας και τη βελτίωση της ασφάλειας, προωθώντας συγχρόνως την αγροτική και τοπική ανάπτυξη. Υπάρχουν, ωστόσο, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Ορισμένες πολιτικές συνεπάγονται κόστος προσαρμογής και πρέπει να βελτιστοποιηθεί η ισορροπία μεταξύ πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων.

- Διεθνής συνεργασία και αλληλεγγύη. Για να είναι αποτελεσματικές, οι απαντήσεις απαιτούν διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναλάβει δέσμευση για τη μείωση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες και

⁴¹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη - Πλαίσιο δράσης» COM/2005/658 τελικό, Βρυξέλλες, 13.12.2005, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., σελ. 06-07.

συνεργάζεται στενά με τα Ηνωμένα Έθνη για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της χιλιετίας. Συμμετέχει σε διάφορες πολυμερείς προσπάθειες, παραδείγματος χάριν, στη συνεργασία με τρίτα μέρη για την υλοποίηση των δεσμεύσεων σχετικά με τη βιοποικιλότητα, τα αλιευτικά αποθέματα, την ενέργεια και το νερό, οι οποίες συμφωνήθηκαν στην Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη, καθώς και για την καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών. Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να ασκήσει επιρροή ώστε περισσότερες χώρες να υιοθετήσουν ένα φιλόδοξο πρόγραμμα για την αειφόρο ανάπτυξη. Επίσης, καλείται να χρησιμοποιήσει τα δικά της μέσα, όπως οι εμπορικές συμφωνίες και οι συμφωνίες συνεργασίας, για να ευνοήσει την αλλαγή και θα ενσωματώσει την εξωτερική διάσταση στη χάραξη των εσωτερικών πολιτικών της.

- **Ερευνά και τεχνολογία.** Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη είναι ανάγκη να εξακολουθήσουν να επενδύουν στην έρευνα και την τεχνολογία για την εξεύρεση νέων τρόπων παραγωγής και κατανάλωσης, αποδοτικών από πλευράς κόστους και πόρων. Με την επιστράτευση των νέων τεχνολογιών (εργαλεία της κοινωνίας της πληροφορίας και επικοινωνίας, παραγωγή εναλλακτικής ενέργειας, προϊόντα και διαδικασίες με χαμηλές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, νέα καύσιμα και τεχνολογίες μεταφορών) η Ευρώπη καλείται να πραγματοποιήσει άλμα όσον αφορά στην αποδοτικότητα των πόρων, η οποία μπορεί να προσδώσει στην ανάπτυξη τα πλεονεκτήματα της αειφορίας.

- **Εκπαίδευση.** Η εκπαίδευση διαδραματίζει βασικό ρόλο για τη διευκόλυνση των αλλαγών που απαιτούνται για την αειφόρο ανάπτυξη. Εξασφαλίζει ότι οι πολίτες διαθέτουν τις δεξιότητες για να προσαρμοστούν στις παγκόσμιες αλλαγές, ότι οι γνώσεις διαδίδονται και ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη αναλαμβάνουν δέσμευση για την αλλαγή.

-Αξίζει, παράλληλα, να επισημάνουμε ότι, τον Ιούνιο του 2005, στο πλαίσιο της επανεξέτασης της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε τη «Δήλωση για τις κατευθυντήριες αρχές της αειφόρου ανάπτυξης»⁴² με συγκεκριμένους βασικούς στόχους και συγκεκριμένες κατευθυντήριες αρχές πολιτικών, προκειμένου να χρησιμεύσει ως βάση για την επανεξέταση της εν λόγω

⁴² Council of the European Union, «Review of the EU Sustainable Development Strategy (EU SDS) – Renewed Strategy», Brussels, 26 June 2006. Βλέπε: τον δικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου [<http://ec.europa.eu>] στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/sustainable/docs/renewed_eu_sds_en.pdf.

στρατηγικής. Η συγκεκριμένη Δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου εντάχθηκε ως παράρτημα στην «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη - Πλαίσιο δράσης»

(COM/2005/658 τελικό) ,⁴³ δηλαδή στο επίσημο κείμενο επανεξέτασης της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Βασικοί στόχοι. Σύμφωνα με την «Δήλωση για τις κατευθυντήριες αρχές της αειφόρου ανάπτυξης» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ορίζονται οι παρακάτω βασικοί στόχοι:

- Προστασία του περιβάλλοντος. Διασφάλιση της ικανότητας της γης να ευνοεί τη ζωή σε όλη της την πολυμορφία, τήρηση των ορίων των φυσικών πόρων του πλανήτη και διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος. Πρόληψη και μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος και προώθηση της αειφόρου παραγωγής και κατανάλωσης ώστε να αποσυνδεθεί η οικονομική ανάπτυξη από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

- Κοινωνική Ισότητα και Συνοχή. Προώθηση μιας δημοκρατικής, υγιούς, ασφαλούς και δίκαιης κοινωνίας, που βασίζεται στην κοινωνική ένταξη και τη συνοχή, που σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και την πολιτιστική πολυμορφία, που διασφαλίζει την ισότητα των ευκαιριών και καταπολεμά τις διακρίσεις σε όλες τις μορφές.

- Οικονομική Ευημερία. Προώθηση μιας οικονομίας ακμάζουσας, καινοτόμας, πλούσιας σε γνώση, ανταγωνιστικής και οικολογικά αποτελεσματικής που εγγυάται υψηλό βιοτικό επίπεδο και πλήρη και υψηλής ποιότητας απασχόληση σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ανάληψη των ευθυνών της ΕΕ σε διεθνές επίπεδο. Ενθάρρυνση της δημιουργίας δημοκρατικών θεσμών σε όλο τον κόσμο και της προάσπισης της ειρήνης, της ασφάλειας και της ελευθερίας. Ενεργός προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης σε όλο τον κόσμο και να διασφαλιστεί ότι οι εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι συμβατές με την αειφόρο ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς και με τις εσωτερικές δεσμεύσεις της..

Κατευθυντήριες αρχές πολιτικών. Σύμφωνα με την «Δήλωση για τις κατευθυντήριες αρχές της αειφόρου ανάπτυξης» του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ορίζονται οι

⁴³ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη - Πλαίσιο δράσης» COM/2005/658 τελικό, Βρυξέλλες, 13.12.2005, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., Παράρτημα Ι, σελ. 20-22.

παρακάτω κατευθυντήριες αρχές πολιτικών⁴⁴

- Προώθηση και προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης να περιστρέφονται γύρω από τον άνθρωπο, με την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, την καταπολέμηση κάθε είδους διακρίσεων και τη συμβολή στη μείωση της φτώχειας παγκοσμίως.
- Ισότητα εντός και μεταξύ των γενεών. Να καλυφθούν οι ανάγκες των σημερινών γενεών χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αλλού.
- Ανοικτή και δημοκρατική κοινωνία. Να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των πολιτών όσον αφορά την πρόσβαση στην πληροφορία καθώς και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Να αναπτυχθούν κατάλληλοι διάλογοι διαβουλεύσεων και συμμετοχής όλων των ενδιαφερομένων μερών και ενώσεων.
- Συμμετοχή των πολιτών. Να ενισχυθεί η συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί περισσότερο η κοινή γνώμη σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη. Να πληροφορηθούν οι πολίτες για την επίδρασή τους στο περιβάλλον και για τις διάφορες εναλλακτικές λύσεις που υπάρχουν για να κάνουν επιλογές περισσότερο βιώσιμου χαρακτήρα.
- Συμμετοχή των επιχειρήσεων και των κοινωνικών εταίρων. Να ενισχυθεί ο κοινωνικός διάλογος, η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων και των δημοσίων-ιδιωτικών εταιρικών σχέσεων, ώστε να ευνοηθούν η συνεργασία και οι κοινές ευθύνες για να επιτευχθεί βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση.
- Συνοχή των πολιτικών και διακυβέρνηση. Να προωθηθεί η συνοχή μεταξύ όλων των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η συνοχή μεταξύ των δράσεων που αναλαμβάνονται σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να αυξηθεί η συμβολή τους στην αειφόρο ανάπτυξη.
- Ενοποίηση των πολιτικών. Να προωθηθεί η ενοποίηση του προβληματισμού που αφορά τον οικονομικό και τον κοινωνικό τομέα καθώς και τον τομέα του περιβάλλοντος, ώστε να είναι συνεκτικοί και να αλληλοενισχύονται, με την πλήρη χρήση των μέσων που αποσκοπούν στη βελτίωση της κανονιστικής ρύθμισης, όπως η ισόρροπη αξιολόγηση των επιπτώσεων και οι διαβουλεύσεις με τους ενδιαφερομένους.
- Καλύτερη εκμετάλλευση των διαθέσιμων γνώσεων. Να διασφαλιστεί ότι οι πολιτικές αναπτύσσονται, αξιολογούνται και εφαρμόζονται βάσει των βέλτιστων

⁴⁴ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την ελιανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη - Πλαίσιο δράσης» COM/2005/658 τελικό, Βρυξέλλες, 13.12.2005, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., Παράρτημα 1, σελ. 20-22.

διαθέσιμων γνώσεων και ότι είναι οικονομικά υγιείς και με καλή σχέση κόστους - αποτελέσματος.

- Αρχή της προφύλαξης. Να υιοθετείται η προσέγγιση που διέπεται από την αρχή της προφύλαξης σε περίπτωση αντικειμενικής επιστημονικής αβεβαιότητας, ώστε να αποφεύγεται κάθε ενδεχόμενη ζημιά για την υγεία του ανθρώπου ή του περιβάλλοντος, και να λαμβάνονται προληπτικά μέτρα. Εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει». Να διασφαλιστεί ότι οι ποινές αντικατοπτρίζουν το πραγματικό κόστος, για την κοινωνία, των δραστηριοτήτων παραγωγής και κατανάλωσης και ότι οι ρυπαίνοντες πληρώνουν για τις ζημιές που προκαλούν στην υγεία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος.

1.5.3. Αναθεώρηση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη: εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις κοινοτικές πολιτικές (2009)

Τον Ιούνιο του 2009, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την πρόταση για «αναθεώρηση της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη».⁴⁵ Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογραμμίζει ότι κατά τα πρόσφατα έτη, η Ευρωπαϊκή Ένωση ενέταξε τον στόχο της αειφόρου ανάπτυξης σε ένα ευρύ πεδίο πολιτικών και ότι, ειδικότερα, απέκτησε ηγετικό ρόλο σε διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών δεσμευόμενη στην προώθηση μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, με βάση τη γνώση και την αποδοτική χρήση των φυσικών πόρων. Επισημαίνει, ωστόσο, ότι, συγχρόνως, και παρά την πληθώρα σημαντικών πολιτικών εξελίξεων, εξακολουθούν να υπάρχουν σε διάφορους τομείς μη αειφόροι τάσεις και επισημαίνει ότι απαιτούνται μεγαλύτερες προσπάθειες για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της χιλιετίας⁴⁶

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τονίζει, παράλληλα, ότι η τρέχουσα οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση απέδειξε ότι η αειφορία αποτελεί, μεταξύ άλλων, βασικό παράγοντα για τα χρηματοπιστωτικά συστήματα και την οικονομία ως σύνολο. Υπογραμμίζεται ότι, στην κατεύθυνση αυτή, ανταποκρινόμενη στην οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση, η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την αναμόρφωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, την υποστήριξη της πραγματικής οικονομίας, την προώθηση της απασχόλησης και τη συμβολή στην

⁴⁵ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ: Αναθεώρηση του 2009 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM(2009) 400 τελικό, Βρυξέλλες, 24.7.2009, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

⁴⁶ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ: Αναθεώρηση του 2009 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM(2009) 400 τελικό, Βρυξέλλες, 24.7.2009, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης., σελ. 02

παγκόσμια ανάκαμψη⁴⁷ Με ιδιαίτερη έμφαση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει ότι έχει καθοριστική σημασία τα μέτρα που στηρίζουν την πραγματική οικονομία και μειώνουν τις κοινωνικές επιπτώσεις της τρέχουσας κρίσης να είναι συμβατά με μακροχρόνιους στόχους αειφορίας⁴⁸. Με άλλα λόγια, η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να μετασχηματίσει την κρίση σε μια ευκαιρία εξέτασης της οικονομικής και οικολογικής αειφορίας και ανάπτυξης μιας δυναμικής χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και υψηλής ενεργειακής απόδοσης, στο πλαίσιο μιας κοινωνίας βασισμένης στη γνώση, και στην κοινωνική ένταξη και να προάγει την προσέγγιση αυτή σε παγκόσμιο επίπεδο. Εκτιμάται δε, ότι το πρόγραμμα ανάκαμψης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα αντίστοιχα εθνικά προγράμματα, ήδη, περιέχουν ορισμένες πρωτοβουλίες που υπηρετούν τον στόχο αυτό. Μένει να καταβληθούν προσπάθειες για την αντιμετώπιση της κρίσης και, ιδίως, στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση, τηρουμένων των αρχών της πράσινης ανάπτυξης. Εκτιμάται ότι, βραχυπρόθεσμα, τα πράσινα μέτρα θα συμβάλλουν στην αναβίωση της οικονομίας και στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Για μέτρα αυτά, εκτιμάται, επίσης, ότι, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, θα δημιουργήσουν κίνητρα για νέες τεχνολογίες και θα συμβάλλουν, επομένως, στη μείωση των επιπτώσεων στην κλιματική αλλαγή, την εξάντληση των φυσικών πόρων και την υποβάθμιση των οικοσυστημάτων.⁴⁹

Αυτά και άλλα στοιχεία, καθώς και η ενεργός συμμετοχή των ενδιαφερομένων, θα συμβάλουν σε μια μελλοντική απόφαση για το κατά πόσον θα πρέπει να ξεκινήσει αναθεώρηση της Στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁴⁷ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ: Αναθεώρηση του 2009 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM(2009) 400 τελικό, Βρυξέλλες, 24.7.2009, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης., σελ. 02-03, όπου, μεταξύ άλλων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ότι τον Νοέμβριο του 2008 δρομολόγησε ένα μεγάλο πρόγραμμα ανάκαμψης για την ανάπτυξη και την απασχόληση [Πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης COM(2008) 800 της 26.11.2008 και COM(2009) 114 της 4.3.2009, ανακοίνωση για την απασχόληση COM (2009) 257 της 3.6.2009 και ανακοίνωση «Πολιτική για τη συνοχή: επενδύοντας στην πραγματική οικονομία», COM(2008) 876 της 16.12.2008]. Το πρόγραμμα ανάκαμψης περιλαμβάνει μέτρα για τόνωση της ζήτησης, ενίσχυση της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης και προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης. Περιλαμβάνει επίσης προτάσεις για «έξυπνες επενδύσεις» σε δεξιότητες και τεχνολογίες του αύριο που θα αποδώσουν υψηλότερη οικονομική ανάπτυξη και αειφόρο ευημερία μακροπρόθεσμα.

⁴⁸ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ: Αναθεώρηση του 2009 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM(2009) 400 τελικό, Βρυξέλλες, 24.7.2009, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης., σελ. 03.

⁴⁹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ: Αναθεώρηση του 2009 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM(2009) 400 τελικό, Βρυξέλλες, 24.7.2009, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης., σελ. 03.

Μια αναθεώρηση αυτού του είδους θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση περαιτέρω ενίσχυσης της Στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω του σαφέστερου καθορισμού του ρόλου της στον σχεδιασμό των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της εστίασής της σε τομείς που απαιτείται μεγαλύτερη πρόοδος και μέσω της βελτίωσης της διαχείρισής της.⁵⁰

1.5.4. Η ένταξη της περιβαλλοντικής διάστασης στις κοινοτικές και δημόσιες πολιτικές

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η αρχή της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών παραμέτρων αναγνωρίζει ότι η περιβαλλοντική πολιτική δεν είναι σε θέση να επιτύχει από μόνη της τις περιβαλλοντικές βελτιώσεις που είναι αναγκαίες για την αειφόρο ανάπτυξη.⁵¹ Οι αλλαγές που απαιτούνται για να μειωθούν οι περιβαλλοντικές πιέσεις που προκαλούν έντονη ανησυχία στον τομέα της αλιείας, της γεωργίας, των μεταφορών, της ενέργειας καθώς και σε άλλους τομείς ώστε να επιτευχθεί η αειφόρος ανάπτυξη, είναι δυνατόν να επιτευχθούν αποκλειστικά και μόνο μέσω μιας διαδικασίας ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών παραμέτρων στους τομείς αυτούς.⁵²

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η σημασία της περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης αναγνωρίζεται στο άρθρο 6 της Συνθήκης (ΕΚ) το οποίο ορίζει ότι: «οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών [...] ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η

⁵⁰ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: Εντάσσοντας τη διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ: Αναθεώρηση του 2009 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη», COM(2009) 400 τελικό, Βρυξέλλες, 24.7.2009, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης., σελ. 18.

⁵¹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συνεργασία στην υπηρεσία της ολοκλήρωσης - Μια στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλους τους τομείς πολιτικής και δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Cardiff - Ιούνιος 1998», COM/98/333 τελικό, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο εργασίας της Επιτροπής για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών μελημάτων σε άλλους τομείς πολιτικής – απολογισμός της διαδικασίας του Cardiff», COM/2004/394 τελικό, Βρυξέλλες, 01.06.2004, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁵² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Έγγραφο εργασίας της Επιτροπής για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών μελημάτων σε άλλους τομείς πολιτικής – απολογισμός της διαδικασίας του Cardiff», COM/2004/394 τελικό, Βρυξέλλες, 01.06.2004, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ. 02.

αιωφόρος ανάπτυξη».⁵³ Η συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών πτυχών και παραμέτρων προωθήθηκε ιδιαίτερα σε θεσμικό επίπεδο, το 1998, όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δρομολόγησε την αποκαλούμενη διεργασία ή διαδικασία του Cardiff βάσει της οποίας τα επιμέρους συμβούλια καλούνται να αναπτύξουν στρατηγικές για την επίτευξη του ως άνω στόχου.

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αιωφόρο ανάπτυξη, που εγκρίθηκε στο Γκέτεμποργκ, το 2001, προχώρησε ακόμη περισσότερο, απαιτώντας να επιδιώκεται επίτευξη τόσο των υψηλής προτεραιότητας περιβαλλοντικών στόχων όσο και της περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης, παράλληλα, με τους στόχους οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα. Η στρατηγική αυτή προβλέπει μακροπρόθεσμη θεώρηση η οποία προϋποθέτει το συνδυασμό μίας δυναμικής οικονομίας με την κοινωνική συνοχή και υψηλά περιβαλλοντικά πρότυπα. Προς τούτο απαιτείται να αποδοθεί εκ νέου έμφαση στη συνέπεια και την ολοκλήρωση των πολιτικών όπως τονίστηκε στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2001 βάσει των οποίων εγκρίθηκε η στρατηγική της ΕΕ για την αιωφόρο ανάπτυξη η οποία κάλεσε το Συμβούλιο «να οριστικοποιήσει και να αναπτύξει περαιτέρω τομεακές στρατηγικές για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλους τους τομείς της κοινοτικής πολιτικής με σκοπό να τις εφαρμόσει το συντομότερο δυνατό», αναφέροντας ότι εν προκειμένω «επιβάλλεται να λαμβάνονται υπόψη οι στόχοι που θα καθοριστούν στο επικείμενο έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον και τη στρατηγική για την αιωφόρο ανάπτυξη». Σε επίπεδο ΕΕ, η οριστικότερη, και πλέον μακροπρόθεσμη προσέγγιση όσον αφορά τις τομεακές στρατηγικές περιφερειακής ολοκλήρωσης συμπληρώνεται από το διευρυμένο μέσο αξιολόγησης των επιπτώσεων το οποίο χρησιμοποιείται όταν προτείνονται επιμέρους μέτρα ή πρωτοβουλίες πολιτικής⁵⁴. Πρόκειται για δύο μέσα που είναι καθοριστικής σημασίας για την ορθή εξισορρόπηση μεταξύ των τριών σκελών, της αιωφόρου ανάπτυξης και ως εκ τούτου την επίτευξη υψηλότερου επιπέδου περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης⁵⁴

⁵³ Η σημασία της ολοκλήρωσης υπογραμμίστηκε εκ νέου στο σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης που πρότεινε η Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης στις 18 Ιουλίου 2003 (II-37 και III-4), - βλέπε: <http://european-convention.eu.int/DraftTreaty.asp?lang=EN>

⁵⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο εργασίας της Επιτροπής για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών μελημάτων σε άλλους τομείς πολιτικής – απολογισμός της διαδικασίας του Cardiff», COM/2004/394 τελικό, Βρυξέλλες, 01.06.2004, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 03.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι διαδικασίες που τέθηκαν σε εφαρμογή κατά τελευταία έτη είχαν ως αποτέλεσμα περιβαλλοντικές βελτιώσεις σε πολλούς τομείς. Ωστόσο, ο ρυθμός των συντελούμενων προόδων όσον αφορά στην περαιτέρω περιβαλλοντική ολοκλήρωση θα μπορούσε να επιταχυνθεί σημαντικά εάν όλοι οι τομείς τηρούσαν τις δεσμεύσεις που αναλήφθηκαν κατά την προηγούμενη πενταετία. Πρόκειται για δύσκολη διαδικασία δεδομένου ότι έχει ήδη ολοκληρωθεί η συγκομιδή των ευπρόσιτων καρπών της ολοκλήρωσης και οι μελλοντικές προσπάθειες για την αναστροφή των πλέον έμμονων μη αιφόρων τάσεων θα πρέπει να εστιάζονται ολοένα και περισσότερο σε διαρθρωτικές αλλαγές, που με τη σειρά τους ενδέχεται να προκαλέσουν εντάσεις με καθιερωμένες ομάδες συμφερόντων στους αντίστοιχους τομείς. Επιπλέον επιβάλλεται να αναληφθεί δράση σε εθνικό επίπεδο ώστε να επιτευχθεί η ανταπόκριση προς τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί σε επίπεδο Ένωσης, δεδομένου ότι σε πολλούς τομείς η αρμοδιότητα της Κοινότητας είναι περιορισμένη.⁵⁵

1. 5.5. Η προώθηση ενός αιφόρου και ανταγωνιστικού τουρισμού

Αναγνωρίζοντας τον κρίσιμο ρόλο που διαδραματίζει ο τουρισμός στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε, τον Μάρτιο του 2006, μια ανανεωμένη τουριστική πολιτική⁵⁶ με κύριο στόχο τη «βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής τουριστικής βιομηχανίας και η δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας μέσω της αιφόρου ανάπτυξης του τουρισμού στην Ευρώπη και παγκοσμίως». Η Επιτροπή αναγνώρισε επίσης ρητά ότι «η απόδοση άμεσης προτεραιότητας στους στόχους της ανάπτυξης και της απασχόλησης συμβαδίζει με την προώθηση των κοινωνικών ή περιβαλλοντικών στόχων» και ανήγγειλε την προετοιμασία μιας Ευρωπαϊκής Ατζέντας 21 για τον τουρισμό βασισμένη στα αποτελέσματα των εργασιών της ομάδας για την αιφορία του τουρισμού (OAT) όπως παρουσιάζονται στην έκθεση «Δράση για ένα πιο

⁵⁵ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Εγγραφο εργασίας της Επιτροπής για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών μελημάτων σε άλλους τομείς πολιτικής – απολογισμός της διαδικασίας του Cardiff», COM/2004/394 τελικό, Βρυξέλλες, 01.06.2004, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 03.

⁵⁶ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η ανανεωμένη πολιτική της ΕΕ για τον τουρισμό: για μια ισχυρότερη σύμπραξη υπέρ του ευρωπαϊκού τουρισμού», COM(2006)134 τελικό, Βρυξέλλες, 17.03.2006, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

αιεφόρο ευρωπαϊκό τουρισμό» που δημοσιεύθηκε το Φεβρουάριο του 2007⁵⁷.

Ο τουρισμός είναι πράγματι μία από τις οικονομικές δραστηριότητες με το σημαντικότερο δυναμικό για τη δημιουργία μελλοντικής ανάπτυξης και απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπό το στενότερο ορισμό του, ο τουρισμός παράγει σήμερα πάνω από το 4% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ποικίλλει από 2% περίπου σε διάφορα νέα κράτη μέλη έως 12% στη Μάλτα. Η έμμεση συμβολή του στο ΑΕΠ είναι πολύ υψηλότερη - ο τουρισμός παράγει έμμεσα πάνω από 10% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρέχει περίπου 12% του συνόλου των θέσεων εργασίας⁵⁸.

Ο τομέας του τουρισμού έχει ιδιαίτερη σημασία από άποψη προσφορών απασχόλησης στους νέους, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν διπλάσια αναλογία εργατικού δυναμικού στον τουρισμό από ό,τι στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας. Η αύξηση της απασχόλησης στον τομέα του τουρισμού είναι σημαντικά υψηλότερη απ' ό,τι στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας κατά τα τελευταία έτη, πράγμα το οποίο καθιστά τον τομέα σημαντική συμβολή στο στόχο της Λισαβόνας για τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης⁵⁹.

Η εύρεση της σωστής ισορροπίας μεταξύ μιας αυτόνομης ανάπτυξης των τόπων προορισμού και της προστασίας του περιβάλλοντός τους αφενός και της ανάπτυξης μιας ανταγωνιστικής οικονομικής δραστηριότητας αφετέρου μπορεί να αποτελεί πρόκληση. Η προαναφερόμενη εργασία της ομάδας για την αιεφορία του τουρισμού (OAT), εντούτοις, επιβεβαίωσε ότι περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη οικονομική δραστηριότητα, ο τουρισμός μπορεί να αναπτύξει συνέργειες σε στενή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και την κοινωνία. Αυτό συμβαίνει επειδή η ανάπτυξη των τόπων τουριστικών προορισμών συνδέεται στενά με το φυσικό περιβάλλον, την πολιτιστική ποικιλομορφία, την κοινωνική αλληλεπίδραση, την ασφάλεια και την ευημερία των τοπικών πληθυσμών τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν τον τουρισμό την κινητήρια δύναμη για τη συντήρηση και την ανάπτυξη των τόπων προορισμού (άμεσα, μέσω της αύξησης της συνειδητοποίησης και της υποστήριξης του εισοδήματός τους και, έμμεσα, με την παροχή μιας οικονομικής

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι, οι γενικές τάσεις και προτεραιότητες του

⁵⁷ Βλέπε: http://ec.europa.eu/enterprise/services/tourism/tourism_sustainability_group.htm

⁵⁸ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αιεφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ. 02.

⁵⁹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αιεφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ. 02.

τουρισμού αλλάζουν. Περισσότερο από κάθε άλλη φορά, η πρωταρχική πρόκληση για τον τομέα του τουρισμού είναι να παραμείνει ανταγωνιστικός, εντάσσοντας παράλληλα την αειφορία και αναγνωρίζοντας, παράλληλα, ότι, μακροπρόθεσμα, η ανταγωνιστικότητα εξαρτάται από την αειφορία. Ειδικότερα, η αλλαγή του κλίματος θεωρείται πλέον θεμελιώδες θέμα που απαιτεί, επίσης, από τη βιομηχανία τουρισμού να μειώσει τη συμβολή της στις εκπομπές αερίου θερμοκηπίου και από τους τόπους προορισμού να προσαρμοστούν στις αλλαγές του σχεδιασμού της ζήτησης και του είδους τουρισμού που προσφέρουν⁶⁰.

Το μέλλον του ευρωπαϊκού τουρισμού στηρίζεται στην ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας – καθόσον οι τουρίστες θα αναγνωρίσουν ότι οι τόποι προορισμού που φροντίζουν για το περιβάλλον τους, τους εργαζομένους τους και τις τοπικές κοινότητές τους είναι πιθανότερο να φροντίζουν επίσης και γι' αυτούς. Με την ενσωμάτωση της μέριμνας για αειφορία στις δραστηριότητές τους, οι ενδιαφερόμενοι φορείς του κλάδου του τουρισμού θα προστατεύσουν, έτσι, τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που καθιστούν την Ευρώπη τον ελκυστικότερο τόπο προορισμού τουριστών στον κόσμο – με την εγγενή ποικιλομορφία του, την ποικιλία των τοπίων του και των πολιτισμών του. Επιπλέον, ο χειρισμός της μέριμνας για αειφορία με τρόπο κοινωνικά υπεύθυνο θα βοηθήσει τον κλάδο του τουρισμού να ανακαινίσει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες του και να αυξήσει την ποιότητα και την αξία τους. Στην κατεύθυνση αυτή, η Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τίτλο «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό»⁶¹ επιδιώκει να εκπληρώσει αυτή τη μακροπρόθεσμη δέσμευση, η οποία, εξάλλου, υποστηρίζεται, περαιτέρω, και από τα άλλα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Η εν λόγω Ανακοίνωση, στηρίζεται στην έκθεση της ομάδας για την αειφορία του τουρισμού και στα αποτελέσματα δημόσιας διαβούλευσης που επακολούθησε μετά την δημοσιοποίηση της έκθεσης αυτής. Παράλληλα, η «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» αντιπροσωπεύει μια περαιτέρω συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην εφαρμογή της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση

⁶⁰ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ. 03.

⁶¹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

και της ανανεωμένης στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη⁶².

Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τίτλο «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», για να δημιουργηθεί η σωστή ισορροπία μεταξύ της ευεξίας των τουριστών, των αναγκών του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, καθώς και της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των τόπων προορισμού και των επιχειρήσεων, απαιτείται μια ολοκληρωμένη και ολιστική πολιτική προσέγγιση, της οποίας όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη επιδιώκουν τους ίδιους στόχους. Η πολιτική αυτή προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συνοψίζεται στα παρακάτω:

- Οι στόχοι για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού και οι προκλήσεις
- Το πλαίσιο δράσης για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού.
- Αρχές για την επίτευξη ενός ανταγωνιστικού και αειφόρου ευρωπαϊκού τουρισμού.
- Πρόοδος από κοινού για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού.
- Οι στόχοι για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού και οι προκλήσεις.

Το υφιστάμενο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής πολιτικής βασίζονται στη σύμπραξη για την ανάπτυξη και την απασχόληση και στη στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη προσφέροντας το κατάλληλο υπόβαθρο για την επίτευξη των στόχων της «Ατζέντας για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» (παροχής οικονομικής ευημερίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και προστασίας του περιβάλλοντος και του πολιτισμού).

Κατά την επιδίωξη αυτών των στόχων, θα πρέπει να αντιμετωπισθούν ορισμένες προκλήσεις χαρακτηριστικές του τομέα του τουρισμού. Αυτές περιλαμβάνουν κυρίως την αειφόρο διατήρηση και διαχείριση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, με την ελαχιστοποίηση της χρήσης των πόρων και της ρύπανσης στους τόπους τουριστικού προορισμού συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής των αποβλήτων, με τη διαχείριση της αλλαγής υπέρ της ευημερίας της κοινότητας, με τη μείωση της εποχικότητας της ζήτησης, με την αντιμετώπιση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου των μεταφορών που συνδέονται με τον τουρισμό, με τη διάθεση των εμπειριών

⁶² Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 03.

τουρισμού σε όλους χωρίς διάκριση, και με τη βελτίωση της ποιότητας των τουριστικών επαγγελμάτων – καθώς και με την αντιμετώπιση του θέματος της απασχόλησης των υπηκόων τρίτων χωρών με παράνομη διαμονή στα πλαίσια της μεταναστευτικής πολιτικής της Επιτροπής. Η εξασφάλιση του ότι οι τουρίστες καθώς και οι τοπικές κοινότητες όπου προσφέρονται οι τουριστικές υπηρεσίες είναι απολύτως ασφαλείς είναι μια περαιτέρω πρόκληση και επίσης ένας βασικός όρος για την επιτυχή ανάπτυξη του ευρωπαϊκού τουρισμού⁶³.

Αυτές οι προκλήσεις δεν καθορίζονται στο χώρο ή το χρόνο. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει ότι η προτεραιότητα που θα δοθεί σ' αυτές, ο τρόπος με τον οποίο θα αντιμετωπιστούν και οι εμφανιζόμενες ευκαιρίες που μπορούν να τύχουν εκμετάλλευσης ενδέχεται να ποικίλλουν από τόπο σε τόπο. Επισημαίνει, επίσης, ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να εξακολουθήσουν να προβλέπουν και να είναι διαρκώς ενημερωμένα σχετικά με τις αλλαγές. Τονίζει δε, ότι οι πολιτικές και οι ενέργειες πρέπει να λαμβάνουν υπόψη πώς η προσφορά και η ζήτηση θα επηρεαστούν από τις περιβαλλοντικές προκλήσεις – όπως η κλιματική αλλαγή και η έλλειψη ύδατος, οι τεχνολογικές εξελίξεις ή άλλα επίκαιρα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά ζητήματα. Επομένως, μια τακτική αναπροσαρμογή του συνόλου των προκλήσεων θα γίνει με τη συνεργασία όλων των ενδιαφερομένων μερών⁶⁴.

- Το πλαίσιο δράσης για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού

Η επίτευξη των στόχων της «Ατζέντας για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» και η αντιμετώπιση των προαναφερομένων προκλήσεων θα απαιτήσουν μια συνεπή δράση η οποία μπορεί να υποστηριχθεί με κατάλληλες δημόσιες πολιτικές: αειφόρος διαχείριση των τόπων προορισμού, ενσωμάτωση της μέριμνας αειφορίας από τις επιχειρήσεις και συνειδητοποίηση της αειφορίας από τους τουρίστες.⁶⁵

⁶³ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 04.

⁶⁴ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 04.

⁶⁵ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 05.

Η αειφόρος διαχείριση των τόπων προορισμού είναι κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη του τουρισμού, ειδικά με τον αποτελεσματικό σχεδιασμό της χρήσης του χώρου και του εδάφους και τον έλεγχο της ανάπτυξης και μέσω των αποφάσεων για επενδύσεις σε υποδομές και υπηρεσίες. Εξασφαλίζοντας ότι η νέα ανάπτυξη τουρισμού είναι, κλίμακας και τύπου, που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και του περιβάλλοντος, μια αειφόρος διαχείριση μπορεί να ενισχύσει, μακροπρόθεσμα, την οικονομική απόδοση και την ανταγωνιστική θέση ενός τοπικού προορισμού. Απαιτείται, βέβαια, ένα ενθαρρυντικό πλαίσιο με τη συμμετοχή όλων των περιφερειακών και τοπικών ενδιαφερομένων μερών και ένα ευέλικτο και αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο, εντός του οποίου διευκολύνονται οι εταιρικές σχέσεις και διασφαλίζεται η αποτελεσματική διοίκηση⁶⁶

Στο πλαίσιο της «Ατζέντας για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» πρωταρχική προϋπόθεση για τις επιχειρήσεις αποτελεί το να παραμείνουν ανταγωνιστικές. Οι ενέργειες που διεξάγονται προς επιδίωξη αυτού πρέπει να εκλαμβάνονται ως μέρος της διαδικασίας για την επίτευξη αειφορίας η οποία θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει ένα από τα σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Για να εξασφαλισθεί η ανταγωνιστικότητα, η αειφορία και η ευημερία τους μακροπρόθεσμα, οι επιχειρήσεις πρέπει, επομένως, περισσότερο απ' ό,τι κατά το παρελθόν, να ενσωματώνουν αειφόρες πρακτικές στη λήψη αποφάσεων και στη διαχείρισή τους⁶⁷

- Αρχές για την επίτευξη ενός ανταγωνιστικού και αειφόρου ευρωπαϊκού τουρισμού
- Για την επίτευξη ενός ανταγωνιστικού και αειφόρου τουρισμού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή - μέσω της «Ατζέντας για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» - καλεί όλα τους σχετικούς παράγοντες να τηρήσουν τις ακόλουθες αρχές:
- Υιοθέτηση μια ολιστικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης: Όλες οι διάφορες επιδράσεις του τουρισμού πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά το σχεδιασμό και την ανάπτυξή του. Επιπλέον, ο τουρισμός πρέπει να είναι καλά ισορροπημένος και να εντάσσεται στο πλήρες φάσμα των

⁶⁶ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 05.

⁶⁷ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 06.

δραστηριοτήτων που επηρεάζουν στην κοινωνία και το περιβάλλον⁶⁸. Μακροπρόθεσμος σχεδιασμός: Αειφόρος ανάπτυξη σημαίνει μέριμνα για τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών, καθώς επίσης και της δικής μας. Ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός απαιτεί ικανότητα υποστήριξης των ενεργειών διαχρονικά .

- Επίτευξη κατάλληλου βηματισμού και ρυθμού της ανάπτυξης: Το επίπεδο, ο βηματισμός και η μορφή της ανάπτυξης πρέπει να απεικονίζουν και να σέβονται το χαρακτήρα, τους πόρους και τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών και των προορισμών υποδοχής⁶⁹
- Συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Μια αειφόρος προσέγγιση απαιτεί ευρεία και ευσυνείδητη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, καθώς και εφαρμογή των αποφάσεων από όλα τα μέρη που εμπλέκονται στην έκβαση του τουρισμού⁷⁰
- Χρήση των βέλτιστων διαθέσιμων γνώσεων: Οι πολιτικές και οι ενέργειες πρέπει να επικαιροποιούνται σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες και καλύτερες διαθέσιμες γνώσεις. Οι πληροφορίες για τις τάσεις και τις επιδράσεις του τουρισμού, καθώς και οι δεξιότητες και η εμπειρία, πρέπει να διαδίδονται σε ολόκληρη την Ευρώπη .
- Ελαχιστοποίηση και διαχείριση του κινδύνου (αρχή της προφύλαξης): Σε περίπτωση αβεβαιότητας για την έκβαση, απαιτείται πλήρης αξιολόγηση και προληπτική δράση, έτσι ώστε να αποφεύγονται οι βλαβερές συνέπειες για το περιβάλλον ή την κοινωνία⁷¹
- Απεικόνιση των επιπτώσεων σε κόστος (ο χρήστης και ο ρυπαίνων πληρώνει): Οι τιμές πρέπει να απεικονίζουν, για την τοπική κοινωνία, το πραγματικό κόστος των καταναλωτικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων. Αυτές έχουν επιπτώσεις, όχι απλώς στη ρύπανση, αλλά στη χρέωση για τη χρήση των εγκαταστάσεων που συνεπάγονται σημαντικό κόστος διαχείρισης⁷²
- Καθορισμός περιορισμών και τήρηση αυτών, εφόσον απαιτείται: Η ικανότητα υποδοχής (χωρητικότητα) των τουριστικών περιοχών πρέπει να αναγνωρίζεται, με

⁶⁸ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 06.

⁶⁹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 06.

⁷⁰ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 06.

⁷¹ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 07.

⁷² Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 07.

ετοιμότητα και δυνατότητα περιορισμού, όπου και όταν χρειάζεται, προκειμένου να επιτυγχάνεται μια χωρική ισορροπία του όγκου των τουριστικών ροών⁷³

- Διεξαγωγή συνεχούς παρακολούθησης: Η αειφορία αφορά, ακριβώς, την κατανόηση των επιπτώσεων και τη συνεχή επαγρύπνηση ως προς αυτές, έτσι ώστε να μπορούν να γίνουν οι απαραίτητες αλλαγές και βελτιώσεις⁷⁴

- Πρόοδος από κοινού για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού.

Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διάφοροι παράγοντες έχουν ήδη αναγνωρίσει τη σημασία της πρόκλησης για τη αειφορία και εργάζονται για να βελτιώσουν την απόδοσή τους. Παρά τις προσπάθειες αυτές, απαιτείται μεγαλύτερη πρόοδος. Για να επιτευχθούν σημαντικότερα αποτελέσματα, οι αρμόδιοι για τις υπάρχουσες – και μελλοντικές – πρωτοβουλίες πρέπει να ενώσουν τις προσπάθειές τους και να ενεργήσουν από κοινού, με πιο ορατό και συνεργικό τρόπο⁷⁵

Η «Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό» στοχεύει στην ενίσχυση μιας τέτοιας εθελοντικής και συνεχούς διαδικασίας, η οποία θα πρέπει να προαχθεί από όλους τους παράγοντες του τουρισμού στην Ευρώπη: τα διάφορα επίπεδα κυβερνητικών και τοπικών αρχών, τις οργανώσεις διαχείρισης των τουριστικών προορισμών, τις περιφέρειες, τα κράτη μέλη, καθώς και την ίδια την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τις επιχειρήσεις, τους τουρίστες και όλους τους οργανισμούς που μπορούν να ενθαρρύνουν, να υποστηρίξουν και να επηρεάσουν τον τουρισμό.

Ο τομέας του τουρισμού περιλαμβάνει πολλούς και διαφόρους ιδιωτικούς και δημόσιους παράγοντες με αποκεντρωμένες αρμοδιότητες. Είναι, επομένως, μείζονος σημασίας να τηρείται η αρχή της επικουρικότητας και να υιοθετείται προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω, με τη συμμετοχή των παραγόντων οι οποίοι έχουν την ικανότητα να συμβάλλουν εθελοντικά στην εφαρμογή της «Ατζέντας για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό». Για το λόγο αυτό, το επίκεντρο της προσοχής τοποθετείται στην κοινή δράση όλων των εμπλεκομένων μερών στον τομέα του τουρισμού.

⁷³ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 07.

⁷⁴ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 07.

⁷⁵ Βλέπε: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Ατζέντα για έναν αειφόρο και ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τουρισμό», COM(2007) 621 τελικό, Βρυξέλλες, 19.10.2007, δεν έχει ακόμα δημοσιευτεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ 07.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΡΧΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

2.1: Αρχές-Σύστημα Αξιών Αγροτουρισμού

Σε γενικές γραμμές μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο Αγροτουρισμός αποτελεί ταυτόχρονα «ιδέα» και «δράση». Ως «ιδέα» περικλείει ένα νοητό σύστημα αξιών-ηθικής, τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς, αυτογνωσίας, αρμονίας, «μέτρου» και ανθρώπινης επικοινωνίας, δηλαδή ένα σύστημα «εναλλακτικό»της καθημερινής ρουτίνας, όσο και αναγκαίο απέναντι στην ψυχολογική πίεση που υφίσταται στον περίγυρο του, ο σύγχρονος άνθρωπος. Κατ'αυτό τον τρόπο, ο αγροτουρισμός θα μπορούσε να προσδιοριστεί σαν «τάση επιστροφής του ανθρώπου στην φύση, το φυσικό περιβάλλον, το φυσικό και βιολογικό τρόπο ζωής», είτε ακόμα, σαν «τάση φυγής» από τον αστικό τρόπο ζωής, τάση που ειδικά σήμερα είναι πολύ ισχυρή, ανάμεσα στους ανθρώπους των πόλεων.⁷⁶ Παράλληλα, ως «δράση», περιλαμβάνει ένα πραγματικό σύστημα ενεργειών, θεωρούμενο μέσα από ένα συγκροτημένο και στρατηγικά δομημένο Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ενδογενούς Τοπικής Ανάπτυξης. Τόσο ως «ιδέα», όσο και ως «δράση», ο αγροτουρισμός εισάγει μια έντονη διαφοροποίηση και μάλιστα, ως προς δυο διαφορετικά επίπεδα:

- Α) ως προς την ιδέα-δράση του μαζικού τουρισμού, του λεγόμενου «τουρισμού διακοπών»
- Β) ως προς τον χώρο (χωρική διαφοροποίηση), καθότι αναδεικνύει την ταυτότητα και την μοναδικότητα του συγκεκριμένου μικρού χώρου (δηλαδή της υπαίθρου).

Αυτή η διαφοροποίηση, θεωρούμενη μέσα από το τοπικό ολοκληρωμένο πρόγραμμα ενδογενούς ανάπτυξης, συνθέτει τον κυρίαρχο όρο επιβίωσης του μικρού χώρου, μέσα στο παγκοσμιοποιημένο και άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Περαιτέρω, «ακολουθούν» άλλοι «δευτερογενείς»στόχοι και διαστάσεις όπως:

- συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού και ιδιαίτερα των νέων στις εστίες τους
- δημιουργία τοπικού εισοδήματος
- δικαιότερη κατανομή του τοπικού πλούτου

⁷⁶ Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ.136

- ανάδειξη του τοπικού περιβάλλοντος
- ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς, της αισθητικής και του παραδοσιακού χρώματος
- διασύνδεση με την τοπική παραγωγή γεωργικών προϊόντων
- προώθηση μορφών συλλογικής δράσης στην ύπαιθρο
- δημιουργία δικτύων.

Σε επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού, ο αγροτουρισμός (ή ίσως ορθότερα ο «τουρισμός υπαίθρου») λειτουργεί ως τομέας που δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας στην ύπαιθρο. Όμως, η ευρύτερη αποδοχή του, συνδυάζει όχι μόνο το ατομικό κέρδος, αλλά και την αναζήτηση της προσωπικής σχέσης ανάμεσα σε φιλοξενούντα και φιλοξενούμενο. Όπως επισημαίνει ο Λ. Παπακωνσταντινίδης, με βάση τα παραπάνω, οι αρχές του αγροτουρισμού προκύπτουν όχι μόνο από την έννοια του οικονομικού οφέλους, αλλά και από ένα *minimum* σύστημα αξιών. Με βάση δε και τη διεθνή βιβλιογραφία, ένα ελάχιστο σύστημα σημείων του προτεινόμενου αξιακού υπόβαθρου στον αγροτουρισμό θα πρέπει να περιλαμβάνει⁷⁷:

1. Την ευαισθητοποίηση-συμφιλίωση του τοπικού πληθυσμού με ευρύτερες έννοιες και νοήματα και όχι την αποκλειστική προσήλωση στην μεγιστοποίηση του κέρδους.
2. Την ενσωμάτωση της αρχής του «ενεργού πολίτη» στην οικονομική και κοινωνική συμπεριφορά των κατοίκων της υπαίθρου.
3. Την δημιουργία «κοινής τοπικής συνείδησης» που οδηγεί στην «τοπική αλληλεγγύη».
4. Την προώθηση ενός «συμφώνου ποιότητας» των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσα σε έναν συγκεκριμένο χώρο.
5. Την ανάπτυξη επαγγελματισμού στην τελειότερη μορφή του, με στόχο την προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών.
6. Την αποφυγή κάθε μορφής αθέμιτου ανταγωνισμού και επιπλέον, ανταγωνισμού μέσα στο τοπικό επίπεδο.
7. Την δημιουργία «ψυχολογίας ομάδας» μεταξύ των κατοίκων της υπαίθρου, με

⁷⁷ Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ.137

στόχο την συλλογική και συμπληρωματική δράση, όχι κατ'ανάγκη με την μορφή ενός συνεταιρισμού, και την αποφυγή διακρίσεων σε τοπικό επίπεδο.

8. Την ανάδειξη του «τοπικού πυρήνα επικοινωνίας», που θα προκύψει απ εσωτερική «ζύμωση» και όχι από εξωτερικές παρεμβάσεις.
9. Την ανάδειξη και προβολή τοπικών καινοτόμων σχεδίων.
10. Την ενσωμάτωση σε Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ενδογενούς Τοπικής Ανάπτυξης, αφού ο αγροτουρισμός δεν αποτελεί αποσπασματική δράση, αλλά κρίκο μιας αλυσίδας αναπτυξιακών δράσεων, οι οποίες είναι στρατηγικά συμβατές μεταξύ τους.

2.2: Γενικός Ορισμός και «Μορφές» Αγροτουρισμού

Λαμβάνοντας υπ'όψη τον σημαντικό αριθμό ορισμών που κυκλοφορούν κατά περίπτωση, καθώς την πιθανή ανάγκη περιεκτικότητας και ευρύτητας ενός ορισμού, θα πρέπει να δούμε τον αγροτουρισμό σαν ένα σύστημα δράσεων και ενεργειών που αναπτύσσουν οι ίδιοι οι κάτοικοι σε έναν μη-αστικό χώρο)ώστε να δικαιολογείται το πρώτο συνθετικό της λέξης) και που συγκλίνουν στην παροχή τουριστικών υπηρεσιών(ώστε να δικαιολογείται και το δεύτερο συνθετικό). Κατά τον Λ. Παπακωνσταντινίδη, αυτό το σύστημα πρέπει να περιέχει την έννοια της διαμονής-φιλοξενίας σε άριστης ποιότητας παραδοσιακά καταλύματα που να δένουν με την αισθητική του τόπου, την τοπική παράδοση και πολιτισμό, την διασύνδεση με τα τοπικά προϊόντα και την φιλοξενία⁷⁸.

Αναλυτικότερα, στο πλαίσιο αυτό, οι επιλέξιμοι επενδυτές δε θα πρέπει να αντιστοιχούν αποκλειστικά σε «αγρότες κατά κύριο επάγγελμα», αφού οι περισσότεροι κάτοικοι της υπαίθρου προσπαθούν να αποκομίσουν εισόδημα από ένα συνδυασμό τοπικών ενασχολήσεων. Περαιτέρω, ο περιορισμός των δικαιούχων και σε χωρικό επίπεδο λειτουργεί ανασταλτικά, καθότι σε πολλές αγροτικές περιοχές παρατηρείται έλλειψη του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού.

Συνεπώς, όπως επισημαίνει ο Λ. Παπακωνσταντινίδης, το «άνοιγμα» της

78 Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ.138

αγροτουριστικής δραστηριότητας σε ένα μεγαλύτερο αριθμό δικαιούχων, θα προωθήσει την αναβάθμιση του ανθρώπινου κεφαλαίου των αγροτικών περιοχών και συνεπώς την αυτοδύναμη αναπτυξιακή προσπάθεια. Ταυτόχρονα, θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση αρνητικών φαινομένων πολιτισμού εντός των αγροτικών περιφερειών της χώρας. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να επιμείνουμε στην διασύνδεση των υπηρεσιών αγροτουρισμού με την τροφοδοσία των καταλυμάτων με προϊόντα τοπικής παραγωγής, με ιδιαίτερη όμως έμφαση στην τυποποίηση, την ονομασία προέλευσης, την εγγύηση της ποιότητας και την καλαίσθητη και εύχρηστη μορφή τους. Από κει και πέρα, στην έννοια του αγροτουρισμού μπορούν να διασυνδεθούν /ενσωματωθούν δράσεις όπως πολιτιστικά δρώμενα, διαδρομές, πεζοπορίες, χειροτεχνία, καλλιτεχνία, οικοτεχνία, συμμετοχή στις γεωργικές εργασίες, μαθητεία, εκμάθηση παραδοσιακών οργάνων και τεχνών, αλλά και τα διεθνώς χαρακτηρισμένα ως «extreme games» όπως αναρριχήσεις, κανό-καγιάκ, διάσχιση ποταμών, ποδήλατο βουνού, περίθαλψη ζώων υπό εξαφάνιση, εθελοντική εργασία σε σπάνιους βιότοπους, χιονοδρομίες, κτλ. Όλα όμως αυτά θα πρέπει να εξειδικεύονται στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου στρατηγικού σχεδίου τοπικής ανάπτυξης, έτσι ώστε να είναι πλήρως συμβατά με τις ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αγροτικών περιοχών. Το σχέδιο αυτό θα πρέπει να προωθείται μέσω μιας προσέγγισης «εκ των κάτω, προς τα άνω», ενώ ο εκάστοτε Κεντρικός-Επιτελικός φορέας θα πρέπει να λειτουργεί ελεγκτικά και συντονιστικά⁷⁹.

2.3: Γενικά χαρακτηριστικά ζήτησης

Η χρησιμότητα της αναφοράς σε ορισμένα κύρια χαρακτηριστικά της ζήτησης του αγροτουρισμού είναι προφανής, καθότι αποτυπώνει το «προφίλ» των πελατών του τομέα.⁸⁰

79 Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ.138

80 Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ.139

Όπως υποστηρίζει ο Λ. Παλακωνσταντινίδης, σε γενικές γραμμές ο τουρίστας σήμερα:

1. Διαθέτει περισσότερο χρήμα, περισσότερο χρόνο και περισσότερη πληροφόρηση για το πιθανόν χρόνο των διακοπών του.
2. Αντίθετα με προηγούμενα χρόνια, προτιμά να επισκέπτεται περισσότερους τόπους, μειώνοντας την παραμονή του στον κάθε έναν από αυτούς.
3. Ο μεγαλύτερης ηλικίας τουρίστας, συνήθως συνταξιούχος, διαθέτει πολύ περισσότερο χρόνο, κάνει τουρισμό κυρίως τους «νεκρούς μήνες», αναζητά ησυχία, γαλήνη, ηρεμία, μένει περισσότερο σε έναν τόπο και ξοδεύει περισσότερα χρήματα.
4. Ο σύγχρονος τουρίστας των αγροτικών περιοχών δεν αρκείται στο να παρατηρεί το βουνό, τη θάλασσα και να δέχεται τις περιποιήσεις των φιλοξενούντων. Έχει ενδιαφέροντα και θέλει να συμμετέχει στη ζωή, τα πολιτιστικά δρώμενα και την καθημερινότητα της οικογένειας που τον φιλοξενεί. Επίσης πολλές φορές θέλει να συμμετέχει στις αγροτικές εργασίες, να γνωρίζει καινούριες εμπειρίες, μακριά από το «οικείο» περιβάλλον της αστικής ζωής. Αυτό είναι το στοιχείο διαφοροποίησης από το κοσμοπολίτικο τουρισμό και το μεγάλο ξενοδοχείο που «αναπαράγει οικείες και γνώριμες στην αστική ζωή εικόνες».
5. Ο σύγχρονος επισκέπτης θέλει συνήθως να μαθαίνει συνήθειες του τόπου και να συμμετέχει στα τοπικά πολιτιστικά δρώμενα.
6. Συνήθως, ο ευχαριστημένος επισκέπτης έρχεται στον ίδιο τόπο περισσότερες από μια φορές και εξοικειώνεται με τον χώρο και τους ανθρώπους.

Επίσης, η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών επισκέπτεται (σε σταθερή βάση) την ύπαιθρο και σε αρκετές περιπτώσεις προτιμά τις «μικρές» υποδομές (ιδίως όταν ανήκει σε σχετικά εύπορες κατηγορίες).⁸¹ Τα παραπάνω χαρακτηριστικά μπορούν να προσφερθούν από τον τομέα του αγροτουρισμού στη χώρα μας, ενώ ο πολυτεμαχισμός και η εναλλαγή του χώρου, η γεωγραφική της θέση, το άφθαρτο φυσικό περιβάλλον και η πλούσια πολιτισμική παράδοση θα μπορούσαν να

81 Λεωνίδας Παλακωνσταντινίδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ.139

προσανατολίσουν τους τουρίστες σε αυτή την εναλλακτική μορφή που ασφαλώς θα δημιουργούσε για την Ελλάδα συγκριτικό πλεονέκτημα, απέναντι στους Μεσογειακούς ανταγωνιστές της στον κλάδο του τουρισμού⁸².

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΛΙΜΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

3.1: Λίμνη Τριχωνίδα

Η απεραντοσύνη και το χρώμα της θυμίζουν περισσότερο θάλασσα.. Στη καρδιά της Αιτωλοακαρνανίας βρίσκεται η λίμνη Τριχωνίδα, η μεγαλύτερη, γραφικότερη αλλά και πιο άγνωστη, στους πολλούς, λίμνη της Ελλάδος.

Πηγή: <http://www.thermo.gov.gr/Portals/2/album/126.JPG>

Η Τριχωνίδα περικλείεται από τα βουνά Αράκυνθο και Παναϊτωλικό και αποτελεί τη φυσική λεκάνη απορροής των χειμάρρων αλλά και όλων των επιφανειακών και υπογείων υδάτων της περιοχής.⁸³

⁸² Λεωνίδας Παπακωνσταντίνιδης, «Τουρισμός- Αγροτουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Σημειώσεις διδασκαλίας, Αθήνα 2001, σελ.139

⁸³ <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

➤ ΓΕΝΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ, ΥΔΡΟΛΟΓΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η δημιουργία της λίμνης ήταν αποτέλεσμα μεγάλων γεωλογικών ανακατατάξεων. Η Τριχωνίδα είναι υπόλειμμα παλαιότερης και μεγαλύτερης λίμνης που καταλάμβανε προϊστορικά ολόκληρη τη λεκάνη Αργινίου. Η παραπάνω διαδικασία υπολογίζεται ότι έλαβε χώρα πριν από 15 - 20 εκατομμύρια χρόνια περίπου.

Σύμφωνα με την παράδοση, στα αρχαία χρόνια υπήρχε μέσα στη λίμνη μια πόλη που βυθίστηκε. Η πόλη αυτή είχε τρεις κώνους και ίσως από εκεί πήρε το όνομά της η λίμνη: *Τρεις κώνοι - Τριχωνίδα*. Μια άλλη εκδοχή, μάλλον η επικρατέστερη, είναι ότι πήρε το όνομα της από την αρχαία πόλη Τριχόνιο, που βρίσκεται δίπλα στη λίμνη, κοντά στο χωριό της Γαβαλούς⁸⁴

⁸⁴ <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

Η Τριχωνίδα έχει έκταση 96,5 χλμ, η περίμετρος της είναι 51 χλμ. και το βάθος της φθάνει τα 57 μέτρα. Ανατολικά η μορφολογική κλίση των βουνών είναι μεγάλη και οι ακτές απότομες, ενώ στο υπόλοιπο τμήμα της η μορφολογία του εδάφους έχει ομαλή απόληξη με αποτέλεσμα σε πολλά σημεία, και σε συνδυασμό με το μεγάλο μέγεθος της λίμνης, η ακτή να θυμίζει θαλασσινά ακρογιάλια. Γύρω της υπάρχουν πέντε (5) διευρυμένοι Δήμοι⁸⁵ (πρώην 3 Δήμοι και 24 Κοινότητες). Ο όγκος του νερού ανέρχεται περίπου σε 142 εκατομμύρια κυβικά. Οι εισρέουσες ποσότητες νερού προέρχονται από πηγές, κυρίως υπόγειες και από 15 μεγάλους και αρκετούς χείμαρρους, οι οποίοι ξεκινούν από το Παναιτωλικό και τον Αράκυνθο και καταλήγουν στη λίμνη. Ποσότητα νερού προέρχεται και από αποστράγγιση της περιοχής Παναιτωλίου, Καινούργιου, που χρησιμοποιούν για άρδευση νερό από τον Αχελώο. Η λίμνη συνδέεται με την αντίστοιχη της Λυσιμαχίας με διάφυγα. Η ποσότητα του νερού που εισρέει στη Λυσιμαχία ρυθμίζεται από τις πόρτες δίπλα στα Γεφύρια του Αλάμπη⁸⁶.

Μεγάλες ποσότητες νερού της Τριχωνίδας καταλήγουν στα χωράφια του Λεσινίου, της Κατοχής, Νεοχωρίου και Μεσολογγίου. Τα τελευταία χρόνια ο καιρός ευνόησε την άνοδο της στάθμης του νερού της λίμνης (υπήρξε άνοδος κατά 1 μέτρο και 20 πόντους). Η θερμοκρασία του νερού ποικίλλει ανάλογα με την εποχή από 4° - 25° βαθμούς Κελσίου.(πρόκειται για θερμή λίμνη).

Πηγή: <http://www.thermo.gov.gr/Portals/2/album/126.JPG>

Οι περισσότεροι κάτοικοι των Δήμων γύρω από την Τριχωνίδα είναι αγρότες και οι

85 Δήμος Θεσπιέων, Παραβόλας, Θέρμου, Μακρυνείας, Αρακύνθου

86 <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

καλλιέργειες τους εξαρτώνται άμεσα από τα νερά που αρδεύονται από τη λίμνη, ενώ το νερό της χρησιμοποιείται από πολλούς οικισμούς και για άρδευση. Από την άλλη δεν είναι λίγοι αυτοί που ασχολούνται με το ψάρεμα. Παλιότερα κατά καιρούς λειτουργούσαν αρκετές ιχθυοτροφικές μονάδες, εγκαταλειμμένες σήμερα. Τα σπουδαιότερα είδη ψαριών είναι η τσερούκλα, το στρωσίδι, το γλανίδι, το χέλι κτλ. Παρόλα αυτά όμως σήμερα πολλά προβλήματα την περιβάλλουν όπως η ρύπανση από απόβλητα ελαιοτριβείων, τυροκομείων, και σφαγείων.

Πηγή: <http://www.thermo.gov.gr/Portals/2/album/126.JPG>

Υπάρχει ρύπανση από χρήση φυτοφαρμάκων. Συχνά καταστρέφεται η παρόχθια βλάστηση⁸⁷ και γίνονται αυθαίρετες οικοδομικές εργασίες. Πολλές φορές γίνεται παράνομο κυνήγι και ψάρεμα με δυναμίτη. Εκείνο που την κάνει να ξεχωρίζει είναι ότι ακόμα παραμένει από τις καθαρότερες λίμνες της Ελλάδας και έχει μεγάλη οικολογική αξία.

⁸⁷ <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

Δορυφορική εικόνα Λίμνης Τριχωνίδας

Πηγή: <http://www.mlahanas.de/Greece/Regions/LakeTrichonis.html>

➤ ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην Τριχωνίδα έχουν παρατηρηθεί πάνω από 140 είδη πουλιών. Τα 30 είδη από αυτά ανήκουν στα απειλούμενα με εξαφάνιση και γι αυτό προστατεύονται αυστηρά από την κοινοτική νομοθεσία. Η παραλίμνια βλάστηση στην Τριχωνίδα αποτελείται από αιωνόβια πλατάνια, ιτιές, φράξους, λεύκες, καβάκια, λυγαριές, κυπαρίσσια δάφνες, πικροδάφνες, ευκαλύπτους, καλαμιές, βούρλα, ψαθιά, βαλτώδεις εκτάσεις και εσπεριδοειδή ενώ το άρωμα των λουλουδιών την άνοιξη σε ζαλίζει.⁸⁸

⁸⁸ <http://www.epoxi.gr/sceing2.htm>

Πηγή: <http://www.thermo.gov.gr/Portals/2/album/126.JPG>

Ακριβώς πάνω από τη λίμνη, λίγο έξω από το Πετροχώρι⁸⁹, υπάρχει ακόμη ένα αρκετά μεγάλο κατάλοιπο δάσους ήμερων βελανιδιών. Στην περιοχή υπάρχουν σπάνια λουλούδια όπως Νούφαρα, Κυκλάμινα, Γλαδιόλες και πλήθος από Ορχιδέες. Η λίμνη και η γύρω περιοχή είναι πλούσια σε αμφίβια και ερπετά και εδώ βρίσκεται καταφύγιο και η όλο και πιο σπάνια στη χώρα μας Βίδρα⁹⁰. Μεγάλη αξία έχει επίσης η ιχθυοπανίδα της λίμνης και εδώ υπάρχουν ενδημικά είδη και σπάνια ψάρια του γλυκού νερού όπως η Γουρνάρα, η Τσερούκλα, το Στρωσίδι, η Τριχωνοβελονίτσα, το Γλανίδι, ο Νανογοβιός (που είναι ενδημικό της Τριχωνίδας και το μήκος του είναι μόλις 2 εκατοστά), Κυπρίνι (Γριβάδι), Χέλι κ.α.⁹¹ Στα νερά της ζουν ακόμη σπόγγοι, οστρακώδη και μαλάκια. Στα νερά των ρεμάτων, κυρίως στις εκβολές τους, ζουν αρκετά ψάρια όπως: η Μπούλκα, η Μπριάνα, η Λιάρα, η Νιάσκα (Τσίμα). Εκτιμάται ότι οι αλιευόμενες ποσότητες ψαριών υπερβαίνουν τους 350 τόνους ετησίως. Το φυτοπλαγκτόν της λίμνης περιλαμβάνει 90 είδη, μερικά από τα οποία είναι μοναδικά στον κόσμο. Υπάρχουν επίσης φύκια διαφόρων ειδών (7 κατηγορίες).

Ο Κωστής Παλαμάς, ο εθνικός μας ποιητής, ύμνησε όσο κανείς άλλος τις ομορφιές της Αιτωλοακαρνανίας. Ύμνησε τον αργυροδίτη Αχελώο, τον Ζυγό, την Βαράσοβα,

89 Περιοχή του Θέρμου

90 Η βίδρα είναι ένα μικρόσωμο ζώο που ζει στις όχθες των ορεινών ποταμών και των λιμνών και μόνο όπου τα νερά είναι καθαρά. Η βίδρα έχει εξαφανιστεί από τους περισσότερους βιοτόπους της. Καθώς το είδος αποτελεί σημαντικό δείκτη υγείας των ορεινών υδάτων, προστατεύεται αυστηρά σε όλες τις χώρες της Ε.Ε. Οι σημαντικότεροι κίνδυνοι για την επιβίωση της βίδρας προέρχονται από τον άνθρωπο και είναι η ρύπανση των ποταμών και των λιμνών, η αποξήρανση των υγροτόπων και τα υδροηλεκτρικά φράγματα

91 <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

τα στενά της Κλεισούρας αλλά και τις αδελφές λίμνες, τη Τριχωνίδα και την Λυσιμαχία. Στο ποίημα του «η νιότη» από τη συλλογή « Οι καϋμοί της λιμνοθάλασσας» γράφει:⁹²

*«Ξέρω δυο λίμνες ζωτικές, δύο λίμνες αδερφάδες
με του χωριού, με του νερού, με του χλωρού, τα κάλλη.
Για ονειροπλέκτες έρωτες και για τραγουδιστάδες.
Τη λίμνη τ' Αγγελόκαστρου του Βραχωριού την άλλη.»*

Παλαιότερα, οι δύο λίμνες Τριχωνίδα και Λυσιμαχία σε περιόδους πλημμυρών ενώνονταν, με αποτέλεσμα να φαίνονται σαν μια λίμνη, την οποία οι κάτοικοι της περιοχής αποκαλούσαν «*Λίμνη του Απόκουρου*». Οι λίμνες ενώνονταν με αβαθείς βάλτους και για να αποφεύγεται ο κύκλος της Λυσιμαχίας (μέσω ξηράς) η επικοινωνία διεξήγεται με πλοιάρια και γαϊτες.

Το 1773 ο μουσελίκης του Κάρελι Αλαϊ Μπέης αποφάσισε την κατασκευή των γεφυριών για να ενώσει τις δύο λίμνες και συνδέσει τους κάμπους του Παναιτωλίου και των Παπαδάτων.

*«Είχαμε σταματήσει στις όχθες του έλους, για να προετοιμάσουμε τα όπλα μας και να
μπούμε στην επικίνδυνη περιοχή του Ζυγού, όταν βρεθήκαμε σε μια γέφυρα με
τρακόσιες εβδομήντα καμάρες, που αγκαλιάζει το τέναγος σε μια έκταση περίπου ενός
χιλιομέτρου. Παρατήρησα σε κάποιους πυλώνες, σκαλιά που οδηγούν σε πλατώματα,
κτισμένα γύρω από την προεξοχή των πρόβολων. Σχηματίζονταν ένα είδος μώλων,
όπου διέκρινα δακτύλιους στους οποίους έδεναν τα σκάφη. Μ' αυτά έκαναν εμπόριο
στα παράλια της λίμνης, που άλλοτε περιβαλλόταν από πόλεις με ιδιαίτερη εμπορική
κίνηση στα λιμάνια τους. Ξεχώρισα ακόμα μερικά σκάφη που ταξιδεύουν στην
Τριχωνίδα και στους Οζυρούς της Ακαρνανίας, για να εκμεταλλευτούν την οικοδομική
ξυλεία που έχει άφθονη η περιοχή και τους ψαρότοπους κοντά στο αγκυροβόλιό τους.»*

Το 1885 ο περιηγητής Δ. Βικέλας έγραφε:

92 <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

«Τις ήτο ο Αλαήμπεης ούτος, του οποίου η γέφυρα διαιωνίζει το όνομα. Εγνώριζε άραγε ότε έκτιζε δια μέσου των λιμνών την οδόν ταύτην, ότι εδημιούργει τον γοητευτικώτερον επί γης περίπατον».

Εικόνες μαγείας δημιουργούνται την άνοιξη καθώς πλήθη από Νούφαρα, με τα μεγάλα λευκά άνθη τους, επιπλέουν στη λίμνη. Πίνακες ζωγράφων της Αναγέννησης θυμίζουν οι μικρές «θάλασσες» από ελαιώνες και εσπεριδοειδή. Εδώ ο περιηγητής βρίσκει, την χαμένη στο αστικό κέντρο, ανθρώπινη φύση του. Νοιώθει να ξαναγεννιέται.

Το Παναιτωλικό είναι το τελευταίο βουνό της Ρούμελης πριν από το κάμπο του Αγρινίου. Ορθώνεται ακριβώς πάνω από την Τριχωνίδα και είναι αρκετά δασωμένο με αραιά δάση ελάτων που φθάνουν μέχρι τα 1. 400 μ. αφήνοντας πάνω στα μεγάλα υψόμετρα μια στενή αλπική ζώνη. Οι απόκρημνες πλαγιές του σκεπάζονται με έλατα ενώ οι πιο χαμηλές είναι πνιγμένες στα κέδρα, τα πουρνάρια και άλλους θάμνους. Στο δάσος ζουν πολλά είδη αρπακτικών όπως είναι ο *Χρυσαιτός*, η *Ποντικοβαρβακίνα* και στα χαμηλά ο *Φιδαιτός* και ένα πλήθος από *Δρυοκολάπτες* και άλλα μικρά *Στρουθιόμορφα*, όπως *Κοτσύφια*, *Τσιροβάκους*.

Αντίκρυ του Παναιτωλικού είναι ο θρυλικός Αράκυνθος. Οικολογικά ο Αράκυνθος έχει σπουδαία σημασία. Καλύπτεται από μεσογειακή μακία⁹³, *φρύγανα*, *κωνοφόρα* και *βελανιδιές*. Σε όλες τις κοίτες των χειμάρρων υπάρχουν πλατάνια, κατάλοιπα ευρύτερου δάσους. Επίσης και ειδικά στη περιοχή της Κλεισούρας, ζουν τα *Όρνια*, ο *Χρυσαιτός*, ο *Κραυγαετός*, ο *Πετρίτης*, ο *Δενδρογέρακας*, το *Χρυσογέρακο*, το *Σαίι*, ο *Μπούφος*, η *Τυτώ* και πλήθος μικρών *Στρουθιόμορφων*. Κατά το χειμώνα στη περιοχή ξεχειμωνιάζουν σπάνια πουλιά όπως ο *Μαυρόγυπας*, ο *Βασιλαετός* και ο *Στικταετός*.⁹⁴

93 Εκεί όπου οι αμμοθίνες έχουν σταθεροποιηθεί, μακριά από τη θάλασσα, σχηματίζεται συχνά ένας τυπικός Μεσογειακός θαμνότοπος. Αποτελείται από χαμηλά δένδρα, τόσο πυκνά ώστε σχηματίζουν ένα αδιαπέραστο τείχος. Τα περισσότερα από αυτά τα δέντρα είναι αειθαλή και έχουν γυαλιστερά, σκληρά και αγκαθωτά φύλλα, μια προσαρμογή στο ζεστό και ξηρό κλίμα. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν τέτοια δάση εξαιρετικά ευαίσθητα στις πυρκαγιές.

⁹⁴ <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

Agrinio Region from Space,

In the center Lake Lysimachia and right the large Lake Trichon

Πηγή: <http://www.mlahanas.de/Greece/Cities/AgrinioMap.html>

➤ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ⁹⁵

- Ρύπανση από απόβλητα ελαιοτριβείων, τυροκομείων, σφαγείων οικιακών λυμάτων.
- Ρύπανση από την αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων.
- Καταστροφή της παρόχθιας βλάστησης π.χ. κόψιμο υπεραιώνόβιων πλατανιών, μπαζώματα κ.ά.
- Λυθαίρετες οικοδομικές εργασίες.
- Παράνομο ψάρεμα κυρίως με χρήση δυναμίτη, τράτας διχτύων μήκους 250 μέτρων με μικρά μάτια (μόλις 3 χιλιοστά)
- Παράνομο κυνήγι
- Υπερεκμετάλλευση του εδάφους κυρίως κοντά στις όχθες της λίμνης, κ.ά.

⁹⁵ <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

- Εκείνο που κάνει τη Τριχωνίδα να ξεχωρίζει είναι ότι αυτή παραμένει ακόμα μια από τις καθαρότερες λίμνες της Ελλάδος, παρόλο που υφίσταται τις σοβαρές ανθρωπογενείς πιέσεις από τις εντατικοποιημένες αγροτικές δραστηριότητες της παραλίμνιας περιοχής.⁹⁶

96 <http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

3.2 Ο Υγρότοπος της Τριχωνίδας

➤ Οι ασβεστούχοι βάλτοι της Τριχωνίδας

Η περιοχή της Τριχωνίδας στη Δυτική Ελλάδα (Νομός Αιτωλοακαρνανίας) ως πόλος έλξης ανθρωπογενών και αναπτυξιακών δραστηριοτήτων, αλλά και περιοχή σημαντικού περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος οριοθετείται μεταξύ των άλλων από τη Λίμνη Τριχωνίδα, τα υγροτοπικά της συστήματα και την παραλίμνια μεταβατική ζώνη ανάμεσα στις καλλιεργούμενες περιοχές, τους καλαμιώνες και τα παραλίμνια δάση στοές και τις συστάδες σπάνιων ή τυπικών οικοτόπων.⁹⁷ Από την άποψη του υδάτινου περιβάλλοντος, η κυρίαρχη δομή της λίμνης διασυνδέεται περισσότερο ή λιγότερο σταθερά με ρυάκια, κανάλια, χείμαρρους και ημίκλειστους θύλακες παράκτιων νερών, με υγροφυτικές, υγρόφιλες και υδρόβιες κοινότητες, με τους καλαμιώνες, με τα υγρά λιβάδια, με βαλτώδεις και ελώδεις περιοχές, καθώς και με επίπεδα λασποτόπια και αμμώδεις ή χαλικώδεις υγροτοπικές περιοχές.

Ανάμεσα στο υγροτοπικό αυτό περιβάλλον, ιδιαίτερα σημαντικοί για την περιοχή της Τριχωνίδας, ως προς την προτεραιότητα προστασίας και διατήρησής τους, είναι οι οικοτόποι "ασβεστούχοι βάλτοι" (*calcareous fens*). Ο τύπος αυτός του οικοτόπου στην Τριχωνίδα χαρακτηρίζεται από την φυτοκοινότητα με το "*Κλάδιο ο Μαρίσκος*"

⁹⁷ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

(*Cladium mariscus*)⁹⁸, κοινώς "Κοψιάς" και είδη "Κάρεξ" (*Carex spp*)⁹⁹, όπως αναφέρονται στο NATURA-2000¹⁰⁰ και αποτελούν οικοτόπους προτεραιότητας για προστασία και διατήρηση. Γενικά, οι "βάλτοι" (fens) αυτοί μαζί με τις περιοχές των "τελμάτων" (bogs) ανήκουν στους γνωστούς υγροτόπους με το όνομα "τυρφώνες" (mires, moors, peatlands). Ειδικότερα, οι τυρφώνες ανήκουν στα υγροτοπικά οικοσυστήματα τα οποία χαρακτηρίζονται από υγρά, σπογγώδη και φτωχά αποστραγγιζόμενα τυρφώδη εδάφη.¹⁰¹ Σε παγκόσμιο επίπεδο οι τυρφώνες καλύπτουν

98 Το *Cladium mariscus* L. είναι ένας σημαντικός δείκτης διατήρησης των υδρολογικών συνθηκών στους βιοτόπους που αναπτύσσεται. Εάν προστατευτούν οι θέσεις όπου φυτρώνουν τα νέα φυτά ή γίνει σπορά σε ορισμένες θέσεις όπου ελέγχονται οι ανθρώπινες επεμβάσεις θα σταματήσει η μείωση των πληθυσμών. Φαίνεται ότι στην περιοχή της Τριγωνίδας οι πληθυσμοί ήταν μεγαλύτεροι και περισσότεροι διότι υπάρχουν ίχνη και στοιχεία που μαρτυρούν την καταστροφή των πληθυσμών είτε από καύση, είτε από επέκταση των καλλιεργειών στα εύφορα εδάφη κοντά στη λίμνη (λίμνη Κορουσίων, λίμνη Σαλτίνη).

99 Οι ασβεστούχοι βάλτοι με τα *Cladium mariscus* και *Carex spp.* βρίσκονται στο νότιο τμήμα της λίμνης. Σήμερα, λόγω των σημαντικών διακυμάνσεων της στάθμης της λίμνης, προκαλείται η αποξήρανσή τους. Υπάρχει ανάγκη να προστατευθούν, μετά την σταθεροποίηση της στάθμης της λίμνης, έτσι ώστε οι σημαντικοί αυτοί οικοτόποι να αποκατασταθούν σταδιακά.

100 Το Παναιτωλικό όρος, που περιλαμβάνει και τμήμα στον Νομό Ευρυτανίας έχει ενταχθεί στο δίκτυο NATURA-2000, σε έκταση 185.420 στρεμμάτων, ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας με κωδικό καταγραφής (GR2310004). Οι λίμνες Τριγωνίδα και Λυσιμαχία ανήκουν στις περιοχές NATURA-2000 σε έκταση 142.798 στρεμμάτων ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας με κωδικό καταγραφής (GR2310009). Ο Αράκυνθος και τα στενά της Κλεισούρας ανήκουν στις περιοχές NATURA-2000 σε έκταση 133.313 στρεμμάτων ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας με κωδικό καταγραφής (GR23100010). Η περιοχή με τις λιμνοθάλασσες Μεσολογίου και Αιτωλικού, μαζί με τις εκβολές του Αχελώου και του Ευήνου, είναι ενταγμένη στο δίκτυο NATURA-2000 ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας με κωδικό καταγραφής (GR2310001). Και ως ζώνη Ειδικής Προστασίας για την Ορνιθοπανίδα με κωδικό καταγραφής (GR2310014).

101 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

μεγάλες εκτάσεις του βορείου ημισφαιρίου σε ψυχρές συνθήκες με υψηλή βροχόπτωση και υγρασία που συνοδεύεται από χαμηλή εξατμισοδιαπνοή, ενώ πολύ μικρότερες είναι οι περιοχές με τυρφώνες της νότιας Ευρώπης. Στην εύκρατη Ελλάδα οι πλέον γνωστοί τυρφώνες απαντώνται στις λίμνες Μικρή Πρέσπα, Άγρα, Χειμαδίτιδα, Βουλκαριά, Παμβώτιδα, και στο έλος Καλοδίκη, στη λιμνοθάλασσα Κορυσίων, Καϊάφα, στα τενάγη των Φιλίππων και αλλού.¹⁰²

Γενικά, οι βάλτοι (fens) αυτοί έχουν συνήθως όξινες συνθήκες με ανάπτυξη οξύφιλης βλάστησης και τροφοδοτούνται αποκλειστικά μόνο από το νερό της βροχής (βροχοτροφικά συστήματα - ombrotrophic) που είναι πολύ φτωχά σε θρεπτικά συστατικά. Αντίθετα, οι βάλτοι (fens) έχουν μετρίως όξινες έως αλκαλικές συνθήκες (ανοργανοτροφικά συστήματα - minerotrophic), τροφοδοτούνται με νερό και θρεπτικά συστατικά κυρίως από υπόγεια νερά, τα γειτονικά επιφανειακά ή ημιεπιφανειακά νερά και τα νερά της βροχής.

Στους βάλτους, γενικά, κυριαρχούν από τα φυτά τα αγροστώδη γρασίδια, βούρλα, καλάμια και βρυόφυτα, ενώ η βιοποικιλότητά τους είναι πλουσιότερη όταν πρόκειται για "ασβεστούχους βάλτους" (βάλτοι με ασβεστολιθικό μητρικό πέτρωμα, όπου το πέτρωμα αυτό και οι επιφανειακές αποθέσεις δημιουργούν ουδέτερες έως ελαφρά αλκαλικές συνθήκες και αυξημένες συγκεντρώσεις ορυκτών αλάτων, όπως π.χ. ασβέστιο). Οι βάλτοι και γενικότερα όπως όλοι οι υγρότοποι, προσφέρουν σημαντικά οφέλη στην λεκάνη απορροής τους όπως είναι η παρεμπόδιση και η ελαχιστοποίηση των πλημμυρικών φαινομένων, η ρύθμιση του κλίματος, ο εμπλουτισμός των υπόγειων νερών, η προστασία από τη διάβρωση, η απορρόφηση του διοξειδίου του άνθρακα, φίλτρο καθαρισμού των νερών, αξιοποίηση της ηλιακής ακτινοβολίας και διατήρηση της βιοποικιλότητας, σταθερά τροφικά πλέγματα, ασφαλές καταφύγιο πουλιών και ψαριών, ευκαιρίες για έρευνα και αναψυχή.

Οι ασβεστούχοι βάλτοι της Τριχωνίδας χαρακτηρίζονται φυσιογνωμικά κυρίως από την παρουσία των φυτών "Κλάδιο" και "Κάρεξ", έχουν υψηλό βαθμό ευαισθησίας και η ύπαρξή τους στηρίζεται σε λεπτές υδρολογικές και περιβαλλοντικές ισορροπίες.

102 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

Δημιουργήθηκαν κυρίως μέσα από τις διαδικασίες της συνεχούς απόθεσης οργανικού¹⁰³ φυτικού υλικού (νεκρό φυτικό υλικό σε ημιαποσύνθεση = τύρφη) και της απόθεσης ιζημάτων σε αβαθή τμήματα της παράκτιας και παραλίμνιας περιοχής της λίμνης. Η ύπαρξη της τύρφης στα εδάφη των ασβεστούχων βάλτων εμποδίζει τη γρήγορη κίνηση του νερού και παγιδεύεται εκεί ένα σημαντικό τμήμα του.

Οι ασβεστούχοι βάλτοι, επειδή είναι ευαίσθητα και ασταθή οικοσυστήματα επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις μεταβολές της στάθμης του νερού. Έτσι, ανάλογα με τις υδρολογικές συνθήκες, τη σύσταση του εδάφους και τις κυρίαρχες φυτοκοινότητες, οι ασβεστούχοι βάλτοι της Τριχωνίδας διακρίνονται σε περιοχές με:

- Χαμηλό υδροφόρο και μάλλον στέρεο έδαφος. Εδώ, η σύνθεση της κοινότητας περιλαμβάνει κυρίως τα φυτά, Κλάδιο (*Cladium mariscus*), Νεροκάλαμο (*Phragmites australis*), είδη Κάρεξ (*Carex distans*, *C. Pseudocyperus*), Καλυστέγη (*Calystegia sepium*), Κίρσιο (*Cirsium arvense*), Αγριοτριανταφυλλιά (*Rubus Sanctus*), Πλαντάγκο (*Plantago major*), Δορύκνιο (*Dorycnium rectum*), Λύθρο (*Lythrum junceum*), Ευπατόριο (*Eupatorium cannabinum*), κ.ά.
- Υψηλό υδροφόρο και μάλλον καλή κάλυψη τους από νερά για μεγάλες περιόδους. Σ' αυτές τις συνθήκες η σύνθεση των φυτών περιλαμβάνει κυρίως τα Κλάδιο, είδη Κάρεξ, Νεροκάλαμο, Καλυστέγη, Γάλιο (*Galium debile*), Σκίρπο (*Schoenoplectus lacustris*), Νεροϊριδα (*Iris pseudacorous*), Πλαντάγκο, Περίπλοκα (*Periploca graeca*), Σάκχαρο (*Saccharum*

103 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

ravennae), κ.ά.

- Από την άποψη της πανίδας και ανάλογα με τις συνθήκες διαβιούν ή φωλιάζουν στις πιο πάνω περιοχές αμφίβια, ερπετά, τρωκτικά, πτηνά, ψάρια, έντομα, αράχνες, σκουλήκια, κ.ά.

Οι ασβεστούχοι βάλτοι της Τριχωνίδας με το “Κλάδιο ο Μαρίσκος” ή κοινώς “Κοψιάς” και είδη “Κάρεξ” αποτελούν δείκτη διατήρησης των υδρολογικών και περιβαλλοντικών συνθηκών της περιοχής. Ωστόσο, σήμερα, έχουν περιοριστεί σημαντικά – συναντώνται ανάμεσα στην Αγ. Τριάδα και στο Δαφνιά – εξαιτίας της υποβάθμισης των περιοχών, όπου κάποτε προϋπήρχαν, παρότι η περιοχή εξακολουθεί να διαθέτει υψηλά ποιοτικά χαρακτηριστικά ως προς τους φυσικούς της πόρους¹⁰⁴.

Οι υγρότοποι που βρίσκονται στην Τριχωνίδα και ειδικότερα οι ασβεστούχοι βάλτοι αποτελούν τύπο οικοτόπου προτεραιότητας και ένα από τα πιο σημαντικά οικοσυστήματα της Ελλάδας.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

- Οι ιδιαίτερες συνθήκες που αναπτύσσονται στα οικοσυστήματα αυτά και η παρουσία μεγάλων ποσοτήτων νερού, έχουν ως αποτέλεσμα να φιλοξενούνται εκεί σημαντικοί από οικολογική άποψη οργανισμοί που με την μοναδικότητα τους συνεισφέρουν στην διατήρηση της βιοποικιλότητας σε υψηλά επίπεδα.

104 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

- Οι υγρότοποι τα τελευταία χρόνια θεωρούνται παγκοσμίως προστατευόμενες περιοχές, ιδιαίτερης οικολογικής αξίας και προστατεύονται με σχετική νομοθεσία.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

Σήμερα, οι υγρότοποι της Τριχωνίδας κινδυνεύουν σε μεγάλο βαθμό από τις επιχωματώσεις, τις επεκτάσεις των καλλιεργούμενων εδαφών, την ανεξέλεγκτη οικιστική ανάπτυξη, τον απρόσεκτο σχεδιασμό ως προς τη διάνοξη οδικού δικτύου, την απουσία διαχείρισης και ανεξέλεγκτης εναπόθεσης των απορριμμάτων,¹⁰⁵ τα απόβλητα των ελαιοτριβείων, καθώς επίσης και από ποικίλες ανθρώπινες δραστηριότητες είναι η σπάταλη χρήση του νερού, των λιπασμάτων και των φυτοφαρμάκων.

3.3 Μελέτη ρύπανσης υδρολογικής λεκάνης Τριχωνίδας LIFE-ΦΥΣΗ '99

Από τις αρχές της δεκαετίας του '70 το παγκόσμιο πρόγραμμα της UNESCO για το νερό, είχε χαρακτηρίσει τη λίμνη Τριχωνίδα ως περιοχή με υψηλές επιστημονικές

¹⁰⁵ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

δυνατότητες, ενώ από πολύ παλαιότερα σχετικές μελέτες του ΚΕΠΕ και του ΕΛΚΕΠΑ, είχαν διαπιστώσει ότι η περιοχή της Τριχωνίδας είχε μεγάλες αναπτυξιακές δυνατότητες.

Τα χρόνια που ακολούθησαν ερευνητικές ομάδες από ΕΚΘΕ, ΠΓΜΕ, Πανεπιστήμια Αθήνας, Πάτρας, Ιωαννίνων, Θεσσαλονίκης, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, ΤΕΙ Μεσολογγίου, ΙΧΘΥΚΑ και μεμονωμένοι επιστήμονες και λάτρεις του φυσικού περιβάλλοντος με δημοσιεύσεις, εκδόσεις και άρθρα, ανέδειξαν το φυσικό πλούτο του περιβάλλοντος της Τριχωνίδας, καθώς και τις περιβαλλοντικές δυνατότητες που η περιοχή διαθέτει.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

Έτσι, η μεγαλύτερη σε επιφάνεια (περίπου 100 τ.χλμ.) και σε όγκο (2,8 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα νερό) φυσική λίμνη στην Ελλάδα, η βαθειά λίμνη Τριχωνίδα (58 μέτρα βάθος) και η γειτονική χερσαία περιοχή της ανέκαθεν αποτελούσαν πόλο κοινωνικο-οικονομικής και όχι μόνο έλξης.¹⁰⁶

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

Το μαρτυρούν τα μνημεία και η πολιτιστική της κληρονομιά, οι δυναμικές γεωργικές καλλιέργειες με καπνά, ελιές, εσπεριδοειδή, κηπευτικά, αραβόσιτο, μηδική, οι αποδοτικές κτηνοτροφικές δραστηριότητες με ζώα που βόσκουν ελεύθερα ή είναι εσταβλησμένα, τα ελαιοτριβεία, τα κοινοτικά αντλιοστάσια ή τα φορητά ιδιωτικά που

¹⁰⁶ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trich_habitat_GR.htm

αντλούν από τη λίμνη κάθε έτος πάνω από 70 εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερό για την άρδευση των καλλιεργειών, η αλίευση της αθερίνας που διατίθεται στην Πάτρα και στην Αθήνα, η προσέλκυση τουρισμού, οικοτουρισμού και επιστημόνων από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Δηλαδή οι επιστημονικές-περιβαλλοντικές δυνατότητες της περιοχής και οι αναπτυξιακές δραστηριότητες είναι ήδη γνωστές. Όμως, η λίμνη Τριχωνίδα περικλείεται από μια μικρή χερσαία λεκάνη, περίπου 2,5 φορές μεγαλύτερη από την επιφάνεια της λίμνης, που έχει πληθυσμό 32.278 κατοίκους (απογραφή 2001) και κατανέμεται διοικητικά από τους Δήμους: Αρακύνθου, Θέρμου, Θεστιάων, Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου, Μακρυνείας, Παναιτωλικού και Παραβόλας. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν άμεσο αντίκτυπο στο φυσικό περιβάλλον της λίμνης. Μέχρι σήμερα φαίνεται ότι το οικοσύστημα της λίμνης και το περιβάλλον γενικότερα κατορθώνει να απορροφά ή να εξουδετερώνει τις οχλούσες δραστηριότητες και τα ρυπαντικά τους φορτία.¹⁰⁷

Έτσι, η ποιότητα των νερών εξακολουθεί γενικά να παραμένει σε σχετικά καλή κατάσταση παρά τις παροδικές διακυμάνσεις της και τα φυσικά συστατικά του περιβάλλοντος παραμένουν σχεδόν αναλλοίωτα. Τα φυσικά όμως συστατικά του περιβάλλοντος με τις αλληλεπιδράσεις τους δεν αποτελούν άκαμπτες διαδικασίες. Έχουν μηχανισμούς ανάδρασης με καθορισμένες δυνατότητες και όρια. Πολλοί ρύποι είναι δυνατό να έχουν τοξικές, αθροιστικές και συσσωρευτικές ιδιότητες στις τροφικές αλυσίδες, ενώ η περιοχή ως αποδέκτης ρυπαντικών και άλλων φορτίων έχει δεδομένη χωρητικότητα. Παρόλα αυτά το φυσικό περιβάλλον της Τριχωνίδας εξακολουθεί να αποτελείται από ένα αξιόλογο πλήθος οικοτόπων, τόσο μέσα στο νερό και τον παραλίμνιο χώρο, όσο και στη γειτονική τους περιοχή.

107 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

Έτσι, οι υγρο-υδροφυτικοί οικοτόποι και τα υγρά λιβάδια είναι συνέχεια των παράκτιων διαπλάσεων των καλαμιώνων και διασυνδέονται με τα παραλίμνια δάση "στοές" που αποτελούνται κυρίως από πλατάνια και λεύκες και αυτά μακρύτερα με τις φρυγανικές εκτάσεις και τα σκληρόφυλλα δάση.

Η περιοχή διατηρεί σημαντική αφθονία πανίδας και χλωρίδας, η βιοποικιλότητά της είναι υψηλή, ενώ εντυπωσιακή είναι η φυσική της ομορφιά.¹⁰⁸

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

Στις ρηχές παράκτιες περιοχές οι καλαμιώνες προσφέρουν καταφύγιο στην άγρια πανίδα, ενώ λειτουργούν και ως "φίλτρα" για τις κάθε είδους απορροές που έρχονται

¹⁰⁸ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

στη λίμνη από τα γειτονικά εδάφη, τις καλλιέργειες και τις απορρίψεις. Στη λίμνη, ως προς τον υδρόβιο κόσμο της, διαβιούν εκτός των άλλων το θηλαστικό βίδρα που βρίσκεται σε κίνδυνο εξαφάνισης στην Ευρώπη, περισσότερα από 270 είδη υδροφύτων, περίπου 100 είδη που απαρτίζουν τα ασπόνδυλα ζώα που ζουν στο πλαγκτόν και στον πυθμένα ή και ανάμεσα στα υδρόφυτα, περίπου 110 είναι τα είδη του φυτοπλαγκτού που έχουν ταυτοποιηθεί στη λίμνη και 20 είναι τα είδη των ψαριών που ζουν εκεί.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

Στους καλαμιώνες και στα γειτονικά δάση ζει μια άφθονη ορνιθοπανίδα με αρκετά μεταναστευτικά υδρόβια πουλιά που βρίσκουν χώρους ξεκούρασης στην περιοχή. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι ο έμβιος κόσμος της Τριχωνίδας περιέχει πολλά είδη που είναι ιθαγενή στη λίμνη, ή ενδημικά στη λίμνη ή την ευρύτερη περιοχή της δυτικής Ελλάδας ή της Ελλάδας γενικότερα, και που δεν ζουν πουθενά αλλού στον κόσμο. Τέτοια είδη ανήκουν στο πλαγκτόν, στην υδρόβια χλωρίδα, στα ασπόνδυλα και στα ψάρια τα οποία στην Τριχωνίδα είναι 11 με χαρακτηριστικά την τριχωβελονίτσα, τη γουρνάρα, το νανογωβιό, το λουρογωβιό, το στροσίδι, τη τσερούκλα κλπ. Δηλαδή η Τριχωνίδα είναι μια πολύ σημαντική περιοχή από καθαρά επιστημονική, αλλά και από την άποψη της προστασίας και διατήρησης του περιβάλλοντος και της κληρονομιάς μας γιατί περιέχει:

- μεγάλο πλήθος και ποικιλία οικοτόπων (ενδιαιτημάτων),
- υψηλή βιοποικιλότητα σε πανίδα και χλωρίδα,
- μεγάλη αφθονία υδρόβιας πανίδας και χλωρίδας και
- σημαντικό ενδημισμό σε ζώα και φυτά.

Γενικά η περιοχή καλύπτει κριτήρια που της προσδίδουν πολύ μεγάλη οικολογική σημασία και τούτο γιατί στην Τριχωνίδα:¹⁰⁹

¹⁰⁹ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

- συναντώνται οικοτόποι με ιδιαίτερη σημασία και αξία,
- φιλοξενείται μεγάλος αριθμός από απειλούμενα ή τρωτά είδη φυτών και ζώων,
- διασυνδέονται πολύ καλά οι χερσαίες και υδρόβιες κοινότητες και αποτελούν μεταξύ τους συνέχεια,
- ελέγχεται ακόμη η ποιότητα του νερού και των διαφόρων οικοτόπων από τους μηχανισμούς ανάδρασης που διαθέτει το φυσικό περιβάλλον, παρότι οι ανθρώπινες δραστηριότητες και πιέσεις εντατικοποιούνται,
- η αξία της για επιστημονική έρευνα, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού είναι σημαντική και πολυδιάστατη,
- το φυσικό κάλος και το σκηνικό του περιβάλλοντος είναι अपαράμιλλο.

Εκτός όμως από τη φυσική περιβαλλοντική αξία η Τριχωνίδα ως περιοχή με νερά, εύφορα εδάφη και με θετικά κοινωνικοοικονομικά μεγέθη, διαμορφώνει δυναμικό πόλο έλξης πολλαπλών δραστηριοτήτων. Ο δυναμισμός όμως αυτός θα πρέπει να ενταχθεί μέσα στα πλαίσια της "χωρητικότητας" του περιβάλλοντος και που διευρύνονται μόνο με την ορθολογική διαχείριση. Εξάλλου, τα πλαίσια αυτά επιτρέπουν ορισμένες δράσεις-παρεμβάσεις για προστασία του περιβάλλοντος μέσα από την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων της περιοχής. Ωστόσο, σύμφωνα με τα καινούργια δεδομένα της επιστήμης είναι δυνατό σε κάθε περιοχή να εφαρμοστεί η ορθολογική διαχείριση και ειδικότερα μέσα από τη βιώσιμη ανάπτυξη. Χωρίς όμως να έχει εκτιμηθεί η περιβαλλοντική χωρητικότητα της περιοχής αυτό είναι μια ουτοπική διάσταση. Στην περιοχή χρειάζονται παρεμβάσεις και θεσμικού και τεχνικού περιεχομένου, καθώς και πρακτικές επίλυσης των προβλημάτων του περιβάλλοντος. Παρεμβάσεις στο υδάτινο περιβάλλον, στις χρήσεις γης, στις δραστηριότητες, στις απορροές και απορρίψεις υγρών λυμάτων και αποβλήτων, στα στερεά απορρίμματα, αλλά και στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, ενημέρωση, διαπαιδαγώγηση. Παρεμβάσεις έχουν γίνει στο παρελθόν, γίνονται αυτή τη στιγμή και προγραμματίζονται για το μέλλον. Το ζητούμενο είναι κατά πόσο αυτές γίνονται μέσα στα πλαίσια της ορθολογικής διαχείρισης και της αειφόρου ανάπτυξης.¹¹⁰

Παραδείγματα, από άκαιρες και άστοχες ενέργειες και δράσεις ή και προτάσεις που σχετίζονται με την προστασία, ανάδειξη και τις αναπτυξιακές δραστηριότητες υπάρχουν πολλά, όπως κατά την περίοδο της ανομβρίας (1990-1993), όταν η λειψυδρία απειλούσε την Αθήνα και μεταξύ των λύσεων αναφερόταν η Τριχωνίδα με

¹¹⁰ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

το νερό της. Αντιπεριβαλλοντικές ενέργειες υπάρχουν ακόμα και σήμερα, γιατί δεν έχει συνειδητοποιηθεί από τον τοπικό πληθυσμό το μέγεθος της ζημιάς, ενώ απουσιάζει η περιβαλλοντική αγωγή και ευαισθητοποίηση. Μπάζα και σκουπίδια απορρίπτονται στο υδρογραφικό δίκτυο, αλλά και επιχωματώσεις στον παραλίμνιο χώρο. Αλλά και η κατάχρηση των λιπασμάτων και των φυτοφαρμάκων και τα απόβλητα των ελαιοτριβείων είναι κυρίαρχα προβλήματα στο χώρο της πρωτογενούς παραγωγής και της μεταποίησης των γεωργικών προϊόντων, ενώ απουσιάζει η κατάλληλη ενημέρωση γεωργών και κοινού για τις επιπτώσεις των αγροχημικών στο έδαφος, στα νερά, στους οργανισμούς, στις καλλιέργειες και στο περιβάλλον γενικότερα. Ακόμη από πολλούς ειδικούς και μη, εκφράζονται αμφιβολίες και προβληματισμός για τη σωστή μελέτη σκοπιμότητας αναπτυξιακών δραστηριοτήτων της περιοχής.¹¹¹ Γιατί όπως να το κάνουμε δεν έχουν επιλυθεί στην περιοχή βασικά προβλήματα προστασίας του περιβάλλοντος που μεταξύ των άλλων περιλαμβάνουν:

- τα απόβλητα των ελαιοτριβείων και τα στερεά απορρίμματα της ευρύτερης περιοχής,
- το αποχετευτικό δίκτυο των παραλίμνιων χωριών,
- την εξασφάλιση της υδάτινης επικοινωνίας μεταξύ Τριχωνίδας και Λυσιμαχείας,
- τη μεγάλη διακύμανση της στάθμης της λίμνης,
- την εξαντλητική και εκλεκτική αλίευση,
- κ.ά.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

Το ζητούμενο είναι να εφαρμοστούν εφικτές δράσεις που θα επιλύσουν τα πιο πάνω προβλήματα το συντομότερο δυνατό. Η τοπική κοινωνία με τις ομάδες πρωτοβουλίας, οι σύλλογοι προστασίας του περιβάλλοντος και οι αναπτυξιακές εταιρίες θα μπορούσαν να συμβάλλουν και να υποστηρίξουν ενέργειες αειφορίας, οικοτουρισμού και ορθολογικής διαχείρισης του περιβάλλοντος μέσα από

¹¹¹http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

ευαισθητοποιημένους αγρότες, κτηνοτρόφους, μαθητές και κάθε κάτοικο της περιοχής.

Τα μέγιστα θα προσφερθούν στην περιοχή:¹¹²

- από ένα φορέα, τοπικό όργανο διαχείρισης του περιβάλλοντος,
- όταν δεν υπονομεύεται με διάφορες ενέργειες και δράσεις η άρδευση ή και η ύδρευση της περιοχής,
- όταν το υπόγειο υδροδυναμικό της περιοχής προστατεύεται ποιοτικά και ποσοτικά,
- όταν η λίμνη αλιεύεται ορθολογικά,
- όταν αναδειχθούν τα ιστορικά και άλλα μνημεία και οι οικισμοί της περιοχής,
- όταν δημιουργηθεί στην κοιλιάδα της Αγ. Σοφίας πάρκο για τις πεταλούδες,
- όταν αναδειχθούν μερικοί υδρόμυλοι, παλαιά ελαιοτριβεία και η τεχνολογία του περασμένου αιώνα της περιοχής με σχετικό τεχνολογικό πάρκο,
- όταν δημιουργηθούν οικολογικά μονοπάτια σε όχι ευαίσθητες παραλίμνιες περιοχές και διασυνδεθούν με τα παραλίμνια δάση "στοές", με τους ασβεστόχους βάλτους, το δάσος του Φράξου στο Τριχώνιο και τα παρατηρητήρια των πουλιών.
- κ.ά.

Δεν κοστίζει πολύ η ενημέρωση-ευαισθητοποίηση, όσων ζουν και δραστηριοποιούνται στην περιοχή για τις αξίες της Τριχωνίδας, αξίες που απορρέουν από τη γεωγραφική της θέση, το κλιματικό της περιβάλλον, το φυσικό της πλούτο σε πανίδα και χλωρίδα, τα μνημεία της, το νερό της και τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται. Και όμως, στην Τριχωνίδα μπορούν να συνυπάρχουν η προστασία του περιβάλλοντος και οι παραγωγικές αναπτυξιακές δραστηριότητες.

Το Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας, που δημιουργήθηκε στην περιοχή μέσα από το πρόγραμμα *LIFE - Φύση 2000*, πιστεύεται ότι θα αποτελέσει τον κεντρικό πυρήνα για την πληροφόρηση, ενημέρωση και προστασία του υδάτινου, και όχι μόνο, περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής.

112 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

- Το πρόγραμμα

Το πρόγραμμα LIFE - Φύση '99, που εκπονείται στην περιοχή της λίμνης Τριχωνίδας, έχει ως σκοπό την προστασία των ασβεστούχων βάλτων της λίμνης.

Άμεσος στόχος του προγράμματος είναι η αποκατάσταση των ασβεστούχων βάλτων σε μία ευνοϊκότερη κατάσταση διαχείρισης και η ευαισθητοποίηση των κατοίκων της περιοχής. Μακροπρόθεσμος στόχος του προγράμματος είναι η διασφάλιση της προστασίας των ασβεστούχων βάλτων, εντός ενός δικτύου προστατευόμενων περιοχών.

Οι Ασβεστούχοι βάλτοι αποτελούν τύπο οικοτόπου προτεραιότητας όπως αναφέρεται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 92/43/EEC. Οι Ασβεστούχοι βάλτοι με *Cladium mariscus* και *Carex spp.* είναι ασταθή οικοσυστήματα που χρήζουν ειδικής προστασίας και συνήθως εμφανίζονται στις πεδινές περιοχές λιμνών και λιμνοθαλασσών. Η γεωγραφική κατανομή των ασβεστούχων βάλτων στα συστήματα του γλυκού νερού είναι μάλλον περιορισμένη στην Ελλάδα. Μολονότι οι εκτάσεις που καλύπτουν είναι μικρές, οι βιότοποι αυτοί παρουσιάζουν επιστημονικό ενδιαφέρον αφού αντιπροσωπεύουν ασταθή και ευαίσθητα οικοσυστήματα.¹¹³

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/introduction_gr.htm

Οι κύριες απειλές και τα προβλήματα που δημιουργούνται για την ύπαρξη και διατήρηση των ασβεστούχων βάλτων της Τριχωνίδας προέρχονται από:

1. Τη διακύμανση της στάθμης του νερού. Λόγω των εποχιακών αρδευτικών αναγκών της περιοχής, οι διακυμάνσεις της στάθμης του νερού της λίμνης και του υπόγειου υδροφορέα είναι πολύ μεγάλες. Με κατάλληλη διαχείριση, γενικά του

¹¹³ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

νερού, μπορούν να συνυπάρχουν άρδευση και προστασία των ασβεστούχων υγροτόπων, ενώ τα υπόγεια νερά είναι κριτικός παράγοντας για την περιοχή.

2. Την επέκταση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, την ανεξέλεγκτη βόσκηση, τις επιχωματώσεις και το κάψιμο/ κόψιμο των καλαμιώνων. Οι ιδιοκτήτες παραλίμνιων περιοχών, οι αγρότες και οι κτηνοτρόφοι επεκτείνουν σταδιακά τις δραστηριότητές τους προς τη λίμνη και τους ασβεστούχους βάλτους. Ειδικότερα, όταν αποσύρονται τα νερά, εντατικοποιούνται οι αρνητικές επιπτώσεις, με αποτέλεσμα να καταστρέφονται οι ασβεστούχοι βάλτοι.

3. Την υποβάθμιση της ποιότητας του νερού. Οι μεγάλες μεταβολές της ποιότητας του νερού (αστική και αγροχημική ρύπανση) προξενούν δυσμενείς επιπτώσεις στους ασβεστούχους βάλτους και στο περιβάλλον γενικότερα.

4. Την άγνοια και την περιορισμένη περιβαλλοντική ευαισθησία. Η περιοχή της Τριχωνίδας διαθέτει σημαντικούς φυσικούς πόρους οι οποίοι απειλούνται εξαιτίας της αλόγιστης εκμετάλλευσής τους, της έλλειψης γνώσης και ενημέρωσης για τα αγαθά, τα οφέλη και τις αξίες που περικλείουν και μπορούν να αποδώσουν, καθώς και από την απουσία τοπικού πυρήνα ενημέρωσης, πληροφόρησης και έρευνας περιβάλλοντος.

Οι κύριες δράσεις¹¹⁴ για την προστασία των ασβεστούχων υγροτόπων της Τριχωνίδας και τη διαχείρισή τους, μέσω του προγράμματος “LIFE-Φύση” περιλαμβάνουν μεταξύ των άλλων:

1. Σταθεροποίηση της στάθμης του νερού με την εφαρμογή ενός εφικτού διαχειριστικού σχεδίου που θα ικανοποιεί και θα εξασφαλίζει τις αρδευτικές και περιβαλλοντικές ανάγκες της περιοχής.

2. Διασφάλιση και προστασία των ασβεστούχων βάλτων με οριοθέτηση, ενημέρωση και κοινωνική συναίνεση και με διαχείριση. Η έρευνα για το λειτουργικό και όχι μόνο ρόλο τους στο περιβάλλον της περιοχής είναι μέσα στις προτεραιότητες προστασίας τους.

3. Έλεγχος της ποιότητας του νερού και επίδειξη πρακτικών για καθαρότερο περιβάλλον με συνεχή παρακολούθηση των κυριότερων περιβαλλοντικών παραμέτρων, με συλλογή σκουπιδιών από θέσεις επίδειξης, με τοποθέτηση ενημερωτικών και αποτρεπτικών πινακίδων, με εκστρατείες ενημέρωσης των

114 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

αγροτών και των μαθητών για την ανεξέλεγκτη απόρριψη σκουπιδιών, την αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων και τη σημασία της σωστής κατανάλωσης και χρήσης του νερού.

4. Εγκαθίδρυση του Κέντρου Περιβάλλοντος στην Τριχωνίδα (πρώην αντλιοστάσιο Παναιτωλίου) όπου θα υπάρχει συνεχή ενημέρωση, πληροφόρηση και έρευνα για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη των ασβεστούχων βάλτων, αλλά και συναφών θεμάτων που συνδέονται και σχετίζονται μ' αυτούς.

Το **Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας (ΚΕ.ΠΕ.ΤΡΙ.)**, αποτελεί τον πυρήνα για την προστασία και τη διατήρηση του περιβάλλοντος της Τριχωνίδας. Ως κύριο στόχο του έχει την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση του κοινού και κυρίως του τοπικού πληθυσμού σε περιβαλλοντικά θέματα. Ο σκοπός είναι, μαζί με την προστασία των ασβεστούχων βάλτων και της λίμνης Τριχωνίδας, να βρεθούν και οι λύσεις εκείνες που αφορούν στο επίπεδο ζωής, την ευημερία και το μέλλον των κατοίκων, μέσα από τους κανόνες και τις υλοποιήσιμες πρακτικές της “Βιώσιμης Ανάπτυξης”.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/introduction_gr.htm

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα ταξινομούνται σύμφωνα με τις προτεινόμενες δράσεις:¹¹⁵

1. *Για τη διακόμανση της στάθμης του νερού της λίμνης Τριχωνίδας.* Σταθεροποίηση της στάθμης του νερού. Μετά τη μελέτη του Ε.Κ.Θ.Ε., ο τοπικός φορέας διαχείρισης του νερού θα είναι υπεύθυνος για το άνοιγμα και το κλείσιμο του θυροφράγματος, το οποίο συνδέει τη λίμνη Τριχωνίδα με τη Λυσιμαχεία. Επίσης, η Νομαρχία ή ο αρμόδιος φορέας διαχείρισης θα επιβάλλει τους απαγορευτικούς κανονισμούς για την προστασία του υδατικού ισοζυγίου της περιοχής.

¹¹⁵ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

2. *Για την ποιότητα του νερού.* Αναμένεται η ελαχιστοποίηση της ρύπανσης από τα αστικά λύματα, γεωργοκτηνοτροφικά απόβλητα και τις γεωργικές απορροές. Η συλλογή των στερεών απορριμμάτων, η τοποθέτηση πινακίδων και η εκστρατεία ενημέρωσης των αγροτών θα διασφαλίσει τη βελτίωση της ποιότητας του νερού. Ο "σταθμός ποιότητας περιβάλλοντος" θα καταγράφει ημερησίως την ποιότητα, δουλεύοντας ως δείκτης για την πορεία του προγράμματος.

3. *Τα αναχώματα των καλαμιώνων.* Προστασία του οικοτόπου από τη διάβρωση που προξενεί ο κυματισμός. Με τη κατάλληλη και συνεχή ενημέρωση και πληροφόρηση θα πρέπει να μεταβάλλει στάσεις και συμπεριφορές ο τοπικός πληθυσμός που καίει και κόβει ανεξέλεγκτα τους καλαμιώνες χωρίς συγκεκριμένο διαχειριστικό σχέδιο.

4. *Η περίφραξη του οικοτόπου.* Οριοθέτηση και περίφραξη του οικοτόπου για την προστασία του ασταθούς αυτού οικοσυστήματος από την επέκταση των καλλιεργειών, την ανεξέλεγκτη βόσκηση και άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες.

5. *Ενημερωτικό υλικό.* Με τη μορφή αφίσας, αυτοκόλλητων, ντοκιμαντέρ, φωτογραφιών, κ.ά. θα διευρυνθεί η ενημέρωση των πολιτών σε διαφορετικά θέματα. Η εγκαθίδρυση του Κέντρου Περιβάλλοντος Τριχωνίδας για την πληροφόρηση των επισκεπτών και την επιστημονική έρευνα θα αυξήσει το ενδιαφέρον του κοινού για τον οικότοπο. Εκστρατεία με καμπάνιες και ημερίδες αποσκοπούν στη μείωση της κατανάλωσης του νερού και στον περιορισμό της χρήσης των αγροχημικών, και θα είναι ένα εργαλείο για την ενημέρωση του κοινού και την προστασία του περιβάλλοντος.

Η ενεργή κρατική και δημόσια συμμετοχή, εκτός από τους εταίρους του έργου, θα εξασφαλιστεί με τη συνεργασία:¹¹⁶

- (i) της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας,
- (ii) των Δήμων και Κοινοτήτων γύρω από τη λίμνη, και
- (iii) των τοπικών περιβαλλοντικών οργανώσεων, αλλά και μεμονωμένων ομάδων πρωτοβουλίας για το περιβάλλον, τοπικών φορέων παραγωγής και ανάπτυξης και ολόκληρου του πληθυσμού της περιοχής.

3.3.1: Μελέτη του υδατικού ισοζυγίου της περιοχής

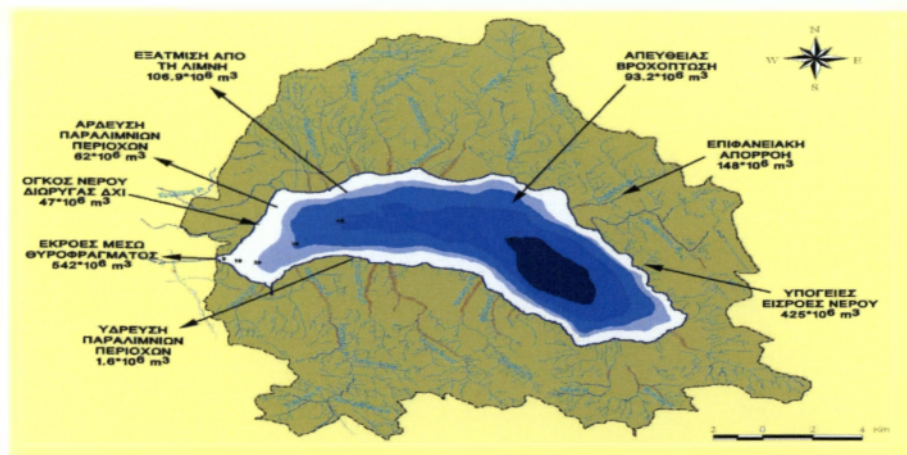
Η γνώση του υδατικού ισοζυγίου της περιοχής είναι πρωταρχικής σημασίας για τη

116 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/trlake_environ_gr.htm

διατήρηση, προστασία και αποκατάσταση σημαντικών υδροτοπικών περιοχών της Τριχωνίδας. Η ανάδειξη των υδροτόπων αυτών συνδέεται άμεσα, μεταξύ των άλλων, από:

- την ελαχιστοποίηση της διακύμανσης της στάθμης της λίμνης
- συνεχή εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφόρων της περιοχής
- την εξασφάλιση βέλτιστης ποιότητας νερών της περιοχής
- το συνεχή έλεγχο των επιφανειακών και υπόγειων νερών και της βροχόπτωσης
- η συνεχή παρακολούθηση των κλιματικών συνθηκών της περιοχής
- τη διασφάλιση της διάθεσης των νερών για την άρδευση, την περιβαλλοντική προστασία και
- την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της περιοχής
- την ορθολογική διαχείριση και των υδατικών αποθεμάτων της περιοχής

Η λύση στο πρόβλημα της διακύμανσης της στάθμης στην λίμνη Τριχωνίδα μπορεί να αντιμετωπιστεί με την δημιουργία ενός διαχειριστικού σχεδίου των υδατινών αποθεμάτων το οποίο απαιτεί την μελέτη του υδατικού ισοζυγίου της περιοχής. Οι εισροές και οι εκροές νερού προς και από την λεκάνη θα υπολογιστούν με ιδιαίτερη προσοχή.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Η παρούσα μελέτη¹¹⁷ εξετάζει το υδατικό ισοζύγιο της υδρολογικής λεκάνης της λίμνης Τριχωνίδας με σκοπό να αναλύσει το υδρολογικό σύστημα της περιοχής, ούτως ώστε να δοθεί η δυνατότητα για την δημιουργία ενός διαχειριστικού σχεδίου

¹¹⁷ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

των υδάτινων αποθεμάτων της συγκεκριμένης υδρολογικής λεκάνης στα πλαίσια του προγράμματος LIFE-Τριχωνίδα '99. Για το σκοπό αυτό συλλέχθηκε η σχετική με το θέμα, διαθέσιμη βιβλιογραφία, αποκτήθηκαν οι απαραίτητες πληροφορίες από τους τοπικούς αρμόδιους φορείς και έγιναν επιτόπιες μετρήσεις και παρατηρήσεις. Επιπλέον, συγκεντρώθηκαν οι τοπογραφικοί χάρτες, γεωλογικοί και χάρτες χρήσεων γης της περιοχής μελέτης, οι οποίοι ψηφιοποιήθηκαν και υπέστησαν επεξεργασία με το πρόγραμμα ArcView 3.2 (GIS). Τα μετεωρολογικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα μελέτη προήλθαν από την Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (EMY) και από το Καπνικό Σταθμό Αγρινίου και αφορούν την περίοδο 1987-1998. Υπολογίστηκε ο όγκος νερού της βροχόπτωσης που δέχεται η λεκάνη απορροής με τη μέθοδο των πολυγώνων του Thiessen¹¹⁸ και ακολούθησε ο υπολογισμός της εξάτμισης από τη λίμνη Τριχωνίδα με τη βοήθεια της μεθόδου Penman, ενώ η εξατμισοδιαπνοή από την υπόλοιπη λεκάνη απορροής υπολογίστηκε εμμέσως από την εξίσωση του υδατικού ισοζυγίου. Ο όγκος του νερού που κατεισδύει υπολογίστηκε με βάση τα υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά των σχηματισμών της περιοχής, ενώ η επιφανειακή απορροή εκτιμήθηκε μέσω πρόσφατης σχετικής έρευνας στη συγκεκριμένη υδρολογική λεκάνη από την οποία προέκυψαν μηνιαίοι συντελεστές απορροής. Οι ανάγκες άρδευσης υπολογίστηκαν με βάση τα σχετικά στοιχεία των δήμων της περιοχής και επαληθεύτηκαν με τη βοήθεια των χαρτών χρήσεως γης και του προγράμματος ArcView 3.2 (GIS). Τέλος, οι ανάγκες ύδρευσης και οι λοιπές χρήσεις νερού συνυπολογίστηκαν στη μελέτη του υδατικού ισοζυγίου από πρόσφατα στοιχεία που προήλθαν από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, ενώ οι εκροές νερού προς τη λίμνη Λυσιμαχεία, μέσω του υπάρχοντος ρυθμιστικού έργου εκτιμήθηκαν από στοιχεία διακύμανσης της στάθμης της Τριχωνίδας σε συνδυασμό με ογκομέτρηση που πραγματοποιήθηκε με την βοήθεια του προγράμματος ArcView 3.2 και της εξίσωσης του υδατικού ισοζυγίου.¹¹⁹ Οι ανωτέρω υπολογισμοί συγκρίθηκαν και αξιολογήθηκαν με προϋπάρχοντα στοιχεία σχετικών μελετών που έχουν πραγματοποιηθεί στη περιοχή, καθώς επίσης και με στοιχεία των τοπικών αρμόδιων φορέων.

118 Η μέθοδος των πολυγώνων Thiessen είναι μια εξαιρετικά απλή μέθοδος για την αναγωγή των μετρήσεων ενός βροχομετρικού δικτύου στον χώρο και τον υπολογισμό του μέσου ισοδυνάμου ύψους κατακρημνίσεων σε μια περιοχή.

119 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του υδατικού ισοζυγίου φαίνεται ότι η λίμνη Τριχωνίδα δέχεται σημαντικές ποσότητες νερού ετησίως, κυρίως από υπόγειες εισροές οι οποίες εκφορτίζουν τους μεγάλους ορεινούς ανθρακικούς όγκους που βρίσκονται στο βόρειο και βορειοανατολικό τμήμα της περιοχής, δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για σχετικά γρήγορη ανανέωση των υδάτων της λίμνης, γεγονός που οδηγεί σε διατήρηση της ποιότητας νερού της Τριχωνίδας σε καλά επίπεδα μέχρι σήμερα. Παρόλα αυτά οι εκροές νερού από τη λίμνη είναι μεγάλες, ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες όπου υπάρχουν αυξημένες αρδευτικές ανάγκες, με αποτέλεσμα το υδατικό ισοζύγιο να είναι οριακά θετικό και να υπάρχει πιθανότητα αναστροφής του. Επίσης, αυτή η χρονική ανισοκατανομή στις εισροές και εκροές νερού δημιουργεί έντονες διακυμάνσεις στη στάθμη της λίμνης, γεγονός που δημιουργεί επιπτώσεις για πολλά από τα οικοσυστήματα της περιοχής. Έτσι, προβάλλει η ανάγκη στη διαχείριση λειτουργίας του θυροφράγματος που ενώνει τη λίμνη Τριχωνίδα με τη Λυσιμαχεία, καθώς επίσης και στην ορθολογική διαχείριση του συνόλου των εισροών και εκροών από το συγκεκριμένο υδρολογικό σύστημα. Γενικά, η μελέτη του υδατικού ισοζυγίου της Τριχωνίδας διαπίστωσε ότι η περιοχή έχει ένα σημαντικό υδατικό δυναμικό που έχει την ανάγκη ορθολογικής διαχείρισης ώστε να εξασφαλίζεται η μακρόχρονη επάρκεια νερού, η οικονομική ευημερία στην περιοχή και η προστασία σημαντικών υδροτόπων της περιοχής.¹²⁰

3.3.2: Κατάσταση του υδροτόπου

Οι υγρόφιλες μονάδες βλάστησης εκτείνονται περιφερειακά της λίμνης Τριχωνίδας. Από αυτές οι καλαμώνες κυριαρχούν και καταλαμβάνουν σημαντικές εκτάσεις το μέγεθος των οποίων ποικίλλει.

¹²⁰ http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Cladium mariscus στην Τριχωνίδα (Απρίλιος 2000, Πανεπιστήμιο Πατρών)

Κατά θέσεις και εκεί που οι ανθρώπινες επιδράσεις απουσιάζουν ή δεν εμφανίζονται έντονες έχουμε τις καλύτερες καταστάσεις, όπου όμως δεν υπάρχει πρόσβαση και οι επιδράσεις είναι έντονες (κοπή, καύση, εκχέρσωση, ρίψη σκουπιδιών και άχρηστων υλικών κ.ά.). Οι καλάμωνες χαρακτηρίζονται ως υποβαθμισμένοι. Οι ασβεστούχοι βάλτοι αποτελούν πολύ σημαντικούς βιότοπους, οι οποίοι προστατεύονται με νομοθεσία από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τους συναντάμε σε μικρής έκτασης λίμνες, όπως και στην λίμνη Τριχωνίδα μαζί με τα εξαιρετικού επιστημονικού ενδιαφέροντος είδη *Cladium mariscus* και *Carex spp.*. Η συγκεκριμένη δράση θα χαρτογραφήσει τους οικοτόπους αυτούς στην περιοχή της Τριχωνίδας.

Οι ασβεστούχοι βάλτοι με *Cladium mariscus* L. και *Carex spp.* αποτελούν οικοτόπο ο οποίος είναι προτεραιότητας και προστατεύεται. Στη χώρα μας γενικά ο οικοτόπος δεν έχει μελετηθεί από διεπιστημονική ομάδα για να έχουμε ασφαλή συμπεράσματα. Το Εργαστήριο Οικολογίας Φυτών και Διαχείρισης Οικοσυστημάτων (Πανεπιστήμιο Πατρών) έχει αρχίσει να μελετά τον οικοτόπο στη χλωριδική του σύνθεση, στην συνοικολογία του και στη φυτοκοινωνιολογική του ταξινόμηση ώστε να αποφανθεί για την οπισθοδρομική ή προοδευτική εξέλιξη του, σε διάφορες περιοχές της χώρας.¹²¹

Η αξιολόγηση των ασβεστούχων βάλτων αποτελεί προϋπόθεση για τα μέτρα που θα προταθούν και θα έχουν ως στόχο τη διατήρηση, τη βελτίωση και την αποκατάστασή τους. Το *Cladium mariscus* L. αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη διατήρησης των υδρολογικών συνθηκών στους οικοτόπους που αναπτύσσεται. Εάν προστατευτούν οι θέσεις όπου φυτρώνουν τα νέα φυτά ή γίνει σπορά σε ορισμένες θέσεις όπου ελέγχονται οι ανθρώπινες επεμβάσεις θα σταματήσει η μείωση των πληθυσμών.

¹²¹http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

3.3.3: Εγκατάσταση σταθμηγράφων

Δύο συσκευές μέτρησης στάθμης-θερμοκρασίας νερού έχουν εγκατασταθεί στην λίμνη Τριχωνίδα. Ο ένας παλιρροιογράφος έχει εγκατασταθεί στην περιοχή του θυροφράγματος και ο δεύτερος στην περιοχή Ανάληψη της Καφορράχης από τους υπεύθυνους του προγράμματος του Εθνικού Κέντρου Θαλάσσιων Ερευνών. Οι σταθμοί παρακολουθούνται και ελέγχονται από τους συνεργάτες της ΑΝ.ΑΙΤ. Α.Ε.

Περιοχή Θυροφράγματος

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Η ημερήσια παρακολούθηση της διακύμανσης της στάθμης συνδυάζεται με τα δεδομένα του υδατικού ισοζυγίου με σκοπό να δημιουργηθεί ένα *μοντέλο διαχείρισης* που θα περιορίσει την διακύμανση της στάθμης της λίμνης Τριχωνίδας, ώστε να προστατευτούν οι παραλίμνιοι οικότοποι.¹²²

122 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

3.3.4 Ανάδειξη των υγροτόπων

Οι προαναφερθέντες υγροτόποι, αφού εντοπιστούν και χαρτογραφηθούν και μελετηθούν τα υδρολογικά, εδαφολογικά, χλωριδικά και πανιδικά χαρακτηριστικά τους, θα αναδειχθούν μέσα από δράσεις ήπιας παρέμβασης (πρόσβαση, ειδική περίφραξη, διαχείριση, σχεδιάγραμμα οδοιπορικού, ειδικά μονοπάτια) ενώ μέρος αυτών θα είναι επισκέψιμο ορισμένες περιόδους.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Η ανάδειξη ¹²³ των σημαντικών αυτών οικοτόπων μαζί με τη λειτουργία του Περιβαλλοντικού Κέντρου της Τριγωνίδας προβλέπεται ότι θα συμβάλλει:

- στον οικοτουρισμό της περιοχής
- στην περιβαλλοντική αγωγή και εκπαίδευση
- στην περαιτέρω επιστημονική - ερευνητική ανάπτυξη στα περιβαλλοντικά ζητήματα της περιοχής.

Το υπό επισκευή και διαμόρφωση Κέντρο Περιβάλλοντος (παλιό αντλιοστάσιο)

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

123 http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

3.3.5 Παρακολούθηση της ποιότητας νερού

Η συνεχώς αυξανόμενη ρύπανση των υδάτων λόγω ανθρωπογενών δραστηριοτήτων, είναι ένα σημαντικό πρόβλημα που οδηγεί στην καταστροφή των υπό προστασία οικοτόπων.

Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Για τον λόγο αυτό θα εγκατασταθεί ένας μετεωρολογικός σταθμός και ένας σταθμός μέτρησης ποιότητας υπόγειου νερού,¹²⁴ ο οποίος θα συλλέγει στοιχεία που αφορούν την συγκέντρωση του O₂, το pH και την θερμοκρασία του νερού προκειμένου να προληφθεί πιθανή αύξηση της ρύπανσης των υδάτων.

3.3.6 Μεταβολή της στάθμης της λίμνης Τριγωνίδας

Τα δεδομένα από την μελέτη του υδατικού ισοζυγίου της υδρολογικής λεκάνης Τριγωνίδας θα χρησιμοποιηθούν από τις αρμόδιες αρχές προκειμένου να διευθετήσουν το θέμα της παροχής ποσότητας νερού προς τη Λυσιμαχία έτσι ώστε η διακύμανση της στάθμης να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

¹²⁴http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

Θυρόφραγμα στο κανάλι που συνδέει την Λυσιμαχία με την Τριγωνίδα
Πηγή: http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

3.4: Εταιρεία Προστασίας Τριγωνίδας – Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας

A. ΙΣΤΟΡΙΚΟ – ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ - ΜΕΛΗ

Αναγνωρίζοντας τη μεγάλη σημασία της λίμνης Τριγωνίδας για τη διατήρηση της εθνικής αλλά και της Ευρωπαϊκής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, πέντε μη κερδοσκοπικοί και μη κρατικοί φορείς, επιθυμώντας να συμβάλλουν στην προστασία της ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής και για το σκοπό αυτό να ενεργούν πλέον από κοινού και με συντονισμένο τρόπο, ένωσαν τις δυνάμεις τους και δημιούργησαν την Εταιρία Προστασίας Τριγωνίδας (Ε.Π.Τ.). Η Ε.Π.Τ. ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 1997 με την νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας και συμμετέχουν σε αυτήν ως μέλη οι παρακάτω οργανώσεις και φορείς:¹²⁵

- Άποψη της λίμνης Τριγωνίδας Άμεση Επέμβαση για την Προστασία της Άγριας Φύσης (Α.Ε.Π.Α.Φ.)
- Ελληνικό Κέντρο Νομικής Προστασίας Περιβάλλοντος (ΕΛΚΕΝΟΠΠ)
- Ομοσπονδία Συλλόγων Τριγωνίδας (Ο.Σ.Υ.Τ.)
- Σύλλογος Παναιτωλιωτών Αθήνας και Πειραιά
- Σύλλογος Περιθαλψης και Προστασίας Άγριων Ζώων – ΑΛΚΥΟΝΗ

Τα παραπάνω μέλη της Εταιρίας Προστασίας Τριγωνίδας έχουν αναπτύξει μέχρι

¹²⁵ <http://users.otenet.gr/trapdim/eptrixon.htm>

σήμερα έντονη οικολογική δράση στο χώρο της προστασίας του περιβάλλοντος και έχουν αποδείξει έμπρακτα το ενδιαφέρον τους και την ευαισθησία τους για τη διάσωση της Λίμνης Τριχωνίδας και της ευρύτερης περιοχής της. Ειδικότερα:

- Η Άμεση Επέμβαση για την Προστασία της Άγριας Φύσης (ΑΕΠΑΦ) είναι Αστική
- μη κερδοσκοπική Εταιρία, που ιδρύθηκε το 1992.
- Η ΑΕΠΑΦ ανέλαβε το 1995 και εκτέλεσε στη νήσο Κρήτη το Πρόγραμμα Μελέτης, Προστασίας και Διάσωσης του σπάνιου απειλούμενου είδους Γυπαετού (*Gypaetus Barbatus*)¹²⁶, με την Κοινοτική Πρωτοβουλία LIFE και με συνεργαζόμενες αρχές τα Υπουργεία Περιβάλλοντος (Υ.Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε.) και Γεωργίας (ΥΠ.ΓΕ.). Η ΑΕΠΑΦ παρενέβη αποτελεσματικά σε σοβαρά περιβαλλοντικά ζητήματα και σημείωσε μέχρι σήμερα σημαντικές επιτυχίες, όπως για παράδειγμα την έκδοση αποφάσεων 366/93, 540/93, 590/98 του ΣτΕ, που αποτελούν σταθμό στην Εθνική και Κοινοτική Νομολογία.
- Η ΑΕΠΑΦ, με παρεμβάσεις που έκανε, απέδειξε έμπρακτα το ενδιαφέρον της για τη Λίμνη Τριχωνίδα.¹²⁷
- Το Ελληνικό Κέντρο Νομικής Προστασίας Περιβάλλοντος (ΕΛΚΕΝΟΠΠ) είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρία και παρέχει συμβουλευτική συνδρομή, πληροφορίες και νομική υποστήριξη σε πολίτες και περιβαλλοντικές οργανώσεις. Στα πλαίσια μιας εναλλακτικής νομικής δράσης το ΕΛΚΕΝΟΠΠ οργάνωσε και λειτουργεί δίκτυο νομικών επιστημόνων σε όλους τους νομούς της χώρας, με στόχο την ανάπτυξη μιας πανελλαδικής νομικής ασπίδας και ενός μηχανισμού δράσεως για τη προστασία του περιβάλλοντος. Το

¹²⁶ Γυπαετός ή *Gypaetus Barbatus* (Λινναίος 1758) ή Γενειοφόρο Όρνιο ή Κοκκαλάς (τοπική ονομασία). Είναι ένα από τα σπανιότερα αρπακτικά που υπάρχουν και το μόνο μέλος του ταξινομικού γένους *Gypaetus*. Συναντάται σε πολύ περιορισμένους πληθυσμούς στην Ευρώπη, Ασία, Αφρική. Όπως δηλώνουν τα διάφορα ονόματα που του έχουν δοθεί κατά καιρούς, είναι ένα πτωματοφάγο πτηνό και έχει την συνήθεια να ρίχνει τα κόκκαλα των νεκρών ζώων με τα οποία τρέφεται από ψηλά ώστε να τα σπάσει και να μπορέσει να φάει το μεδούλι που υπάρχει μέσα τους.

¹²⁷ <http://users.otenet.gr/trapdim/eptrixon.htm>

ΕΛΚΕΝΟΠΠ έχει αντιμετωπίσει νομικά και έχει αποτρέψει, με την άσκηση ενδίκων μέσων, πλήθος παράνομων επεμβάσεων και αυθαιρεσιών κατά του περιβάλλοντος της Λίμνης Τριχωνίδας.

- Η Ομοσπονδία Συλλόγων Τριχωνίδας (ΟΣΥΤ) ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του έτους 1987. Μέλη της ΟΣΥΤ είναι είκοσι δύο (22) σύλλογοι, που αντιστοιχούν σε ίσο αριθμό Δήμων και Κοινοτήτων της επαρχίας Τριχωνίδας του νομού Αιτωλοακαρνανίας. Συνεπώς η ΟΣΥΤ συνδέεται άμεσα με τη περιοχή της Λίμνης Τριχωνίδας και κατ' επέκταση με τον προστατευτέο οικότοπο. Έχει μέχρι σήμερα οργανώσει πλήθος εκδηλώσεων, συνέδρια και ημερίδες με θέμα την προστασία, την ορθή διαχείριση και τη βιώσιμη ανάπτυξη της Λίμνης Τριχωνίδας.¹²⁸ Επίσης έχει εκδώσει πλούσιο έντυπο υλικό με το ίδιο θέμα. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι εκδίδει τη διμηνιαία εφημερίδα με τίτλο «Η ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ».
- Ο Σύλλογος Παναιτωλιωτών Αθήνας και Πειραιά ιδρύθηκε το 1978 και έχει ως μέλη του τους στην Αθήνα και Πειραιά κατοίκους της πρώην Κοινότητας Παναιτωλίου. Η πρώην Κοινότητα Παναιτωλίου, και στη συνέχεια ο Δήμος Θεσπιαίων παρεχώρησαν στην Εταιρία Προστασίας Τριχωνίδας το παλιό αντλιοστάσιο του χωριού, όπου θα στεγαστεί το Κέντρο Πληροφόρησης για την Τριχωνίδα. Ο σύλλογος έχει οργανώσει εκδηλώσεις και ομιλίες για τη Λίμνη Τριχωνίδα και έχει εκδώσει έντυπο και φωτογραφικό υλικό με θέματα της περιοχής. Ο Σύλλογος Περιθάλψης και Προστασίας Άγριων Ζώων
- ΑΛΚΥΟΝΗ, είναι μη κερδοσκοπικό Σωματείο, που δημιούργησε και λειτουργεί στην Πάρο νοσηλευτήριο αγρίων ζώων, με διεθνείς προδιαγραφές, ειδικευμένο επιστημονικό και εκπαιδευτικό προσωπικό και πλήρη ιατροφαρμακευτικό εξοπλισμό. Είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Αποκαταστάσεως Αγρίων Ζώων και συνεργάζεται με την Εταιρία Προστασίας Τριχωνίδας για την περίθαλψη των τραυματισμένων ζώων της Λίμνης Τριχωνίδας και της ευρύτερης περιοχής.
- Περιθάλποντας ένα σπάνιο είδος. Η Εταιρία Προστασίας Τριχωνίδας

128 <http://users.otenet.gr/trapdim/eptrixon.htm>

(ΕΠΤ) έχει έδρα το Παναιτώλιο Τριχωνίδας Αιτ/νίας. Το λογότυπο της εταιρίας το οποίο ως εικαστική σύνθεση απεικονίζει το απειλούμενο είδος βίδρα (lutra - lutra) φιλοτέχνησε ο Αργινιώτης ζωγράφος Χρήστος Μποκόρος. Η δημιουργία της ΕΠΤ κρίθηκε αναγκαία διότι:¹²⁹

- α. Η λίμνη Τριχωνίδα είναι η μεγαλύτερη λίμνης της Ελλάδας και αποτελεί ένα σημαντικότατο υγρότοπο με τεράστια οικολογική, αλιευτική και αισθητική αξία.
- β. Το υδάτινο οικοσύστημα της λίμνης, μέρα με την μέρα χρόνο με το χρόνο υφίσταται ποιοτική υποβάθμιση από παράνομες δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην περιοχή.
- γ. Η βιοοικολογική ακεραιότητα της ευρύτερης περιοχής της λίμνης Τριχωνίδας απειλείται από πάρα πολλούς παράγοντες και
- δ. Κατ'εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ η λίμνη Τριχωνίδα επειδή είναι
- περιοχή υψηλής αξίας, σε ότι αφορά τη βιοποικιλότητα, με παρουσία τύπων
- οικοτόπων και ειδών προτεραιότητας, συμπεριλαμβάνεται πλέον στον εθνικό κατάλογο προτεινόμενων περιοχών για ένταξη στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο
- "NATURA 2000", το οποίο έχει ως στόχο την εξασφάλιση, την αποκατάσταση η
- διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος σε
- ικανοποιητικό επίπεδο και ως εκ τούτου χρήζει ιδιαίτερης προστασίας.

Β. ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΚΥΡΙΩΣ:

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με την ήπια ανάπτυξη των φυσικών πόρων προς όφελος των κατοίκων

129 <http://users.otenet.gr/trapdim/eptrixon.htm>

της ευρύτερης περιοχής της λίμνης Τριχωνίδας. Η συμβολή και συμπλήρωση της δραστηριότητας των δημοσίων και μη κρατικών υπηρεσιών για την ορθή διαχείριση της περιοχής. Η προώθηση της ευαισθητοποίησης των επισκεπτών και των κατοίκων για την εκπλήρωση των σκοπών της εταιρίας.

Γ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ 1997-1999:

Συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς (Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων)

α. για την παραγωγή ενημερωτικών φυλλαδίων, με περιεχόμενο τα στοιχεία και τις αξίες της ευρύτερης περιοχής της Λίμνης Τριχωνίδας και σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κατοίκων της περιοχής.

β. για την κατασκευή και τοποθέτηση πινακίδων στην παραλίμνια ζώνη με ενδείξεις – μηνύματα (χάρτης-κείμενο) για την ένταξη της λίμνης Τριχωνίδας στο Natura 2000 και την αναγκαιότητα της προστασίας της.

Τοποθέτηση πινακίδας στη θέση Αμπάρια

Το ΚΕ.ΠΕ.ΤΡΙ. υπό κατασκευή

Οργάνωση ημερίδας στην Αθήνα με θέμα: «Η ζωή και το περιβάλλον της Τριχωνίδας».

Έκδοση ημερολογίου έτους 1997 με εικόνες και θέματα από τη Λίμνη Τριχωνίδα.

Παραγωγή 360 slides και φωτογραφικού υλικού για την προβολή του φυσικού πλούτου της περιοχής της Λίμνης Τριχωνίδας.

Παρουσίαση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της ευρύτερης περιοχής της λίμνης Τριχωνίδας και του έργου της ΕΠΤ την Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος που διοργανώνει κάθε χρόνο το ΥΠΕΧΩΔΕ

3.5 : Το Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας

Το Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας (ΚΕ.ΠΕ.ΤΡΙ.)¹³⁰ δημιουργήθηκε στη θέση του παλαιού αντλιοστασίου του Παναιτωλίου που βρίσκεται στην τοποθεσία Αμπάρια,

¹³⁰ το πέλαγος της Αιτωλίας” Τραμπάζαλη Κωνσταντίνα , Τραπεζιώτης Δημήτριος, Δημοτική Επιχείρηση Δήμου Θεσπιών, Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας, 2000, σελ.7-8

μέσω του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Life-φύση'99 “Δράσεις για την προστασία των Ασβεστούχων Βάλτων της λίμνης Τριχωνίδας”.

Το πρόγραμμα Life-φύση'99 υλοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Υδάτων του Εθνικού Κέντρου Θαλασσίων Ερευνών, σημερινό Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών (ΕΛ.ΚΕ. Θ.Ε.), σε συνεργασία με την Εταιρία Προστασίας Τριχωνίδας, (Ε.Π.Τ.), και την Αναπτυξιακή Αιτωλοακαρνανίας, (ΑΝ.ΑΙΤ.). Το κτίριο του παλαιού αντλιοστασίου παραχωρήθηκε για το σκοπό αυτό από τον Δήμο Θεστιέων στην Εταιρία Προστασίας Τριχωνίδας.

Στο ΚΕ.ΠΕ.ΤΡΙ. λειτουργούν: Εκθεσιακός χώρος, αίθουσα προβολών καθώς και εργαστήριο ανάλυσης ποιότητας νερού. Στον εκθεσιακό χώρο βρίσκονται θεματικοί πίνακες με φωτογραφίες και κείμενα σχετικά με τους “Ασβεστούχους Βάλτους, την λίμνη και την ευρύτερη περιοχή, τις δράσεις του Προγράμματος Life-φύση και τις δραστηριότητες των κατοίκων, μακέτα της υδρολογικής λεκάνης της λίμνης Τριχωνίδας καθώς και ενυδρείο με τα ψάρια της λίμνης. Στην αίθουσα προβολών προβάλλονται διαφάνειες για τους οικοτόπους, τη χλωρίδα και την πανίδα της λίμνης και πραγματοποιούνται παρουσιάσεις με το σύστημα Power Point με θέμα τη βιοποικιλότητα. Στο ΚΕ.ΠΕ.ΤΡΙ. λειτουργεί¹³¹ επίσης εκθετήριο οικοτεχνίας ντόπιων ποιοτικών, παραδοσιακών προϊόντων που παράγουν οι γυναίκες του Τ.Δ. Παναιτωλίου του Δήμου Θεστιέων.

3.6 : Ιχθυοκαλλιεργητικό Κέντρο Αχελώου (ΙΧΘΥ.Κ.Α.) Α.Ε.

- Ιστορικό:

Το ΙΧΘΥΚΑ Α.Ε., ιδρύθηκε το 1985 με το Π.Δ. 295/85, μετά από μελέτες και σχεδιασμό της Γενικής Γραμματείας Έρευνας & Τεχνολογίας του Υπ. Ανάπτυξης.

- Σκοπός:

Στόχος του Κέντρου¹³² είναι η λειτουργία και διαχείριση πρότυπης ερευνητικής μονάδας ιχθυοκαλλιέργειας στις εκβολές του Αχελώου, για τη διεξαγωγή ερευνών και την ανάπτυξη τεχνολογίας στον τομέα της Ιχθυοκαλλιέργειας. Πρόκειται για έναν

131 “το πέλαγος της Αιτωλίας” Τραμπάζαλη Κωνσταντίνα , Τραπεζιώτης Δημήτριος, Δημοτική Επιχείρηση Δήμου Θεστιέων, Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας, 2000, σελ.8

132 http://www.gsrt.gr/default.asp?V_ITEM_ID=639

ανεξάρτητο & αυτοχρηματοδοτούμενο φορέα Έρευνας & Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης που συμβάλλει στη διαμόρφωση στρατηγικής διαχείρισης της παράκτιας ζώνης με βάση τα πορίσματα της σύγχρονης Έρευνας.

- Δραστηριότητες:

Ο προσανατολισμός του ΙΧΘΥΚΑ σύμφωνα με το νέο Επιχειρησιακό του Σχέδιο και τις δραστηριότητες που αναπτύσσει, συνοπτικά είναι:

- Η διαχείριση των οικοσυστημάτων της παράκτιας ζώνης, με έμφαση στις λιμνοθάλασσες, στις λίμνες και εκβολές ποταμών.
- Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων και μεθόδων βελτίωσης της παραγωγικότητας των λιμνοθαλασσών και λιμνών μέσω ελεγχόμενων εμπλουτισμών.
- Η προώθηση της εφαρμογής καλλιέργειας νέων ειδών και η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών για ημιεντατική και εκτατική υδατοκαλλιέργεια.
- Η στήριξη της παραγωγικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή, μέσω της διαδικασίας μεταφοράς τεχνολογίας και παροχής συμβουλών.
- Η υποστήριξη της περιβαλλοντικής έρευνας στην παράκτια ζώνη.

- Προοπτική – Στόχοι:

Ανάπτυξη και εφαρμογή τεχνολογίας αλιείας και εγκλιματισμού άγριου γόνου (κυρίως κεφαλοειδών). Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται στην διενέργεια εμπλουτισμών λιμνών και λιμνοθαλασσών. Έρευνα στην αναπαραγωγή και καλλιέργεια νέων ειδών με οικονομικό ενδιαφέρον όπως το χταπόδι, τα κεφαλοειδή.

Υποστήριξη της εξυγίανσης μικρομεσαίων επιχειρήσεων εντατικής ιχθυοκαλλιέργειας της περιοχής, με την ανάπτυξη συστημάτων ποιότητας ISO 9000 & HACCP στην ιχθυοκαλλιέργεια, την οργάνωση και τη διαχείρισή τους.

Υποστήριξη των αλιευτικών συνεταιρισμών στην εκμετάλλευση λιμνοθαλασσών με την εφαρμογή πιο αποδοτικών και σύγχρονων μεθόδων.

Ανάπτυξη και οργάνωση οικοτουριστικής δραστηριότητας και άλλων δράσεων προβολής των υδάτινων οικοσυστημάτων.¹³³

Κατάρτιση και διάδοση νέων τεχνολογιών και μοντέλων στο αντικείμενο της διαχείρισης των ιχθυοτροφικών μονάδων και των λιμνοθαλασσών.

Υποστήριξη της Νομαρχιακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην διαχείριση της

¹³³ http://www.gsrt.gr/default.asp?V_ITEM_ID=639

παράκτιας ζώνης.

- Επιτεύγματα:

Δραστηριοποιήθηκε ερευνητικά συμμετέχοντας σε έργα έρευνας και τεχνολογίας προϋπολογισμού της τάξης των 70 εκ. δρχ. καλύπτοντας την προβλεπόμενη ίδια συμμετοχή (50%) εξ ιδίων πόρων. Το αντικείμενο των έργων αφορά στην ανάπτυξη τεχνικών διενέργειας εμπλουτισμών την ελεγχόμενη αναπαραγωγή του χταποδιού και των κεφαλοειδών.

Υλοποίησε τρία προγράμματα μεταφοράς και διάδοσης τεχνολογίας (ΕΠΕΤ-Π ΑΝΟΙΚΤΕΣ ΘΥΡΕΣ, INNOVATION, CRAFT), με αντικείμενο τις τεχνολογίες διαχείρισης της παράκτιας ζώνης και κυρίως των λιμνοθαλασσών.

- Παροχή Υπηρεσιών:

Οι προσφερόμενες από το ΙΧΘΥΚΑ υπηρεσίες προς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς είναι οι ακόλουθες:¹³⁴

Υπηρεσίες συμβούλου για την ανάπτυξη, βελτίωση και διαχείριση εγκαταστάσεων και τεχνικών έργων στις λιμνοθάλασσες.

Μεταφορά τεχνογνωσίας, σχεδιασμός, εκπαίδευση στις μεθόδους συλλογής, εγκλιματισμού και προανάπτυξης άγριου γόνου ευρύαλων ψαριών (κυρίως κεφαλοειδών).

Εμπλουτισμό λιμνοθαλασσών και λιμνών με φυσικό γόνο.

Τεχνική υποστήριξη στο σχεδιασμό και τη λειτουργία ερευνητικών έργων για τη βελτίωση της παραγωγικότητας εκτατικών, ημιεντατικών και εντατικών συστημάτων εκτροφής.

Τεχνική βοήθεια και συμβουλές σε παραγωγικές επιχειρήσεις.

Κατάρτιση και εκπαίδευση σε νέες τεχνολογίες διαχείρισης της παράκτιας ζώνης και των υδατοκαλλιεργειών.

Περιβαλλοντικές έρευνες και μελέτες.

134 http://www.gsrt.gr/default.asp?V_ITEM_ID=639

3.7 : Κάτω τα χέρια από τη λίμνη Τριχωνίδα

Τετάρτη, 25 Μάρτιος 2009

Η διαδημοτική συνεργασία των πέντε παρατριχωνίων Δήμων Θεσσιέων – Παραβόλας – Θέρμου – Μακρυνείας – Αρακύνθου που ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2008 και έχει ως στόχο την προστασία, την ανάδειξη και την βιώσιμη ανάπτυξη της λίμνης Τριχωνίδας και της ευρύτερης περιοχής με αφορμή τις δηλώσεις του Υφυπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ στο συνέδριο της Ε.Υ.Δ.Α.Π. για την παγκόσμια ημέρα του νερού ότι τα νερά της λίμνης Τριχωνίδας θα διοχετευτούν προς την Αθήνα για την υδροδότησή της δηλώνει τα ακόλουθα: Αντί ο Υφυπουργός ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. κ. Θ. Ξανθόπουλος να επαναφέρει την ξεπερασμένη «παλιά ιδέα» – μετά την εκτροπή των νερών του Εύηνου για την υδροδότηση της Αθήνας – τα νερά της λίμνης Τριχωνίδας να διοχετευθούν προς ενίσχυση των ταμιευτήρων Ευήνου και Μόρνου για τον ίδιο λόγο, έχει υποχρέωση προηγουμένως να ασχοληθεί με την επεξεργασία και εφαρμογή συνδυασμένων πολιτικών και μέτρων για την ορθολογική, συνετή και βιώσιμη διαχείριση των υδατινών πόρων της χώρας μας που επιβάλλει η Εθνική και Κοινοτική νομοθεσία. Συγκεκριμένα από το συνδυασμό των διατάξεων του ν. 3199/2003 αλλά και από το πνεύμα της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, τα κράτη μέλη οφείλουν, μεταξύ άλλων, να προσδιορίσουν όλες τις λεκάνες απορροής και να εκπονήσουν σχέδιο διαχείρισης και πρόγραμμα μέτρων για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού δηλαδή για κάθε υδατικό διαμέρισμα. Μόνον μετά την έγκριση σχετικού σχεδίου διαχείρισης και προγράμματος μέτρων κατά τις διατάξεις του ν. 3199/2003 είναι επιτρεπτή η εκτέλεση έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων.¹³⁵

Πάρα ταύτα στη χώρα μας μέχρι σήμερα δεν έχει εγκριθεί κανένα σχέδιο διαχείρισης (πλην του Αχελώου), ένα μεγάλο μέρος του νερού που κάθε χρόνο ξοδεύεται σε διάφορες χρήσεις δεν πρόκειται να αναπληρωθεί ποτέ και η χώρα μας παραμένει προσκολλημένη σε ξεπερασμένες τεχνικές παρεμβάσεις «με την κατασκευή φραγμάτων και μεγάλων έργων», παρότι η διεθνής εμπειρία αποδεικνύει ότι, εκτός από περιβαλλοντικά επιζήμιες, είναι οικονομικά αλλά και κοινωνικά ασύμφωρες. Τέλος υπενθυμίζουμε τις δημοσιευθείσες στον τύπο, δηλώσεις του Προέδρου της

135 http://trixonidanews.blogspot.com/2009/03/blog-post_25.html

Ε.Υ.Δ.Α.Π. κ. Κωστούλα, στο ίδιο ως άνω συνέδριο, ότι υπάρχει επάρκεια αποθεμάτων για την υδροδότηση της Αττικής και τις επιστημονικές επισημάνσεις για την βλάβη που θα προκαλέσει η μεταφορά των νερών της Τριχωνίδας στην Αθήνα στην βιοοικολογική ακεραιότητα του οικοσυστήματος της λίμνης και στους σπάνιους οικοτόπους (ασβεστούχους βάλτους) που υπάρχουν ακόμη σ' αυτήν και αποτελούν τον οικολογικό δείκτη της περιοχής. Η λίμνη Τριχωνίδα είναι προστατευόμενη περιοχή, ανήκει στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο NATURA 2000, και ως εκ τούτου, χρήζει μιας ειδικής μεταχείρισης και διαχείρισης όπως άλλωστε τούτο προκύπτει και από τις μελέτες που εκπονήθηκαν στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος LIFE – ΦΥΣΗ '99 που υλοποιήθηκε στην περιοχή μας. Δυστυχώς αντί να εξαγγελθούν προγράμματα σωτηρίας της, όπως η κατασκευή του όλου συστήματος αποχέτευσης της βόρειας και της νότιας πλευράς, γίνεται λόγος για μεταφορά των υδάτων της.¹³⁶

Γι' αυτό επαναφέρουμε το αίτημά μας για την εκπόνηση μια ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης (Ε.Π.Μ.) και των ειδικών ενδεδειγμένων σχεδίων διαχείρισης που έχει υποχρέωση η Ελλάδα να προωθήσει και να εφαρμόσει για τις περιοχές NATURA με βάση την Κοινοτική Οδηγία 92/43 σε συνδυασμό με το σχέδιο διαχείρισης, το οποίο πρέπει να συνταχθεί, για την λεκάνη απορροής στην οποία θα ενταχθεί η λίμνη Τριχωνίδα, τονίζουμε ότι είμαστε σε πλήρη ετοιμότητα και συνεργασία με τους υπόλοιπους Φορείς της περιοχής μας να υπερασπιστούμε τη λίμνη Τριχωνίδα, το τελευταίο οικολογικό απόθεμα το νομού μας, και να αποτρέψουμε ένα ακόμη οικολογικό έγκλημα που θα οδηγήσει στο στέγνωμα του Νομού Αιτωλ/νίας.

3.8: ΟΡΕΙΝΗ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ- ΘΕΡΜΟ, Η «ΚΑΡΔΙΑ» ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΙΑΣ

➤ ΒΟΛΤΕΣ ΣΤΑ ΕΥΗΝΟΧΩΡΙΑ¹³⁷

Μερικά χωριά έχουν τυχερό άστρο. Αυτό συμβαίνει με τα Ευηνοχώρια, που, χαμένα ανάμεσα στις χαράδρες των βουνών ερήμωναν σιγά σιγά όταν ξαφνικά, η μοίρα

¹³⁶ http://trixonidanews.blogspot.com/2009/03/blog-post_25.html

¹³⁷ Σημειώσεις "Εναλλακτικός Τουρισμός", Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, Φεβρουάριος 2008,σελ.1

άλλαξε γνώμη για την τύχη τους και τους έστειλε μια λίμνη, για να τα μετατρέψει σε ελβετικό τοπίο. Και μάλιστα το έκανε την κατάλληλη χρονική περίοδο, που ο ορεινός εναλλακτικός τουρισμός ανέτελλε στην Ελλάδα και οι άνθρωποι άρχιζαν να ψάχνουν για ξεχασμένες γωνιές της ελληνικής ορεινής υπαίθρου, μακριά από τα στίφη των τουριστών όταν χρειάζονται στις αποδράσεις τους να ανακαλύπτουν κι ένα κομμάτι της μεγάλης πάλης που μένουν.

Η Ευηνολίμνη και τα Ευηνοχώρια είναι ακόμα ένας παράδεισος για τους εναλλακτικούς ταξιδιώτες, όπου θα βρουν γαλήνη και ησυχία, ενώ χωριά απείραχτα από την τουριστική βιομηχανία προσφέρουν απλή κι αφτιασίδωτη την ομορφιά τους.

Η τεχνητή λίμνη του Εύηνου ποταμού, που δημιουργήθηκε για να καλύψει ανάγκες ύδρευσης, τελικά πρόσθεσε στο τοπίο μια ακόμη πανέμορφη εικόνα στο ήδη μοναδικό τοπίο των ορεινών όγκων του Παναιτωλικού όρους και των Βαρδουσίων.

Φυσικά όπως κάθε ανθρώπινη παρέμβαση έτσι κι αυτή έχει αφήσει πολλά πληγωμένα σημεία, υπολείμματα εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν στο εργοτάξιο όσο κατασκευαζόταν η λίμνη. Οι ελπίδες μας...στη φύση, που πάντα κατορθώνει στο τέλος να σκεπάζει και να εξαφανίζει τις ανθρώπινες ασχήμιες. Όμως εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι ένα μεγάλο μέρος ευθύνης εξακολουθεί να έχει ο δήμος Πλατάνου και οι πολιτιστικοί σύλλογοι της περιοχής που πρέπει, επιτέλους, να μάθουν στους κατοίκους των γύρω χωριών ότι οι ρεματιές και τα γκρεμνά γύρω από το ποτάμι και τη λίμνη δεν είναι... σκουπιδότοποι για να πετάνε ότι άχρηστο έχουν. Μας έχει τύχει να μαζέψουμε τα σκουπίδια μετά από επίσκεψη στο σπίτι φίλου μας στην Περίστα και, επειδή δεν γίνεται στο χωριό συγκομιδή σκουπιδιών, να τα μεταφέρουμε με τα αυτοκίνητά μας μέχρι τον Πλάτανο, που είναι το κεφαλοχώρι, για να τα πάρει κάποιο σκουπιδιάρικο.¹³⁸

Σ'ένα καταφύγιο οροπέδιο, στα ανατολικά της λίμνης Τριχωνίδας, είναι φωλιασμένο το γραφικό Θέρμο, που μας υπόσχεται ένα ήρεμο και ξεκούραστο σαββατοκύριακο, με ενδιαφέρουσες εξορμήσεις σε γραφικά χωριά, που αφήνουν την «ματιά» τους να ταξιδέψει πάνω στα γαλήνια νερά της λίμνης αξίζει να ανακαλύψουμε την ιδιαίτερη ομορφιά αυτού του τόπου. Στις ελατοσκέπαστες πλαγιές του Παναιτωλικού όρους, στην Αιτωλοακαρνανία, ένα γραφικό χωριό με παράδοση και ιστορία αιώνων, μας αποκαλύπτει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του και κερδίζει επάξια μια θέση στην

¹³⁸ Σημειώσεις "Εναλλακτικός Τουρισμός", Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, Φεβρουάριος 2008,σελ.1

καρδιά μας. Η όμορφη κωμόπολη του Θέρμου, με την ανέγγιχτη, παραδοσιακή ομορφιά, απαγκιάζει σε υψόμετρο 360 μέτρων. Παρά το γεγονός ότι απέχει από τη λίμνη Τριχωνίδα μόνο 3 χλμ., το χωριό δεν έχει θέα προς αυτήν, καθώς μεσολαβούν μικροί λόφοι, αλλά και ιδιαίτερα απόκρημνες πλαγιές. Βέβαια, αρκεί μια βόλτα ως το κοντινό Χωριό Πετροχώρι, για να απολαύσει κανείς τη μαγευτική θέα προς τη λίμνη Τριχωνίδα, που στα γαλήνια νερά της καθρεφτίζονται τα γύρω βουνά και βρίσκουν καταφύγιο πολλά είδη πουλιών. Το Θέρμο είναι το κέντρο της περιοχής Αποκούρου, το ξεχωριστό κεφαλοχώρι της Τριχωνίδας και το πέρασμα από την Αιτωλοακαρνανία στην Ευρυτανία. Αποτελεί, σήμερα διοικητικό, εμπορικό, συγκοινωνιακό και πολιτιστικό κέντρο μιας ευρείας περιοχής της ορεινής Τριχωνίδας, και όχι μόνο. Στην κεντρική πλατεία του Κοσμά του Αιτωλού, με τα αιωνόβια πλατάνια και τα τρεχούμενα νερά, χτυπά η «καρδιά» του, καθώς εδώ συγκεντρώνεται όλη η κίνηση και η ζωή αυτού του τόπου. Καφενεία, ταβέρνες, μαγαζιά και δημόσιες υπηρεσίες, όλα είναι συγκεντρωμένα, ενώ οι γειτονιές ανηφορίζουν από τη μια κι από την άλλη πλευρά. Εδώ βρίσκεται και η βιβλιοθήκη του Αποκούρου.

Μερικά χιλιόμετρα μετά το Θέρμο βρίσκεται το Μέγα Δένδρο, η γενέτειρα του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού (1714 - 1779), ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του στο αποστολικό του έργο στα χρόνια της τουρκοκρατίας, για να βοηθήσει τον λαό να μορφωθεί και να ανοίξει τους ορίζοντές του. Δίπλα στα θεμέλια του σπιτιού του, υπάρχει η προτομή του κι ένα μικρό εκκλησάκι, αφιερωμένα στη μνήμη του.¹³⁹

➤ ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΟΥ ΧΘΕΣ

Όπως μαθαίνουμε, μελετώντας την ιστορία του, το χωριό αυτό αποτελεί περιοχή-σύμβολο για την Ελλάδα, καθώς το αρχαίο Θέρμο υπήρξε η έδρα της Αιτωλικής Συμπολιτείας. Οι πρώτοι κάτοικοι της Αιτωλίας ήταν οι Κουρήτες, που ονομάστηκαν έτσι λόγω της εμφάνισής τους που στόχο είχε να ξεχωρίζουν από τους Ακαρνάνες, οι οποίοι είχαν μακριά τα μαλλιά τους.

Η πορεία στον χρόνο και η εξέλιξη του τόπου ήταν πάντα συνυφασμένα με το τραχύ τοπίο και τις απότομες πλαγιές οι οποίες έφραζαν τον δρόμο προς τον Κορινθιακό

139 Σημειώσεις "Εναλλακτικός Τουρισμός", Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, Φεβρουάριος 2008,σελ.1

Κόλλο, αλλά τον έκαναν και απόρθητα από τους εχθρούς.

Στην περιοχή του Αποκούρου, όπως είναι γνωστό η ευρύτερη περιοχή της Αρχαίας Αιτωλίας, αναπτύχθηκαν οι αρχαίες πόλεις Φύταιο, Τριχώνιο, Βουκάτιο, Μέταπα, Πομφία, Ακραί, Φίστυο και Θεστία. Με τη διαμόρφωση της Αιτωλικής Συμπολιτείας, οι οχυρώσεις, που περιφρουρούσαν τη χώρα, έγιναν και οικισμοί, που μάζεψαν τους κατοίκους των πεδινών περιοχών. Το 367 π.χ. οι Αιτωλοί εντάχθηκαν στο «Κοινόν»,¹⁴⁰ όταν σύμμαχοι των Θηβών και απέκρουσαν τους Γαλάτες το 279 π.χ.

Σήμερα, μπορούμε να κάνουμε μια επίσκεψη λίγα χλμ. έξω από το χωριό στο αρχαίο Θέρμο, που ήταν η ακρόπολη της Αιτωλίας, το ιερό του Απόλλωνα και της Αιτωλικής Συμπολιτείας, αλλά και έδρα του «Κοινού». Αποτελούνταν από δύο μεγάλες στοές, την ανατολική και τη δυτική, που διέτρεχαν όλο τον χώρο. Υπήρχε ο ναός του Θέρμιου Απόλλωνα (7ος αι. π.χ.) και το Βουλευτήριο. Σύμφωνα με τον Πολύβιο, η δυτική στοά ήταν ένα μεγαλόπρεπο κτίσμα, στολισμένο με ανδριάντες και αναθήματα. Και στις δύο στοές φυλάσσονταν 15.000 πανοπλίες, ενώ μέσα στον χώρο υπήρχαν 2.000 χάλκινα αγάλματα. Το αρχαίο Θέρμο θεωρούνταν τόπος ασφαλής, αφού ποτέ δεν είχε πατήσει τα χόματα του πόδι εχθρικό. Όμως, το 218 π.χ. οι Μακεδόνες, με τον Φίλιππο τον Ε΄ πέρασαν τον Αχελώο και έκαψαν το Θέρμο, για να ανταποδώσουν όσα είχαν κάνει οι Αιτωλοί στη Δωδώνη και στο ιερό του Δίου. Έναν μόνο τοίχο λέγεται ότι άφησε όρθιο ο Φίλιππος και πάνω εκεί έγραψε: «Θυμηθείτε το Δίον...».

➤ ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΔΕΙΤΕ¹⁴¹

Τα χωριά της ΝΑ ακτής της λίμνης Τριχωνίδας (Πετροχώρι, Χρυσοβίτσα, Σιταράλωνα, Καλούδι, Ανάληψη).

Τον ελατοσκεπάστο Δρυμόνα με τη μαγευτικό θέα.

Τη Μονή Αγίας Παρασκευής.

Την ιστορική Μονή της Μυρτιάς.

140 Σημειώσεις "Εναλλακτικός Τουρισμός", Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, Φεβρουάριος 2008, σελ. 1,4

141 Σημειώσεις "Εναλλακτικός Τουρισμός", Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, Φεβρουάριος 2008, σελ. 4-5

Το Μοναστήρι του Κοσμά του Αιτωλού, τη Μονή Βλοχού (αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου) και το εκκλησάκι της Παναγίας της Ελεούσας ψηλά στον βράχο (περιοχή Μυρτιάς).

Τους νερόμυλους της περιοχής Μυρτιά και τους μικρούς καταρράκτες.

Τον αρχαιολογικό χώρο και το μουσείο του αρχαίου Θέρμου. Εκεί θα ανεβούμε στο ύψωμα Μεγάλος Λάκκος, για να απολαύσουμε τη θέα.

Τις Πηγές της Αγίας Σοφίας, τον νερόμυλο και το συγκρότημα των τριών ναών (ο δίδυμοι ναοί των Ταξιαρχών και ο ναός του Αγίου Νικολάου).

Το «Κρυφό Σχολειό» με τα κέρνα ομοιώματα.

Την Τεχνητή Λίμνη Στράτου.

Τη μαγευτική Τεχνητή Λίμνη Καστρακίου με το Εκκλησάκι πάνω στον λόφο.

Τον ποταμό Εύηνο και τους παραποτάμους του, Γιδομανδρίτη και Φειδάκια.

Το πέτρινο γεφύρι της Αρτοτίβας στον Εύηνο.

Το ηλιοβασίλεμα από το Πετροχώρι.

Τα χωριά της ορεινής Ναυπακτίας και την Ευηνολίμνη.

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο Θέρμο.

Ένας κόσμος μαγικός ..Η λίμνη Τριχωνίδα περιλαμβάνεται στις περιοχές NATURA 2000, αλλά δεν έχει ενταχθεί ακόμα στους υδροτόπους διεθνούς σημασίας RAMSAR.

Εδώ συναντάμε, πολλά είδη ερωδιών, όπως είναι ο σταχτοτσικνιάς (ο πλέον διαδεδομένος ερωδιός στην Ευρώπη), ο κρυπτοτσικνιάς, ο νυχτοκόρακας, αλλά και ο κορμοράνος, το σκουφοβουτηχτάρι και διάφορα είδη πάπιας.

Στις όχθες της λίμνης, οι ιτιές και τα πλατάνια γέρνουν να λουστούν στα ήρεμα νερά της, ενώ οι ψαράδες βγαίνουν κάθε πρωί για να ψαρέψουν τη πιο νόστιμη αθερίνα, που μπορούμε να απολαύσουμε στα γραφικά ταβερνάκια της Μυρτιάς. Εδώ, επίσης βρίσκονται και οι εγκαταστάσεις των ιαματικών λουτρών. Τα κατάφυτα μονοπάτια, αλλά και ο δρόμος δίπλα στη λίμνη, προσφέρονται για ειδυλλιακούς περιπάτους. Ιδιαίτερα μαγευτική είναι, βέβαια, η ώρα του δειλινού, με τα μαβιά χρώματα να παίζουν τη δική τους... μουσική συμφωνία!¹⁴²

¹⁴² Σημειώσεις "Εναλλακτικός Τουρισμός", Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, Φεβρουάριος 2008, σελ.4-5

➤ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ:

Ράφτινγκ και κανό – Καγιάκ: Στο Εθνικό Προπονητικό Κέντρο Σλάλομ.

Καγιάκ στον Εύηνο: Στη διαδρομή από Θέρμο προς Ναύπακτο στον ποταμό Εύηνο υπάρχει ειδική διαμορφωμένη πίστα για τους λάτρεις του Καγιάκ.

Ο καλύτερες διαδρομές με αυτοκίνητο:

- Η παραλίμνια διαδρομή περιμετρικά της λίμνης Τριχωνίδας.
- Η διαδρομή Θέρμο-Πετροχώρι - Ανάλυση.
- Η διαδρομή Θέρμο - Αβαρικός - Λουτρά Στάχτης Ναυπακτίας.
- Η διαδρομή Θέρμο – Χρυσοβίτσα - Πλάτανος-Ευηνολίμνη.
- Η διαδρομή Θέρμο – Ταξιάρχης – Λευκά – Καλλιθέα – Προυσός - Καρπενήσι.
- Η διαδρομή Θέρμο - Δρυμόνας.
- Η διαδρομή Θέρμο – Καστράκι - Λίμνη Καστρακίου - Λίμνη Κρεμαστών.
- Η διαδρομή Θέρμο-Ανάλυση-Γέφυρα Μπανιά στον Εύηνο (Ναυπακτία).

➤ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Η παραλίμνια διαδρομή περιμετρικά της λίμνης Τριχωνίδα θα σας ανταμείψει πλουσιοπάροχα. Μαγευτικά τοπία, πανδαισία χρωμάτων, καθώς και το απέραντο γαλάζιο της λίμνης συνδυάζεται αριστοτεχνικά με το ατελείωτο πράσινο του κάμπου και του βουνού, που εναλλάσσονται εντυπωσιακά αρμονικά.¹⁴³

143 Σημειώσεις “Εναλλακτικός Τουρισμός”, Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, Φεβρουάριος 2008, σελ.4-5

3.9 Τριγωνίδα: Ένα Διαμάντι της Ελληνικής Φύσης για μια Αειφορική Διαχείριση του Υδάτινου Δυναμικού της

- Η Φιλοσοφία

Η Τριγωνίδα είναι ένας υγροβιότοπος με πλούσια ποικιλία φυσικών, οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών. Είναι αυτός ο λόγος που δίνει μεγάλες ευκαιρίες εφαρμογής προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. ¹⁴⁴

Στην Τριγωνίδα ζει, λειτουργεί, αναπτύσσεται και αναπαράγεται ένας μικρόκοσμος έμβιων οργανισμών, μια κοινότητα φυτικών και ζωικών ειδών, από την φυσική ιστορία των οποίων, μπορούν οι εκπαιδευόμενοι να αντλήσουν πολύτιμα στοιχεία και πληροφορίες για την οικολογία της περιοχής. Οι φυσικές καλλονές που διαθέτει η Τριγωνίδα και οι ευκαιρίες αναψυχής που δίνει, είναι κάτι που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για δραστηριότητες.

Η Τριγωνίδα αποτελεί ανεκτίμητο φυσικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό κεφάλαιο διότι:

- Είναι πηγή ζωής
- Είναι βιολογικό υπόβαθρο ζωής
- Αποτελεί μια δυνατότητα οικοτουριστικής ανάπτυξης
- Είναι πόρος αναψυχής
- Είναι χώρος έμπνευσης
- Είναι ζωντανός μάρτυρας της ιστορίας
- Είναι προνομιακό πεδίο εκπαίδευσης

- Οι γενικοί σκοποί και οι ειδικότεροι στόχοι:

- Να ασκηθούν οι εκπαιδευόμενοι στην παρατήρηση, την αναγνώριση και τη συλλογή στοιχείων.
- Να αντιληφθούν την έννοια της ύπαρξης φυσικών, χημικών, βιολογικών δεικτών για

144 Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Θέρμου, Μεγαδένδρο-Θέρμο Αιτωλοακαρνανίας
Μάιος 2008 – http://www.kpe-thermou.gr/html/modules/pico1/index.php?content_id=5

τον καθορισμό της ποιότητας του περιβάλλοντος.

- Να γνωρίσουν τους κινδύνους που διατρέχει το υδάτινο οικοσύστημα της Τριχωνίδας από τις χωρίς κανένα έλεγχο ανθρώπινες δραστηριότητες μέσα και γύρω από αυτήν.

- Να αναγνωρίσουν την ανάγκη μιας συνετής διαχείρισης του υδάτινου δυναμικού της Τριχωνίδας.

- Να αναδείξουν την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αξία της λίμνης και της ευρύτερης περιοχής της Τριχωνίδας.

- κ.ά.¹⁴⁵

- Ο Τόπος διεξαγωγής

Η αξιοποίηση δραστηριοτήτων και εμπειριών γίνεται στο χώρο έρευνας (θέσεις «αμπάρια», Ντουγρί, νερόμυλοι Μυρτιάς κ.ά) στο εργαστήριο του κέντρου και γιατί όχι με την επιστροφή στο σχολείο.

- Μεθοδολογία:

Η Μέτρηση φυσικών και χημικών δεικτών (PH, Φωσφορικά, Νιτρικά, Θερμοκρασία, Αγωγιμότητα κ.ά)

Διαδικασία

Ομάδες εκπαιδευομένων παίρνουν δείγματα νερού από καθορισμένα σημεία της λίμνης, ενώ συγχρόνως καταγράφουν πληροφορίες για την ύπαρξη παραγωγικών δραστηριοτήτων γύρω ή μέσα στη λίμνη.

Η παρατήρηση της βλάστησης, της ορνιθοπανίδας και των ανθρώπινων παρεμβάσεων.¹⁴⁶

145 http://www.kpe-thermou.gr/html/modules/pico1/index.php?content_id=5

146 Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Θέρμου, Μεγαδένδρο-Θέρμο Αιτωλοακαρνανίας Μάιος 2008 – http://www.kpe-thermou.gr/html/modules/pico1/index.php?content_id=5

- Διαδικασία

Οι ομάδες εναλλάξ ασκούνται στην παρατήρηση χρησιμοποιώντας κιάλια, τηλεσκόπια, μεγεθυντικούς φακούς, σουγιάδες, απόχες και όποια άλλα όργανα παρατήρησης και συλλογής. Παρέχονται κατάλληλα βιβλία, κλείδες για την αναγνώριση πουλιών, εντόμων, δένδρων, θάμνων και ζώων (θηλαστικών, ψαριών).

Η διερευνητική επίσκεψη σε μονοπάτια (μονοπάτι της νεράιδας κ.ά.)

Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τις ομορφιές του σπάνιου φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της Τριχωνίδας. Η προσέγγιση των παραπάνω γίνεται με τη βοήθεια γνωστικών αντικειμένων όπως:

- Της Χημείας, (αποκάλυψη των κινδύνων από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις, την σχέση της με άλλες επιστήμες κá)
- Της Φυσικής, (εξοικείωση με όργανα μέτρησης, αποσαφήνιση εννοιών όπως για παράδειγμα κίνηση, δύναμη, ενέργεια κá)
- Της Γεωγραφίας (για να περιγράφουν η να αναπαριστούν την επιφάνεια της λίμνης, των μονοπατιών κ.α.)
- Της Αρχαιολογίας, (για την γνωριμία με το παρελθόν και τους τρόπους, που οι πρόγονοί μας διαχειρίζονταν τους φυσικούς πόρους).
- Της Οικονομίας, (για την κατάσταση των παραγόντων που διαμορφώνουν τις συνθήκες της «άγριας» ανάπτυξης και την αποτίμηση με οικονομικά μεγέθη των σημερινών «ωφελειών» από τα οφέλη που θα προκύψουν μέσα από ένα βιώσιμο διαχειριστικό σχέδιο).
- Του Δικαίου, (για την δυνατότητα που παρέχεται στους θεσμούς για προστασία και αποκατάσταση των στοιχείων, που καταστράφηκαν).
- Της Βιολογίας- Οικολογίας, (για τον πλούτο του οικοσυστήματος της λίμνης (βιοποικιλότητα) όταν αυτή συγκριθεί με τα κέρδη της ανάπτυξης, που ενδεχομένως υπάρξει).

Με αυτή τη βιωματική αυτή προσέγγιση: παρατηρούν, καταγράφουν, αναλύουν, συνθέτουν, αξιολογούν και σιγά - σιγά σχεδιάζουν την πορεία για τη λύση του προβλήματος.¹⁴⁷

147 Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Θέρμου, Μεγαδένδρο-30008 Θέρμο Αιτωλοακαρνανίας- http://www.kpe-thermou.gr/html/modules/pico1/index.php?content_id=5

- Ο Απαραίτητος εξοπλισμός

- κιάλια
- Τηλεσκόπιο
- Βιβλία-κλείδες αναγνώρισης ειδών
- Φωτογραφικές μηχανές
- Φύλλα εργασίας
- Τετράδια σημειώσεων
- Μαγνητόφωνα για εγγραφή συνομιλιών και συνεντεύξεων κ.ά.
- κ.ά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΛΙΜΝΗΣ ΤΡΙΧΩΝΙΔΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Η λίμνη Τριχωνίδα, το αντικείμενο του παρόντος οικοτουριστικού οδηγού αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους υδάτινους πόρους της χώρας μας αλλά και έναν εσωτερικό υγρότοπο με εξαιρετικό οικολογικό ενδιαφέρον και σημασία, η οποία απομένει να αναδειχθεί περαιτέρω.

Ωστόσο πρέπει να επισημάνουμε ότι η αστική ανάπτυξη που λόγω της μορφολογίας του εδάφους, περιορίζεται κυρίως σε περιοχές πλησίον της λίμνης, με τις κυριότερες δραστηριότητες των κατοίκων να είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία ελεύθερης βοσκής και η μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, επιβαρύνουν το λιμναίο οικοσύστημα με ρύπους που προέρχονται από αστικά λύματα και από την εντατικοποίηση των αγροτικών καλλιεργειών.¹⁴⁸

Η έρευνα για πληρέστερη γνώση, η ανάδειξη του φυσικού πλούτου της λίμνης και οι δυνατότητες οικοτουριστικής αξιοποίησης ως συστατικό στοιχείο ολοκληρωμένων αειφορικών διαχειριστικών πρακτικών αποτελούν τις δύο συμπληρωματικές όψεις μιας κοινής στρατηγικής η οποία θα πρέπει να αναφέρεται στην διαχείριση και την ορθολογική διαχείριση της Τριχωνίδας μέσα από την ανάπτυξη ήπιων δραστηριοτήτων οικοτουριστικής κατεύθυνσης του περιεχομένου.

¹⁴⁸ Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιέων, Απρίλιος 2004, σελ.3

Ο οδηγός αυτός,¹⁴⁹ είθε να αποτελέσει το κίνητρο και την αφορμή για ανάληψη δράσεων προστασίας και εφαρμογής ορθών πρακτικών διαχείρισης, με σεβασμό του ανθρώπου προς το φυσικό λιμναίο οικοσύστημα της Τριχωνίδας.

Η προσπάθεια αξίζει και οι επόμενες γενιές πρέπει να μπορούν να μοιράζονται κοινό όραμα για διατήρηση και αναβάθμιση της λίμνης Τριχωνίδας με σεβασμό στον άνθρωπο και στις δραστηριότητες του. Ο οδηγός χρηματοδοτήθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ στα πλαίσια του προγράμματος «Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη»¹⁵⁰ με χρηματοδοτικό μέσο το ΕΤΕΡΠΣ για την περίοδο 2002-2003.

Πηγή: <http://www.dimosthestieon.gr/CScript/GALArticles.aspx>

149 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεεσιέων, Απρίλιος 2004, σελ.3

150 Στο πρόγραμμα «Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη» υπεβλήθησαν συνολικά 289 προτάσεις. Οι βασικοί φορείς υλοποίησης των προτάσεων αυτών ήταν 151 πρωτοβάθμιοι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), 23 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις (ΝΑ), 64 περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και 51 Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ). Παρατηρήθηκε το φαινόμενο ορισμένοι φορείς να προτείνουν παραπάνω από ένα πρόγραμμα. Η προκήρυξη του προγράμματος καθόριζε ως επιλέξιμο στοιχείο τη συνεργασία τοπικών φορέων. Για τη διατύπωση και την υλοποίηση των προγραμμάτων, ως συνεργαζόμενοι συμμετέχουν 132 πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ, 40 ΑΕΙ, 98 περιβαλλοντικές ΜΚΟ και 42 άλλοι τοπικοί φορείς, οργανώσεις και επιχειρήσεις.

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας συνορεύει Δ με το Ιόνιο πέλαγος, Ν με τον Πατραϊκό κόλπο, ΒΔ με τον Αμβρακικό κόλπο,. Φυσικά όρια με τους νομούς Άρτας – Ευρυτανίας – Φθιώτιδας – Φωκίδας τα όρη του βάλτου, η λίμνη Κρεμαστών, το Παναιτωλικό όρος, ο Μόρνος και το όρος Οξιά.¹⁵¹

4.2 Προστασία Τριχωνίδας μέσα από τον βιώσιμο τουρισμό

Ο στόχος μας είναι να γίνει, η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδας, η Τριχωνίδα, ένας τουριστικός προορισμός που θα προσφέρει στον επισκέπτη μια θαυμάσια όσο και μοναδική εμπειρία παράλληλα με τον σεβασμό στους φυσικούς και πολιτιστικούς της θησαυρούς. Μια εξόρμηση στην φύση και στην παράδοση γίνεται κάθε εποχή του χρόνου, όταν η επιθυμία για αλλαγή και ξεκούραση είναι έντονη και ωθεί τον κάτοικο της πόλης να αντιδράσει. Ένας τέτοιος τόπος απόδρασης προσφέρεται στην περιοχή της Τριχωνίδας , όπου, έξω από την καθημερινότητα και το άγχος, ο επισκέπτης θα ανακαλύψει το περιβάλλον σε φυσικούς χώρους άγριας ομορφιάς και σε όμορφα παραδοσιακά και φιλόξενα χωριά, γύρω από την λίμνη. Εκεί θα μοιραστεί με τους ντόπιους τα νόστιμα τοπικά εδέσματα, όπως την γλανιδόπιτα, κοτόπιτα, τυρόπιτα, χορτόπιτα, μακαρονόπιτα, κολοκυθόπιτα αλμυρή ή γλυκιά και τόσες άλλες μοναδικές σε νοστιμιά και ποικίλα πίτες, την αθερίνα, το λιαστό κεφαλόπουλο ή "πετάλι", τις τσερούκλες στον "ταβά", τα χέλια ψητά ή στην σούβλα, τα καβούρια του γλυκού νερού στη "χόβολη", τις τηγανιτές δρομίτσες, τα ραβανί, τα γλυκά του κουταλιού από κυδώνι, νεραντζάκι και τόσα άλλα .¹⁵²

151 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιών, Απρίλιος 2004, σελ.7

152 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιών, Απρίλιος 2004, σελ.11

Ιτιές στις όχθες της λίμνης

Πηγή: <http://www.dimosthstieon.gr/CScript/GALArticles.aspx>

Εκεί θα κολυμπήσει, θα ψαρέψει, θα παρακολουθήσει τα πουλιά κοντά στις όχθες, μέσα στον κάμπο και στα γύρω βουνά, θα θαυμάσει μια μεγάλη ποικιλία αγριολούλουδων και φυτών, θα επισκεφθεί ιστορικά μνημεία της αρχαίας και νεότερης ιστορίας του τόπου, θα παρακολουθήσει από κοντά την ζωή των κατοίκων, θα περπατήσει, θα ονειροπολήσει ακούγοντας το κελάρυσμα του νερού στις νερομάνες. Τις ζεστές νύχτες τις άνοιξης θα μαγευτεί από την συναυλία των βατράχων και θα εντυπωσιαστεί από τις χιλιάδες φωτεινές κουκίδες που στοιχειώνουν τον αέρα, είναι οι πυγολαμπίδες που ψάχνουν το ταίρι τους. Στην περιοχή άφθονα είναι τα αμφίβια, τα ερπετά και τα έντομα για όποιον έχει ενδιαφέρον να τα παρακολουθήσει.

4.3 Το φυσικό περιβάλλον. Το νερό και η γλωρίδα

Η λεκάνη της Τριχωνίδας κατά το ήμισυ χαρακτηρίζεται ημιορεινή. Έτσι τα βουνά πλησιάζουν την λίμνη στο μισό περίπου μήκος των ακτών της και είναι κατάφυτα από πλατύφυλλα, αείφυλλα και κωνοφόρα δέντρα, πουρνάρια, κουμαριές και ελιές. Στις πλαγιές των παραλίμνιων λόφων φύεται η μεσογειακή μακία που απαρτίζεται από σχίνα, σπάρτα, ρείκια, κουμαριές, φιλύκια, κουτσοπιές, τρικουκιές, χαρουπιές, αγριοτσικουδιές, παλιούρια, ασφάκες, και θυμάρι.¹⁵³ Το υπόλοιπο ήμισυ των ακτών της είναι πεδινές εκτάσεις. Οι καλλιέργειες αναπτύσσονται τριγύρω από την λίμνη,

¹⁵³ Κ. Τραμπάζαλη, Δ. Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεστιάων, Απρίλιος 2004, σελ.13.

πάνω στα εύφορα εδάφη των προσχώσεων, είναι συνήθως μικτές με εναλλαγές από ανοιχτά λιβάδια και δενδρώνες και σε κάποια τμήματα τους εξελίσσονται μέχρι σήμερα με τον παραδοσιακό τρόπο. Αυτό βοηθά στην επιβίωση πολλών ειδών της άγριας ζωής. Κοντά στην λίμνη καλλιεργείται η ελιά καθώς και τα εσπεριδοειδή.¹⁵⁴ Φημισμένα είναι τα πορτοκάλια της Μυρτιάς (αιματόχρωμη ποικιλία, τα γνωστά σαγκουίνια).

Ταξιδεύοντας γύρω από την λίμνη διαπιστώνει κανείς ότι τα ¾ περίπου της ακτογραμμής καλύπτονται από καλαμιώνες με κυρίαρχο είδος το αγριοκάλαμο.

Πηγή: <http://www.dimosthestieon.gr/CScript/GALArticles.aspx>

Τα καλάμια αυτά προσφέρουν καταφύγιο στην άγρια πανίδα, ενώ λειτουργούν και ως φίλτρα για κάθε είδους απορροές που έρχονται μέσα στην λίμνη από γειτονικά εδάφη. Όπου το έδαφος δεν έχει σταθερή κατάκλιση εκεί παραμένει υγρή λάσπη όλο τον χρόνο η οποία είναι πολύ πλούσια σε βιομάζα και με κυρίαρχο είδος το ψαθί και την κίτρινη ίριδα των βάλτων. Κατά τόπους, και σε πιο στεγνά εδάφη, υπάρχουν θαμνοσυστάδες με ιτιές.

Στα νότια του χωριού Τριχώνιο, στην νότια ακτή της λίμνης, σώζεται τμήμα υγρού παραλίμνιου δάσους της ζώνης των πλημμύρων όπου κυριαρχούν οι πανύψηλοι νερόφραξοι, σπάνιοι πλέον. Το δάσος αυτό, μαζί με το “δάσος του φράξου” του Λεσινίου αποτελούν σήμερα βιογενετικό απόθεμα. Τα περισσότερα ποταμάκια και ρέματα που εκβάλουν στην λίμνη, τριγύρω από τις εκβολές τους και μέσα στην κοίτη τους, σε ορισμένο βάθος, έχουν πλούσια βλάστηση από νεροϊτιές. Τα ίδια ρέματα, ψηλότερα έχουν συνήθως πλατάνια, πικροδάφνες και λυγαριές, ενώ κυλούν σε κοίτη με κροκάλες.

154 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεεστίων, Απρίλιος 2004, σελ.13.

Πηγή: <http://www.dimosthestieon.gr/CScript/GALArticles.aspx>

Στα ρέματα των βουνών που πλησιάζουν την λίμνη στο ανατολικό τμήμα της, στην περιοχή της Μυρτιάς, φύεται μια πλούσια βλάστηση που αποτελείται από πλατάνια, αριές και διάφορα άλλα φυλλοβόλα δέντρα. Ακόμα πιο ψηλά, κοντά στο Θέρμο, πηγές αναβλύζουν και κυλούν τα γάργαρα νερά τους σε ρεματιές, κατάφυτες από περιδόφυτα ριζωμένα στους βράχους μαζί με τα βρύα. Μεμονωμένα μεγάλα δέντρα και συστάδες από ιτιές, λευκές και φτελιές αναπτύσσονται γύρω από τα υγρά εδάφη. Πάνω από την λίμνη, λίγο έξω από το χωριό Πετροχώρι με κατεύθυνση προς το χωριό Ανάληψη, συναντάμε ένα μεγάλο κατάλοιπο δάσους ήμερης βελανιδιάς. Κοντά στην Παραβόλα αναπτύσσεται υγρό δάσος τύπου στοάς, με πλατάνια, ιτιές και πλούσια βλάστηση στον υπόροφο. Δίπλα του περνά χείμαρρος που κατεβαίνει από το Παναιτωλικό όρος και εκβάλλει στην λίμνη. Πλατανοδάση υπάρχουν επίσης στα βόρεια, στις περιοχές Δογρή και Βαρειά, καθώς και νότια της λίμνης, στην περιοχή της Καφοράχης.¹⁵⁵

4.4 Ασβεστούχοι βάλτοι (Α.Β)

Ο πλέον σημαντικός οικότοπος της Τριχωνίδας είναι οι ασβεστούχοι βάλτοι, οι οποίοι χαρακτηρίζονται «οικότοποι προτεραιότητας» από την Κοινοτική Οδηγία 43/92/ΕΟΚ, διότι είναι ασταθή οικοσυστήματα που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή, έχουν υψηλό βαθμό ευαισθησίας και η ύπαρξη τους στηρίζεται σε λεπτές υδρολογικές και περιβαλλοντικές ισορροπίες. Σχηματίστηκαν από την συσσώρευση νεκρού φυτικού υλικού, είναι εδάφη βαριά και λασπώδη με κακή οξυγόνωση. Κυρίαρχο φυτό εδώ είναι το κλάδιο ή κοψιάς, διάφορα είδη Σπαθόχορτου μαζί με Ψαθιά και Αγριοκάλαμα. Το κλάδιο πήρε την ονομασία κοψιάς στη ντοπιολαλιά εξαιτίας των

155 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεεστιέων, Απρίλιος 2004, σελ.13,15

πριονωτών και πολύ κοφτερών φύλλων του.

Το εθνικό κέντρο θαλασσιών ερευνών (Ε.Κ.Θ.Ε.)¹⁵⁶ σε συνεργασία με την εταιρία προστασίας Τριχωνίδας (Ε.Π.Τ.) που δραστηριοποιείται στην περιοχή και την Αναπτυξιακή Αιτωλοακαρνανίας (ΑΝ.ΑΠ.ΑΕ) ολοκλήρωσαν το ευρωπαϊκό πρόγραμμα LIFE –ΦΥΣΗ 1999 με τίτλο: «Δράσεις για την προστασία των ασβεστούχων βάλτων της λίμνης Τριχωνίδας».¹⁵⁷ Το έργο αυτό αποτελεί ένα πρότυπο διαχείρισης για την προστασία των υδροτοπικών ενδιαιτημάτων της λίμνης Τριχωνίδας που απειλούνται άμεσα και στοχεύει στην προβολή της ανάγκης διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα προστασίας της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι Α.Β.¹⁵⁸ εμφανίζονται στις αβαθείς και παράκτιες περιοχές της λίμνης. Η γεωγραφική τους κατανομή στα συστήματα του γλυκού νερού είναι μάλλον περιορισμένη στην Ελλάδα. Μονολότι οι εκτάσεις που καλύπτουν είναι μικρές, οι βιότοποι αυτοί παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Δημιουργήθηκαν από τις αποθέσεις ιζημάτων σε αβαθή τμήματα της παραλίμνιας και παράκτιας ζώνης της Τριχωνίδας. Η ύπαρξη τύρφης στα εδάφη των Α.Β. εμποδίζει την γρήγορη κίνηση του νερού παγιδεύοντας έτσι σημαντικό τμήμα του με αποτέλεσμα να δημιουργούνται εκεί ιδιότυπες οικολογικές συνθήκες. Οι Α.Β. επηρεάζονται εύκολα από την στάθμη του νερού της λίμνης και του υπογείου υδροφόρου ορίζοντα, την

156 α) Το κατά το Ν. 4482/1965 (ΦΕΚ Α 121) ινστιτούτο ωκεανογραφικών και αλιευτικών ερευνών (Ι.Ω.Κ.Α.Ε.) μετονομάζεται σε Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (Ε.Κ.Θ.Ε.). Το Ε.Κ.Θ.Ε. εποπτεύεται από το Υπουργείο Ανάπτυξης και διέπεται ως ερευνητικό κέντρο από τις διατάξεις του παρόντος. β) Σκοπός του Ε.Κ.Θ.Ε. είναι: α) Η επιστημονική έρευνα και μελέτη της υδρόσφαιρας (θάλασσα - λίμνες - ποτάμια), των ζώντων και μη ζώντων οργανισμών και των φυσικών ορίων της με την ατμόσφαιρα, το βυθό και την ακτή. Ειδικότερος σκοπός είναι η μελέτη των φυσικών, χημικών, βιολογικών και γεωλογικών συνθηκών που επικρατούν και διέπουν τα παραπάνω συστήματα των βιολογικών και μη βιολογικών τους πόρων και της ανθρωπογενούς ή μη αλλοίωσής τους. β) Η συμβολή στην προστασία της υδρόσφαιρας και των πόρων της. γ) Η υδρόσφαιρας μέσω ειδικών τεχνολογιών.

157 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιών, Απρίλιος 2004, σελ.13,15

158 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιών, Απρίλιος 2004, σελ.15,17

ποιότητα των νερών της ευρύτερης περιοχής, την εδαφική δομή καθώς και τα χαρακτηριστικά της βλάστησης, τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες που περιορίζουν οι καταστρέφουν τον οικοτόπο. Τέτοιες δραστηριότητες είναι οι επεκτάσεις καλλιεργειών, το κάψιμο των καλαμιών, το μπάζωμα, οι αποστραγγίσεις, η ανεξέλεγκτη βόσκηση, οι απορρίψεις υλικών κ.ά. Οι Α.Β. έχουν μεγάλη περιβαλλοντική σημασία διότι αποτελούν δείκτη διατήρησης των υδρολογικών και περιβαλλοντικών συνθηκών της περιοχής. Σήμερα θα τους συναντήσουμε στην νότια πλευρά της Καυοράχης, κοντά στο Τριχώνιο και τον Δαφνιά.

Κονιάς ΠΗΓΗ:

<http://www.dimostheteion.gr/CScript/Default.Articles.ImagePreview.aspx?ArtcllmgId=102>

Στα υγρά λιβάδια που πλημμυρίζουν εποχικά, τον Απρίλη ανθίζουν οι ορχιδέες του βάλτου, οι κίτρινες ίριδες, και οι γλαδιόλες. Στα γύρω λιβάδια και δάση, στα φρύγανα, στη μακία, και στους ελαιώνες φυτρώνουν ο λευκός κρίνος και η φριτιλάρια καθώς και ένας μεγάλος αριθμός από αγριολούλουδα γνωστά σε όλους μας, όπως οι παπαρούνες και οι μαργαρίτες. Κοντά στις όχθες συναντάμε επίσης την αγριομέντα ή φλισκούνη και το κάρδαμο. Μέσα στα νερά της λίμνης επιπλέουν τα λευκά νούφαρα που σε ορισμένες περιοχές δημιουργούν ολόκληρα πλωτά λιβάδια. Την Άνοιξη, τα λευκά σαρκώδη άνθη τους διαχέουν ένα ευχάριστο άρωμα κατά την διάρκεια της ημέρας.¹⁵⁹

Μεγάλη είναι η ποικιλία των μανιταριών που φυτρώνουν τριγύρω από την λίμνη με

¹⁵⁹ Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεεσιέων, Απρίλιος 2004, σελ.15,17

πιο χαρακτηριστικά τα φθινοπωρινά που αναπτύσσονται πάνω στο οργανικό υπόστρωμα των αποσαθρωμένων καλαμιών των βάλτων. Πολλά από αυτά είναι βρώσιμα. Το σημαντικότερο είναι ότι ο έμβιος κόσμος της Τριχωνίδας περιέχει πολλά είδη που είναι ιθαγενή ή ενδημικά της λίμνης και της ευρύτερης περιοχής της Δυτικής Ελλάδας, είδη που δε ζούνε πουθενά αλλού στον κόσμο. Την Άνοιξη, όταν ζωντανεύει η φύση όλα είναι όμορφα σε τούτη την λίμνη. Μια πλημμυρίδα από λουλούδια και χρώματα κατηφορίζει ασυγκράτητη από τις κορυφές και τις πλαγιές των βουνών και γεμίζει τις πεδιάδες. Εδώ φύεται και το ενδημικό φυτό “Κενταύρια η αιτωλική”.

4.5 Η πλούσια πανίδα της λίμνης Τριχωνίδας

-ΑΜΦΙΒΙΑ ΚΑΙ ΕΡΠΕΤΑ

Βάτραχοι, φρύνοι και δεντροβάτραχοι δονούν με τα κοάσματα τους τις ανοιξιότικες και καλοκαιρινές νύχτες. Από τα οκτώ είδη αμφιβίων που υπάρχουν στη Λεκάνη της Τριχωνίδας, ο λιμνοβάτραχος είναι το πιο κοινό.¹⁶⁰

<http://www.dimosthstieon.gr/CScript/Default.Articles.ImagePreview.aspx?ArtcllmgId=86>

Πάνω από 17 είδη ερπετών απαντούν στη λίμνη και στα γύρω εδάφη όπως η μικρή σαύρα αβλέφαρος, η γουστέρα του ταύρου που είναι ενδημικό είδος της Δυτικής Ελλάδας, νεροχελώνες και νεροφίδα που κολυμπούν στα νερά ή λιάζονται στις όχθες, χερσοχελώνες, λαφίτες, τυφλίτες, σαπίτες, γιατρόφίδα και σαίτες παραμονεύουν για να πιάσουν τρωκτικά που αποτελούν την βασική τους τροφή, εξυγιαίνοντας

160 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεεσιέων, Απρίλιος 2004, σελ.17

συγχρόνως τους αγρούς από τον υπερπληθυσμό των ποντικών και αρουραίων.¹⁶¹

-ENTOMA

Η εντομοπανίδα της Τριχωνίδας είναι πλούσια και παίζει πολύ κρίσιμο ρόλο στην τροφική αλυσίδα του λιμναίου οικοσυστήματος της. Τα έντομα δεν είναι εύκολα ορατά για τον επισκέπτη, χρειάζεται μεράκι, υπομονή και ίσως ένας μεγεθυντικός φακός. Τα έντομα που μπορεί κανείς να διακρίνει εύκολα εκτός από τις πεταλούδες είναι οι λιβελούλες ή ελικοπτεράκια όταν πετούν δραστήρια πάνω από τα νερά, ψάχνοντας για την τροφή τους που αποτελείται από άλλα έντομα, όπως οι μύγες, ή αναζητώντας ένα ταίρι για να διαγωνίσουν το είδος τους.

Κόκκινη λιβελούλη

ΠΗΓΗ:<http://www.dimosthstieon.gr/CScript/Default.Articles.ImagePreview.aspx?ArtcllmgId=>

83

Η παρουσία των λιβελούλων σε μια υγρή περιοχή θεωρείται ως θετικός οικολογικός δείκτης, συνώνυμο καλής ποιότητας του φυσικού περιβάλλοντος στο συγκεκριμένο υγρότοπο. Ας μη ξεχνάμε επίσης ότι οι προνύμφες αυτού του εντόμου τρέφονται σχεδόν αποκλειστικά με προνύμφες κουνουπιών, ελαττώνοντας έτσι σημαντικά τους πληθυσμούς τους. Οι λιβελούλες είναι εντελώς ακίνδυνες για τον άνθρωπο.

161 Κ. Τραμπάζαλη, Δ. Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεεστιέων, Απρίλιος 2004, σελ. 17-19

-ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Βίδρα

ΠΗΓΗ:<http://www.dimosthesticon.gr/CScript/Default.Articles.ImagePreview.aspx?ArtcllmeId=>

84

Το θηλαστικό που παρουσιάζει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον στην λίμνη είναι η Βίδρα¹⁶² καθώς το είδος αποτελεί σημαντικό δείκτη υγείας των εσωτερικών υδάτων. Η Βίδρα σήμερα έχει εξαφανιστεί από τους περισσότερους βιότοπούς της και προστατεύεται αυστηρά σε όλες τις χώρες τις Ε.Ε.

Άλλα θηλαστικά που συναντάμε στις γύρω ορεινές περιοχές είναι ο αγριόγατος, το αγριογούρουνο, ο σκίουρος, ο ασβός και ο λαγός. Σπανίως εμφανίζεται ο λύκος. Πιο κοντά στην λίμνη θα συναντήσουμε την αλεπού, τη νυφίτσα, τον σκαντζόχοιρο, λιγοστά πλέον τσακάλια, μυγαλές και μικρά τρωκτικά. Επίσης εντυπωσιακή είναι και η ύπαρξη νυκτερίδων στην περιοχή, μερικές από τις οποίες ανήκουν σε σπάνια είδη.

-ΟΡΝΙΘΟΠΙΑΝΙΔΑ

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή, ο χώρος της λίμνης έχει μεγάλη ορνιθολογική σημασία γιατί εκεί διαχειμάζουν πολλά υδρόβια πουλιά ενώ είναι σημαντικός σταθμός κατά την διάρκεια της αποδημίας και χώρος φωλιάσματος για σπάνια είδη.

162 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιέων, Απρίλιος 2004, σελ.21

Μικροτσικνιάς

Βίθρα

ΠΗΓΗ:<http://www.dimosthstieon.gr/CScript/Default.Articles.ImagePreview.aspx?ArtclImgId=>

99

Τα ελατοδάση και τα ψευδαλπικά λιβάδια του Παναιτωλικού απέχουν λίγο από τον υγρότοπο της λίμνης και τα δρυοδάση του Αράκυνθου. Έτσι η ευρύτερη περιφέρεια της Τριχωνίδας φιλοξενεί δασικά είδη πουλιών, είδη πεδινών λιβαδιών, είδη μεσογειακών θαμνώνων, υγρών δασών, ελαιώνων, είδη που ζουν στα καλάμια, υδρόβια της λίμνης και πολλά αρπακτικά. Η παρουσία των αρπακτικών δηλώνει ότι τα οικοσυστήματα της περιοχής αυτής είναι ακόμα πλούσια σε ζωή.

-ΨΑΡΙΑ

Η Τριχωνίδα είναι από τις πιο πλούσιες λίμνες της Ευρώπης σε είδη ψαριών. Φιλοξενεί 25 είδη από τα οποία τα 16 είναι βρώσιμα και τα 11 παρουσιάζουν ενδημισμό στην Ελλάδα και κάποια στην Αιτωλοακαρνανία, ενώ ένα από αυτά, ο νανογωβιός, είναι καθαρά ενδημικό της λίμνης και δεν υπάρχει πουθενά αλλού στον κόσμο. Είναι ένα από τα μικρότερα σπονδυλόζωα του πλανήτη. Ωριμα θηλυκά άτομα δεν ξεπερνούν τα 2 εκατοστά μήκος. Το γνωστότερο ψάρι στην λίμνη είναι η αθερίνα που γεννά τα αυγά της νωρίς την Άνοιξη. Το Μάη τα νεαρά ψαράκια τρέφονται κατά κοπάδια στα πλούσια σε πλαγκτόν νερά των βάλτων.¹⁶³

Η Τριχωνίδα αποτελεί την μοναδική γνωστή υδατοσυλλογή γλυκού νερού όπου ζει και αναπαράγεται η αθερίνα. Η αθερίνα αποτελεί μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση θαλασσινού ψαριού που, σε άγνωστη γεωλογική εποχή, εισήλθε στη λίμνη και

¹⁶³ Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιέων, Απρίλιος 2004, σελ.29

προσαρμόστηκε απόλυτα στο γλυκό νερό. Η αθερίνα σχηματίζει στην Τριχωνίδα έναν πολύ αξιόλογο πληθυσμό και είναι αντικείμενο ιδιαίτερα αποδοτικής αλιείας αφού έχει μεγάλη εμπορική αξία. Τα κουνουπόψαρα είναι επίσης πολύ ιδιόμορφα μικρά ψάρια. Κυνηγούν έντομα στην επιφάνεια κοντά στα υδρόφυτα που ονομάζουμε μυριόφυλλα.¹⁶⁴

Αθερίνα

ΠΗΓΗ:<http://www.dimosthestieon.gr/CScript/Default.Articles.ImagePreview.aspx?ArtclImgId=>

82

Την Τριχωνίδα έχει ως χώρο ενδημίας και το περίφημο γλανίδι, παραφθορά άριστα σωζόμενη από τους κατοίκους της περιοχής, του αριστοτελικού ονόματος “γλάνις”. Οι τσερούκλες είναι κοινό κυπρινοειδές ψάρι που ψαρεύεται συχνά με καλάμι στην όχθη και μαγειρεύεται από τους ντόπιους με παραδοσιακό τρόπο.

164 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιέων, Απρίλιος 2004, σελ.29

4.6 Ο γύρος της λίμνης Τριχωνίδας, μια αξέχαστη εμπειρία

Σκιές και φώς, η μαγεία της Τριχωνίδας

ΠΗΓΗ:<http://www.dimosthestieon.gr/CScript/GALArticles.aspx?Pid=20&GLId=1&GLIId=5>

Το τοπίο των ανθρώπων-οδοιπορικό, ιστορικά μνημεία, εκκλησίες και μοναστήρια.

Οι λίμνες έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στη ζωή των ανθρώπων και αναπτύχθηκε σ' αυτές πολιτισμός από την προϊστορική εποχή. Οι πεδιάδες της αιτωλικής χώρας και οι λίμνες της αποτέλεσαν τον πόλο έλξης των αιτωλικών φύλων που ζούσαν στα ορεινά, γιατί στα γόνιμα εδάφη των πεδιάδων του νότου υπήρχαν τα πλούσια βοσκοτόπια για τα κοπάδια τους και εύφορη γη για την διατροφή τους. Αφότου όμως οι ορεινοί κάτοικοι κατέβηκαν στον νότο και εγκαταστάθηκαν εκεί μόνιμα, ίδρυσαν συνοικισμούς και πόλεις και άλλαξαν τον τρόπο ζωής τους. Στην περιοχή υπάρχουν σημαντικές αρχαιότητες (Θέρμο, Θεστιείς, Βουκάτιο, Τριχώνιο κ.ά.), τουλάχιστον 16 βυζαντινά και μεταβυζαντινά ιστορικά μνημεία, μονές και ναοί που χρονολογούνται από τον 12^ο έως και τον 18^ο αιώνα, καθώς και τα ιαματικά λουτρά.¹⁶⁵ Γύρω από την λίμνη υπάρχουν πολλά χωριά και οικισμοί πνιγμένα στα νερά, τα πλατάνια, τα λιοστάσια και τις λεμονοπορτοκαλιές, με ασπρισμένα ή πέτρινα παραδοσιακά σπίτια. Ξεκινώντας με αυτοκίνητο από την πόλη του Αγρινίου που είναι το μεγαλύτερο αστικό και εμπορικό κέντρο κοντά στην λίμνη και ακολουθώντας το δρόμο προς το Θέρμο, ανατολικά, ο πρώτος και σημαντικότερος οικισμός που συναντάμε στα βόρεια της Τριχωνίδας είναι το Παναιτώλιο, το μεγαλύτερο χωριό της Τριχωνίδας, γενέτειρα πατρίδα του μεγάλου Έλληνα γλύπτη Χρήστου Καπράλου. Αποτελεί Δημοτικό Διαμέρισμα του Καποδιστριακού Δήμου Θεστιέων.

165 οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας. Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης ,Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεστιέων, Απρίλιος 2004, σελ.29,31

“Η μάνα” γλυπτό του
Χρήστου Καπράλου

ΠΗΓΗ:<http://www.artopos.org/main-gr.html?artists/kapralos/kapr-gr.html&3>

Το Παναιτώλιο είναι μια ευχάριστη κωμόπολη με πολλά καλοκτισμένα πέτρινα σπίτια. τα ανατολικά του Παναιτωλίου, στις παρυφές της λίμνης βρίσκονται τα Αμπάρια, όπου είχε αναπτυχθεί από πολύ παλιά εμπόριο χελιών και άλλων ψαριών. Άλλωστε το τοπωνύμιο Αμπάρια πιστεύεται ότι διασώζει παραφθαρμένη την λέξη «εμπόριο». Στα Αμπάρια ο επισκέπτης μπορεί να γευτεί τα ψάρια της λίμνης στο παραλίμνιο ταβερνάκι και να απολαύσει το μαγευτικό σκηνικό που συνθέτουν η οργιώδης βλάστηση, τα κελαηδίσματα των πουλιών, τα ψαροκάικα, τα πυροφάνια και ο ακατάπαυστος φλοίσβος.¹⁶⁶ Εδώ υπήρχε το παλιό αντλιοστάσιο του Παναιτωλίου, το οποίο ανακαινίστηκε μέσω του Ευρωπαϊκού προγράμματος LIFE-ΦΥΣΗ 1999, “Δράσεις για την προστασία των ασβεστούχων βάλτων της λίμνης Τριχωνίδας” και μετατράπηκε σε Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας (ΚΕ.ΠΕ.ΤΡΙ.).

ΚΕΠΕ.ΤΡΙ. Ο εκθεσιακός χώρος

ΠΗΓΗ:<http://www.dimosthestieon.gr/CScript/Default.Articles.ImagePreview.aspx?ArtellmgId=>

Εδώ επίσης βρίσκεται και το εκθετήριο των ντόπιων, ποιοτικών, παραδοσιακών

166 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεεσιών, Απρίλιος 2004, σελ.31

προϊόντων που παράγει ο νεοσύστατος Γυναικείος Συνεταιρισμός Παναιτωλίου.¹⁶⁷ Ο επισκέπτης μπορεί να αγοράσει γλυκά κουταλιού, τραχανά, χυλοπίτες και άλλες σπιτικές λιχουδιές, όλα φτιαγμένα με μεράκι και από αγνά υλικά. Τη νύχτα στα Αμπάρια, όταν τα φώτα ανάβουν και τα απέναντι χωριά του Αράκυνθου, καθρεφτίζονται στα νερά της λίμνης σχηματίζοντας υδάτινες πολιτείες, το θέαμα είναι φαντασμαγορικό και η εικόνα μαγική.

Συνεχίζοντας τον δρόμο προς το Θέρμο συναντάμε το χωριό Καινούργιο, που είναι σήμερα η έδρα του Δήμου Θεστιέων. Βόρεια του χωριού, χτισμένη σε απόκρημνη κορυφή, η Ακρόπολη των Θεστιέων, που δεν ήταν μόνο μια φυσικά οχυρή θέση αλλά και μια καταπληκτική βίγλα με θέα σε ολόκληρη την Τριχωνίδα και την λεκάνη του Αχελώου μέχρι τις κορυφές του Αράκυνθου και του Παναιτωλικού. Η Ακρόπολη της αρχαίας πόλης έφερε το όνομα του μυθικού βασιλιά Θέστιου. Η περιοχή και το ύψωμα, από τα βυζαντινά χρόνια έως και σήμερα αναφέρονται με το όνομα Βλοχός. Στην περιοχή σύντομα θα λειτουργήσει ξενώνας και παραδοσιακό εστιατόριο μέσω του ευρωπαϊκού προγράμματος LEADER +. Εκεί βρίσκεται επίσης η μονή της Παναγίας του Βλοχού. Κάθε χρόνο, τον μήνα Σεπτέμβρη, στο Δήμο Θεστιέων γίνονται εκδηλώσεις με το όνομα Θέστια.

Τρία χιλιόμετρα ανατολικά του Καινούργιου συναντάμε το χωριό Παραβόλα όπου υπήρχε η αρχαία αιτωλική πόλη Βουκάτιο. Στο ύψωμα πάνω από το νεκροταφείο του χωριού σώζονται ερείπια των τειχών της Ακρόπολης του Βουκάτιου. Δίπλα στα τείχη η εκκλησία της Παναγίας του Κάστρου, των ύστερων βυζαντινών χρόνων. Στην Παραβόλα γίνονται κάθε χρόνο στο τέλος του καλοκαιριού εκδηλώσεις, τα «Βουκάτια». Από την Παραβόλα μπορεί κανείς να φτάσει οδικώς στο Περιστέρι και από εκεί να ανέβει ως το καταφύγιο του Ορειβατικού Συλλόγου του Αγρινίου όπου μπορεί να φιλοξενηθεί, αρκεί να ζητήσει την άδεια από τον Ορειβατικό Σύλλογο. Το καταφύγιο αυτό δημιουργήθηκε στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων “INTERREG II” & “LEADER +”.¹⁶⁸

Μετά την Παραβόλα μπαίνουμε σε μια μεγάλη ορεινή ενότητα, που μέχρι τις αρχές

167 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεστιέων, Απρίλιος 2004, σελ.33

168 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεστιέων, Απρίλιος 2004, σελ.33,35

του αιώνα μας ακουγόταν με το όνομα Απόκουρο. Πρώτο χωριό που συναντάμε η Νερομάνα, που πήρε το όνομά της από το μεγάλο κεφαλάρι. Το χωριό ήταν ονομαστό για τις βιοτεχνίες του νερού, από όπου περνούσαν οι ελιές, τα δημητριακά και τα υφαντά όλης της ορεινής Τριχωνίδας. Σήμερα υπάρχουν ακόμα νερόμυλοι, νεροτριβές και μαντάνια. Νότια της Νερομάνας βρίσκεται ο μισογκρεμισμένος Βυζαντινός ναός των Αγίων Αποστόλων (14^{ος} αιώνας).

Στην περιοχή Μουχαρίνα και ανάμεσα στους ελαιώνες βρίσκεται ο πύργος του Μουχτάρ Πασά, επίσης μισογκρεμισμένος. Χτίστηκε επί Τουρκοκρατίας από το γιό του Αλή Πασά, Μουχτάρ. Βόρεια της Νερομάνας συναντάμε το χωριό Καλλιθέα, όπου υπάρχει και ξενώνας, στη συνέχεια ανεβαίνουμε τις πλαγιές του όρους Παναιτωλικού μέχρι το χωριό Λαμίρι. Από το Λαμίρι υπάρχει μονοπάτι για πεζοπορία που οδηγεί ως τις ψηλότερες κορυφές του Κατελάνου και της Κυρά-Βγένας. Από την Καλλιθέα επίσης υπάρχει δρόμος που οδηγεί στο χωριό Κρύο Νερό το οποίο βρίσκεται στους πρόποδες του Παναιτωλικού όρους. Στο χωριό, στην περιοχή «Πανόραμα», υπάρχει παραδοσιακή ταβέρνα που ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει ντόπια εδέσματα και την εντυπωσιακή θέα της λίμνης. Αν από την Παραβόλα ακολουθήσουμε τον παραλίμνιο δρόμο, θα απολαύσουμε μια διαδρομή μέσα σε πλατάνια και λεμονοπορτοκαλιές με γραφικές ψαροταβέρνες δίπλα στην λίμνη. Στη διαδρομή συναντάμε το όμορφο χωριό Παντάνασσα βουτηγμένο μέσα στους ελαιώνες και τα περιβόλια, με τα γραφικά καφέ και τις ψησταριές.

Έπειτα τους συνοικισμούς Δογρί, όπου υπάρχει ξενώνας, εστιατόρια και καφετέριες¹⁶⁹, καθώς επίσης ναυταθλητικές εγκαταστάσεις που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού προγράμματος “INTERREG II”, και στη συνέχεια την Βαρειά, όπου υπάρχει εστιατόριο, καφετέρια και Ξενώνας, δίπλα στην λίμνη, που δημιουργήθηκε από το πρόγραμμα “LEADER II”. Συνεχίζοντας συναντάμε το χωριό Μυρτιά.¹⁷⁰ Λίγο πριν το χωριό Μυρτιά υπάρχει το μοναστήρι της Μυρτιδώτισσας¹⁷¹ ή

169 Δημιουργήθηκαν δυο καφέ – εστιατόρια ευρωπαϊκών προδιαγραφών, πολυτελή, δίπλα στην λίμνη με προσεγμένη κουζίνα και με μεγάλο τουρισμό. Η θέα είναι ανεπανάληπτη μες στα πλατάνια και σπάνιας ομορφιάς.

¹⁷⁰ Κ. Τραμπιάζαλη, Δ. Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεοπετειών, Απρίλιος 2004, σελ.33,35

¹⁷¹ Είναι μοναστήρι αφιερωμένο στην Παναγία

απλά μονή Μυρτιάς. Στο μοναστήρι αυτό σώζονται εξαιρετικής τέχνης αγιογραφίες τεσσάρων διαφορετικών εποχών (από τον 12^ο μέχρι 18^ο αιώνα). Το ίδιο το χωριό Μυρτιά έχει δυο οικισμούς, τον Παρόδιο, που είναι ο μητρικός της και έναν παραλίμνιο, την Κάτω Μυρτιά που διατηρεί το παλιό σλάβικο όνομα Γουρίτσα, πνιγμένη κυριολεκτικά μέσα στις ελιές και τις πορτοκαλιές. Εκεί θα βρούμε ξενώνα με παραδοσιακό εστιατόριο, όπου μπορούμε να γευτούμε τα ψάρια της λίμνης καθώς και άλλες ντόπιες νοστιμιές.

Ο Ξενώνας και το εστιατόριο είναι κτισμένα μέσα σε έναν μαγευτικό κήπο όπου υπάρχει ακόμα μια ελιά χιλίων ετών και έγιναν μέσω του ευρωπαϊκού προγράμματος “LEADER”. Από την Γουρίτσα μπορούμε συνεχίζοντας, μέσα σε ένα τοπίο εκπληκτικής ομορφιάς να δούμε τα ονομαστά θειούχα λουτρά της Μυρτιάς και το εγκαταλελειμμένο μοναστήρι του Φωτμού που βρίσκεται κοντά στις όχθες της Τριχωνίδας και κτίστηκε το 1559. Από τα λουτρά της Μυρτιάς, για όσους αγαπούν την πεζοπορία, υπάρχει μονοπάτι που οδηγεί στο Πετροχώρι. Επιστρέφοντας στο χωριό της Μυρτιάς, μπορούμε να επισκεφτούμε τον Νερόμυλο του Θανάση Κωνσταντόπουλου που λειτουργεί από το 1771 και περνά από πατέρα σε γιο. Στο μύλο αυτό αλέθεται καλαμπόκι και σιτάρι, ενώ στην νεροτριβή του πλένονται παραδοσιακά τα κιλίμια, οι φλοκάτες και οι κουβέρτες.¹⁷² Οι καταρράκτες του

Διχαλορέματος πέφτουν από τον απότομο βράχο της Παναγίας της Ελεούσας και τροφοδοτούν τον νερόμυλο με νερό και κινητήρια δύναμη. Το καλοκαίρι οι καταρράκτες σκορπίζουν τριγύρω ανέλπιστα δροσιά.

Ακολουθώντας τον δρόμο που απομακρύνεται από τις όχθες της λίμνης και ανηφορίζει προς το Θέρμο φθάνουμε στην Αγία Σοφία. Το παλιό όνομα του χωριού Μόκιστα, έχει σλάβικη προέλευση και σημαίνει πρασινάδα, βλάστηση. Στο κατάφυτο με πλατάνια ρέμα της Μόκιστας λειτουργεί ακόμη και σήμερα νεροτριβή για φλοκάτες και μάλλινα. Εκεί υπάρχει καφενείο και ψησταριά. Στην ανατολική είσοδο του χωριού βρίσκονται οι εκκλησίες των Ταξιαρχών και του Αγίου Νικολάου που χτίστηκαν στα τέλη του 13^{ου} αρχές 14^{ου} αιώνα, από υλικά του αρχαίου ναού της Ηγεμόνας Αρτέμιδος. Σε υψόμετρο 360μ. περίπου πάνω και βόρεια από την λίμνη Τριχωνίδα, σε ένα καταπράσινο και γοητευτικό οροπέδιο υπάρχει το ιερό λίκνο των

172 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεοπετειών, Απρίλιος 2004, σελ.35,37

Αιτωλών και το κέντρο της πολιτικής τους ιστορίας, ο Θέρμος ή όπως επικράτησε στην εκφώνηση του το Θέρμο. Είναι αυτό που ο Πολύβιος ονομάζει «Ακρόπολη συμπάσης Αιτωλίας». Το Θέρμο ήταν η πρωτεύουσα της Αιτωλικής Συμπολιτείας, της τελειότερης ίσως πολιτειακής οργάνωσης που δημιούργησαν οι Έλληνες. Βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της «αιτωλικής πολιτείας» ήταν ότι η ομοσπονδιακή της διάρθρωση ήταν θεμελιωμένη στις δημοκρατικές αρχές της ισονομίας και της ισοπολιτείας και στην αναγνώριση της ισοτιμίας και της ολοκληρωτικής αυτονομίας των μελών της. Τα ερείπια που έχουν ανασκαφεί στον αρχαιολογικό χώρο περιλαμβάνουν δυο μακρύτατες στοές, το βουλευτήριο, τον ναό του Θερμίου Απόλλωνα, δυο μικρότερους ναούς, κρήνη σε πηγή που αναβλύζει ακόμα, αποστραγγιστική τάφρο καθώς και την αγορά. Μέσα στον αρχαιολογικό χώρο υπάρχει μουσείο. Στο Θέρμο λειτουργεί επίσης το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ) που υλοποιήθηκε από το υπουργείο παιδείας για τις ανάγκες της περιβαλλοντικής επιμόρφωσης των μαθητών όλης της χώρας. Οι μαθητές που έρχονται από μακριά μπορούν να διανυκτερεύσουν στον ειδικό ξενώνα του κέντρου. Στο Θέρμο υπάρχουν επίσης παραδοσιακός ξενώνας και ξενοδοχείο. Το καλοκαίρι στο Θέρμο γίνονται γιορτές προς τιμή του Κοσμά του Αιτωλού. Τρία χιλιόμετρα βόρεια του Θέρμου βρίσκεται το χωριό Μέγα Δέντρο, γενέτειρα δυο σημαντικών προσωπικοτήτων, του Ευγένιου Γιαννούλη και του Κοσμά του Αιτωλού.¹⁷³ Στο χωριό σώζονται τα θεμέλια του πατρικού σπιτιού του εθνομάρτυρα Κοσμά του Αιτωλού, επίσης υπάρχει «Κέντρο Ιστορικών και Λαογραφικών Μελετών». Στα νοτιοανατολικά Θέρμου το Πετροχώρι, ονομαστό για το κρασί του και τα πετρόκτιστα παραδοσιακά σπίτια του, είναι κτισμένο πάνω σε ράχη που αγναντεύει την λίμνη πανοραμικά καθώς και όλα τα γύρω βουνά.¹⁷⁴ Στις πλαγιές ανάμεσα στο Πετροχώρι και το μοναστήρι του Φωτιμού, που προαναφέραμε, σώζεται ένα από τα λίγα δάση ήμερης βελανιδιάς της χώρας μας. Από το Πετροχώρι κατεβαίνουμε νότια στα καμπίσια χωριά Σιταράλωνα, Πάμφιο, Μαραθιά, και κάτω Μακρινού. Η

173 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιέων, Απρίλιος 2004, σελ.37

174 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιέων, Απρίλιος 2004, σελ.37,39

διαδρομή στο κομμάτι αυτό είναι πραγματικά μαγευτική και η θέα μοναδική. Από την κάτω Μακρινού υπάρχει δρόμος ο οποίος ανεβαίνει στην ορεινή Ναυπακτία, επίσης μια περιοχή εξαιρετικού κάλλους και μεγάλης βιοποικιλίας. Ο δρόμος από την κάτω Μακρινού καταλήγει στην πόλη της Ναυπάκτου. Στα μισά της διαδρομής προς την Ναύπακτο, συναντάμε την γέφυρα του Μπανιά η οποία ενώνει τις δυο όχθες του ποταμού Ευήνου. Το σημείο αυτό είναι τόπος συνάντησης των φίλων του rafting και του καγιάκ που έρχονται από όλη την Ελλάδα για να πάρουν μέρος σε αυτά τα αθλήματα μέσα στα νερά του ποταμού. Εδώ υπάρχει παραδοσιακός ξενώνας και ταβέρνα από το πρόγραμμα “LEADER II”. Συνεχίζοντας τον γύρο της λίμνης μπαίνουμε στους αγροτικούς οικισμούς που βρίσκονται στα νότια της Τριχωνίδας. Από τους πρόποδες του Αράκυνθου μέχρι τις όχθες της Τριχωνίδας ανοίγεται ένας μακρόστενος κάμπος. Η εύφορη αυτή λωρίδα γης συντηρεί μια αλυσίδα μεγάλων αγροτικών οικισμών που αναπτύσσονται κατά μήκος του επαρχιακού δρόμου Μακρινού- Ζευγαράκι. Στην περιοχή αυτή και συγκεκριμένα στην θέση Καυφοράχη και Δαφνιάς υπάρχουν εστιατόρια και καφετέριες. Κοντά στην σημερινή Γαβαλού άκμασε το αρχαίο Τριχώνιο. Η πόλη των Τριχωνιαίων ήταν μια από τις πιο διακεκριμένες αιτωλικές πόλεις του 3^{ου} π.Χ. αιώνα και ανέδειξε σπουδαίους άνδρες που είχαν αναλάβει ανώτατα αξιώματα στην Αιτωλική Συμπολιτεία. Στη Γαβαλού, πριν λίγα χρόνια ανακαλύφτηκε το ιερό του Ασκληπιείου, μοναδικό σε όλο τον νομό. Λίγα χιλιόμετρα από την Γαβαλού συναντάμε το ιστορικό μοναστήρι της Κατερινούς από το οποίο φεύγει μονοπάτι που ανεβαίνει τις πλαγιές του Αράκυνθου μέχρι την τοποθεσία Κελάκι. Συνεχίζοντας τον επαρχιακό δρόμο ακολουθούν τα χωριά Γραμματικού, Ματαράγκα και Παπαδάτες. Στη Ματαράγκα κάθε χρόνο του Λαζάρου γίνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις, τα ονομαστά Λαζάρεια, με παρέλαση φουστανελοφόρων καβαλάρηδων. Στις Παπαδάτες λειτουργεί Λαογραφικό Μουσείο. Αποδώ μπορεί κανείς να ανέβει με το αυτοκίνητο στο όρος Αράκυνθος, ένα βουνό εξαιρετικής ομορφιάς, βιοποικιλότητας και ποικιλίας τοπίων, με μικρά, φιλόξενα, παραδοσιακά χωριά όπου μπορείς να απολαύσεις το ντόπιο κρέας (πάντα με παραγγελία), το ντόπιο κρασί και το τσίπουρο. Στον Αράκυνθο ζει μια από τις τελευταίες αποικίες όρνιων στην Ελλάδα.¹⁷⁵

175 Κ. Τραμπάζαλη, Δ.Τραπεζιώτης, «Οικοτουριστικός οδηγός λίμνης Τριχωνίδας», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδας, Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., Δήμος Θεσπιέων, Απρίλιος 2004, σελ.39

Τέλος φθάνουμε στο Ζευγαράκι και ο γύρος της Τριχωνίδας έχει ολοκληρωθεί. Στο δυτικό άκρο της λίμνης Τριχωνίδας βρίσκεται η τεχνητή διώρυγα που την ενώνει με την λίμνη Λυσιμαχία. Εκεί υπάρχει θυρόφραγμα, στην αρχή της τάφρου, που ελέγχει μέσω της στάθμης τον όγκο του νερού που φεύγει από την Τριχωνίδα προς την Λυσιμαχία και από εκεί στον ποταμό Αχελώο, εξυπηρετώντας τις αρδευτικές ανάγκες της περιοχής. Κοντά σε αυτό το θυρόφραγμα είναι το πιο πιθανό να συναντήσουμε την Βίδα, γιατί εκεί συγκεντρώνονται μεγάλοι αριθμοί ψαριών. Εκεί έχει τοποθετηθεί και ένας σταθμηγράφος από το Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών για την ημερήσια παρακολούθηση της διακύμανσης της στάθμης της λίμνης, ο οποίος συνδυάζει τα δεδομένα του υδατικού ισοζυγίου με σκοπό να δημιουργηθεί ένα μοντέλο διαχείρισης που θα περιορίσει την διακύμανση της στάθμης της λίμνης Τριχωνίδας, ώστε να προστατευτούν οι παραλίμνιοι οικοτόποι. Ο σταθμηγράφος αυτός αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού προγράμματος “LIFE-ΦΥΣΗ 1999” που υλοποιήθηκε στην περιοχή.

Ο φυσικός και πολιτιστικός πλούτος της λίμνης είναι ανεξάντλητος, γι’ αυτό αξίζει τον κόπο να επισκεφτεί κανείς την αιτωλική γη και να γνωρίσει από κοντά τη μαγεία και τις ομορφιές της. Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να συνεχίσει το ταξίδι του στα χωριά της ορεινής Τριχωνίδας τα οποία παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον από άποψη φυσικής ομορφιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1 Εισαγωγή

Στη γεωγραφική ενότητα Τριχωνίδα μπορεί να πραγματοποιηθεί μια ποικιλία από δραστηριότητες εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Επιγραμματικά αναφέρονται:¹⁷⁶

• Οικοτουρισμός

Παρατήρηση πουλιών στην λίμνη Τριχωνίδα.

Παρατήρηση άγριας ζωής και ορνιθοπανίδας στο Παναιτωλικό.

Παρατήρηση της παραλίμνιας ανάπτυξης ανθρώπινων δραστηριοτήτων παλαιότερων και συγχρόνων.

• Ορειβασία

¹⁷⁶ Τριχωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ. 111

Στο Παναιτωλικό με οργανωμένες και σηματοδοτημένες διαδρομές.

- **Πεζοπορία**

Στη λίμνη Τριχωνίδα, στον Εύηνο ποταμό και σε αγροτικούς και δασικούς δρόμους του Παναιτωλικού και των ορεινών χωριών.

- **Ποδηλασία**

Σε παραλίμνιους δρόμους της Τριχωνίδα στον Εύηνο και σε αγροτικούς και δασικούς δρόμους του Παναιτωλικού και των ορεινών χωριών.

Ποικιλία διαδρομών με αυτοκίνητα 4x4 προς τον Εύηνο, τη Ναυπακτία και σε αγροτικούς και δασικούς δρόμους του Παναιτωλικού και των ορεινών χωριών που οδηγούν από ορεινά περάσματα στην Ευρυτανία.

- **Υδάτινες διαδρομές canoe-kayak**

Στην τεχνητή λίμνη Κρεμαστών.

- **Ιαματικός τουρισμός**

Στα λουτρά Μυρτιάς.

- **Αεροπτερισμός**

Στη Νερομάνα.

Παρακάτω αναφέρονται αναλυτικά, ανά Δήμο της γεωγραφικής ενότητας, τα σημεία που μπορούν να αναπτυχθούν αυτές οι δραστηριότητες.

5.2 Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Αγρινίου

- **Διαδρομή 4x4**

Στα όρια των Δημοτικών Διαμερισμάτων Καμαρούλας και Σκουτεσιάδας καταγράφεται η ενδιαφέρουσα διαδρομή από την Καμαρούλα στον οικισμό Πυργί και στην συνέχεια προς το φράγμα Καστρακίου. Επίσης προς την Σκουτεσιάδα προς την Μονή Λυκουρίσης του Δήμου Παναιτωλικού και στη συνέχεια προς τον οικισμό Σχίνο. Η διαμόρφωση της πλατείας του Σχίνου έγινε με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα LEADER+ μέσω την ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Τριχωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ.115

5.3 Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Θεστίων

• Πεζοπορικές και ποδηλατικές διαδρομές

Μπορούν να πραγματοποιηθούν:

- Από τα Προσήλια, πάνω σε χωματόδρομους, προς τα χωριά Περιστέρι του Δήμου Παραβόλας και Αγία Βαρβάρα του Δήμου Παναιτωλικού.
- Από τα Προσήλια προς το συνοικισμό Παλπαδιανά της Σκουτεράς του Δήμου Παναιτωλικού.

• Οικοτουρισμός

Στο Κέντρο Περιβάλλοντος Τριχωνίδας που εδρεύει στην θέση Αμπάρια στις όχθες της Τριχωνίδας, ανάμεσα στα χωριά Παναιτώλιο και Καινούριο.(βλ.σελ.40).

• Εστίαση διαμονή

Στο Βλοχό έχει δημιουργηθεί μονάδα εστίασης και διαμονής με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα LEADER+ της ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.

Στην παραλιακή ζώνη του Δήμου υπάρχουν αρκετές δυνατότητες εστίασης και λίγες για διαμονή.¹⁷⁸

5.4 Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Παραβόλας

• Πεζοπορία

Εύκολες πεζοπορικές διαδρομές που μπορούν να πραγματοποιηθούν είναι:

- Στο πευκοδάσος πάνω από την Παραβόλα προς το χωριό Αφράτο μέχρι το Περιστέρι
- Από το χωριό Περιστέρι προς το ορειβατικό καταφύγιο από το χωματόδρομο
- Γύρω από το χωριό Νερομάνα προς τους αρχαιολογικούς χώρους, τις πηγές και τους καταρράκτες
- Από το χωριό Παλαιοκαρυά προς την πηγή κολοκυθιάς- ενδιάμεσα με το χωριό Κυρά Βγένια- και το ύψωμα του Προφήτη Ηλία
- Περίπατοι παραλίμνια στις θέσεις Ντογρί και Βαρειά.

¹⁷⁸ Τριχωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ 111,115,131

• Ορειβασία

Στη θέση Διασελάκι, σε υψόμετρο 1.170μ., πάνω από το χωριό Περιστέρι, λειτουργεί οργανωμένο και πρόσφατα ανακαινισμένο το Ορειβατικό καταφύγιο του ΕΟΣ Αγρινίου. Πρόκειται για ένα από τα καλύτερα και ομορφότερα καταφύγια της Ελλάδας. Κατασκευάστηκε αρχικά το 2001 με στρογγυλούς κορμούς δέντρων ελατόπευκου μέσω της Αναπτυξιακής εταιρίας Τριγωνίδα Α.Ε. και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας από το διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδας – Ιταλίας INTERREG II. Ο εξοπλισμός του και οι βελτιώσεις του κτιρίου ολοκληρώθηκαν το 2004 μέσω της Αναπτυξιακής εταιρίας Τριγωνίδα Α.Ε και του προγράμματος LEADER+. Στο χώρο του καταφυγίου υπάρχει πίστα αναρρίχησης και διαδρομές με σχοινιά από δέντρο σε δέντρο (πίστα flying fox).¹⁷⁹ Στο Παναιτωλικό υπάρχουν οργανωμένες και σηματοδοτημένες ορειβατικές διαδρομές. Οι σημαντικότερες είναι:

- Από τα χωριά Περιστέρι και Κυρά Βγένα προς καταφύγιο και από εκεί κορυφές Κόκκα, Κυρά Βγένα και Κατελάνο.
- Από το χωριό Σπαρτιάς προς τις κορυφές Ξάθου και Κατελάνο
- Από το χωριό Κάτω Λαμπίρι προς κορυφές Κρημνίτσα και Κατελάνο.

• Διαδρομές 4x4

Χρησιμοποιώντας τους χωματόδρομους της περιοχής του Παναιτωλικού μπορούν να πραγματοποιηθούν, όμορφες με πολύ ωραία θέα προς την λίμνη Τριγωνίδα, διαδρομές:

- Από το χωριό Περιστέρι προς καταφύγιο και μετά προς το χωριό Κυρά Βγένα με επιστροφή από άλλη διαδρομή, νοτιότερα.
- Από το χωριό Καλλιθέα προς το χωριό Σπαρτιάς και από εκεί προς το Παναιτωλικό.
- Από το χωριό Άνω Λαμπίρι προς το Παναιτωλικό.

• Υδάτινες διαδρομές

Κωπηλασία στη λίμνη Τριγωνίδα στη θέση Δογρί.

• Οικοτουρισμός

Οι δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν σ' αυτό το τομέα είναι

¹⁷⁹ Τριγωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ. 135-136

πραγματικά πολλές και πολύ ενδιαφέρουσες :

- Παρατήρηση πουλιών και ιχθυοπανίδας στην Τριχωνίδα.
- Παρατήρηση άγριας ζωής και ορνιθοπανίδας στο Παναιτωλικό.
- Παρακολούθηση των παραλίμνιων δραστηριοτήτων της σημερινής εποχής και στα σημάδια της παλαιότερης.

• Αεροπτερισμός

Έξω από το χωριό Νερομάνα βρίσκεται η διεθνώς γνωστή πίστα απογείωσης Αλεξιπτώτων Πλαγιάς (PARAPENTE) της Αερολέσχης Αγρινίου.

• Εστίαση- διαμονή

Στο ορειβατικό καταφύγιο υπάρχει εξυπηρέτηση όσον αφορά την διαμονή και οργανωμένη κουζίνα για την εστίαση των ορειβατών.

Στα χωριά Περιστέρι, Καλλιθέα, Νερομάνα, Κυρά Βγένα, Παλαιοκαρυά και Λαμπίρι υπάρχουν δυνατότητες εστίασης. Επίσης οι ξενώνες στα χωριά Νερομάνα και Καλλιθέα υπάρχει δυνατότητα διαμονής.

Στην παραλιακή ζώνη του Δήμου υπάρχουν αρκετές δυνατότητες εστίασης και λίγες για διαμονή.¹⁸⁰

5.5 Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Θέρμου

• Πεζοπορία

Οι περισσότερες ενδιαφέρουσες πεζοπορίες της περιοχής είναι:

- Από το αρχαίο Θέρμο με μονοπάτι προς την κορυφή του λόφου Μέγας Λάκκος που προσφέρει πολύ ωραία θέα προς την λίμνη Τριχωνίδα και το Παναιτωλικό.
- Από το Θέρμο προς το χωριό Πετροχώρι από χωματόδρομους
- Από το χωριό Μυρτιά διασχίζοντας τον Οπωρώνα προς την κάτω Μυρτιά (Γουρίτσα) και τα λουτρά Μυρτιάς
- Από τα λουτρά Μυρτιάς από χωματόδρομο ακριβώς δίπλα στην λίμνη μέχρι τον κάμπο στα Σιταράλωνα και το Πάμφιο
- Γύρω από το χωριό Αγία Σοφία στο ρέμα (Διπότημος) που τη διασχίζει προς

¹⁸⁰ Τριχωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ 136-137

τις πηγές της Μυρτιάς, το μύλο Γεωργακόπουλου και τον συνοικισμό Μαυροβόρο

- Δίπλα στον ποταμό Εύηνο κοντά στην γέφυρα Μπανιά
- Στα στενά Βαλτσουρέματος στην Κάτω Χρυσοβίτσα
- Στο χωματόδρομο δίπλα στον Εύηνο προς τη γέφυρα της Αρτοτίβας
- Στο φαράγγι Παλιοχωρίου κοντά στο χωριό Αμβρακιά και γενικά γύρω από το χωριό προς το Αμβρακιώτικο ρέμα
- Γύρω από τα χωριά Κοκκινόβρυση και Αμπέλια προς το ρέμα Γίδομαντρίτη.

Οι δυνατότητες για πεζοπορία ακολουθώντας δασικούς δρόμους γύρω από τα ορεινά χωριά είναι επίσης αρκετές. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Από το Δρυμόνα προς άνω Δρυμόνα και προς το ελατόδασος Κουρί
- Από το νεροχώρι προς τη Μελίγκοβα και μετά προς Κοσκινά ή Αμβρακιά
- Από το χωριό Διασελάκι προς Πέσκο.

• Ορειβασία

Η περιοχή, κυρίως στα βόρεια του Δήμου όπου βρίσκονται και οι ψηλότερες κορυφές, προσφέρεται για ορειβασία αν και δεν υπάρχουν σηματοδοτημένα μονοπάτια. Πρόκειται για τους παλιούς δρόμους επικοινωνίας με την Ευρυτανία και ειδικά τον προσκυνητόν προς την Μονή Προυσού. Σήμερα τα μονοπάτια αυτά έχουν γίνει χωματόδρομοι είτε χάνονται στις πλαγιές με τα πυκνά ελατοδάση.

Πάντως μπορούν να πραγματοποιηθούν αναβάσεις προς τα διάσελα των κορυφογραμμών στα σύνορα με την Ευρυτανία και στη συνέχεια στις κορυφές:¹⁸¹

- Από το χωριό Αργυρό Πηγάδι(Γκετροβός) προς την κορυφή Τριανταφυλλιά.
- Από το χωριό Άγιος Αθανάσιος (Μαχαλάς) προς την κορυφή Δίκορφο (1650 μ.) και στη συνέχεια προς τα διάσελα πάνω από Κοκκινόβρυση και Αργυρό Πηγάδι και την κορυφή τριανταφυλλιά
- Από το χωριό Κοκκινόβρυση προς το διάσελο βόρεια και στην συνέχεια είτε
- προς την κορυφή Δίκορφο είτε προς την Τριανταφυλλιά
- Από το χωριό Κονίσκα προς την κορυφή Άννινος.

Νοτιότερα αναβάσεις μπορεί να γίνουν στην κορυφή Μελιό από τα χωριά Δρυμόνας (Μπερίκος), Αμβρακιά και Νεροχώρι (Τσεβελιάσα).

181 Τριγωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ 148

Ορειβατική χαρακτηρίζεται και η διαδρομή προς το φυσικό γεφύρι Θεοτικό στο Χαλικιώτικο ρέμα, από την θέση Τούρλα κοντά στον Δρυμόνα . Πρόκειται για κατάβαση από μονοπάτι και στην συνέχεια διάσχιση φαραγγιού χωρίς όμως την χρήση τεχνικών μέσων.

• Ποδήλατο βουνού

Οι δυνατότητες για ποδηλασία ακολουθώντας δασικούς δρόμους γύρω από τα ορεινά χωριά, τη λίμνη Τριχωνίδα και τον ποταμό Εύηνο είναι πάρα πολλές. Ενδεικτικά αναφέρονται οι διαδρομές:

- Μυρτιά προς κάτω Μυρτιά (Γουρίτσα), τα Λουτρά Μυρτιάς και δίπλα στην λίμνη μέχρι τον κάμπο στα Σιταράλωνα και το Πάμφιο
- Θέρμο προς Πετροχώρι από χωματόδρομους
- Ανάληψη προς ποταμό Εύηνο και γέφυρα Μπανιά
- Στο χωματόδρομο δίπλα στον Εύηνο προς τη γέφυρα της Αρτοτίβας
- Δρυμόνας προς Άνω Δρυμόνα, Νεροσύρτη, Λαδικού και Χαλίκι μέχρι τον κεντρικό δρόμο προς Ευρυτανία
- Δρυμόνας προς το ελατοδάσος Κουρί
- Νεροχώρι προς Μελίγκοβα και μετά προς Κοσκινά ή Αμβρακιά και επιστροφή στο Νεροχώρι
- Νεροχώρι προς Αργυρό πηγάδι και μετά προς Αμβρακιά και επιστροφή στο Νεροχώρι ή προς Κοκκινόβρυση
- Δρόμος προς Αμπέλια και Άγιο Θεόδωρο
- Κόνισκα προς Διπλάτανο
- Διασεκάκι προς Πέρκο.

• Διαδρομές 4x4

Οι δυνατότητες για την πραγματοποίηση διαδρομών με τετρακίνητο όχημα είναι απεριόριστες:¹⁸²

- Κάτω Χρυσοβίτσα προς ποταμό Εύηνο και γεφύρι Αρτοτίβας
- Διασελάκι προς Πέρκο και στην συνέχεια προς φράγμα Εύηνου και Ναυπακτία
- Κόνισκα προς Διπλάτανο και στην συνέχεια προς φράγμα Εύηνου και

182 Τριχωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ. 149-150

Ναυπακτία

- Κόνισκα προς βουνοκορφή Άννινος και στην συνέχεια προς Ευρυτανία
- Δρόμος προς Αμπέλια και Κοκκινόβρυση και στην συνέχεια προς Ευρυτανία
- Μελίγκοβα προς Αμβρακιά, Αργυρό Πηγάδι, Κοκκινόβρυση και στην συνέχεια προς Ευρυτανία
- Μελίγκοβα προς Νεροχώρι και στην συνέχεια, Αργυρό Πηγάδι
- Δρυμόνας προς Άνω Δρυμόνα, Νεροσύρτη, Λαδικού και Χαλίκι μέχρι τον κεντρικό ασφαλτόδρομο προς Ευρυτανία
- Δρυμόνας προς Άνω Δρυμόνα, Νεροσύρτη, Λαδικού προς διάσελο Αρκουδότρυπα και στην συνέχεια προς Μονή Προυσού και Ευρυτανία

Πολλές από αυτές τις διαδρομές οδηγούν σε ορεινά περάσματα του Πανατωλικού προς την Ευρυτανία και δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν όλες τις εποχές του χρόνου λόγω του μεγάλου υψομέτρου και του αποκλεισμού.

• Οικοτουρισμός

Στα σημεία που ο Δήμος Θέρμου προσεγγίζει την λίμνη Τριχωνίδα προσφέρονται για οικοτουριστικές δραστηριότητες όπως η παρατήρηση πουλιών και της παραλίμνιας χλωρίδας, η μελέτη της ιχθυοπανίδας καθώς και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σε σχέση με την λίμνη και είτε φθίνουν, είτε εξακολουθούν να υπάρχουν. Οι ορεινές περιοχές του Δήμου προσφέρονται για παρατήρηση άγριας ζωής και ορνιθοπανίδας. Το Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Θέρμου έχει αξιόλογη δράση και διοργανώνει προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης κυρίως μαθητών από την Λιτωλοακαρνανία, αλλά και την υπόλοιπη Ελλάδα, συνέδρια και σεμινάρια για περιβαλλοντικά θέματα της περιοχής.

• Ιαματικός τουρισμός-Λουτρό Μυρτιάς

Τα Λουτρά της Μυρτιάς είναι στην άκρη του χωριού της κάτω Μυρτιάς (Γουρίτσας) σε μια πολύ όμορφη τοποθεσία της λίμνης κατάφυτη από πλατάνια. Η πηγή από την οποία αναβλύζει το ιαματικό νερό χρησιμοποιείται από το τέλος του 19^{ου} αιώνα. Πρόκειται για υδροανθρακική θειοπηγή, κατάλληλη για αρθριτικές και δερματικές παθήσεις.¹⁸³

• Εστίαση- διαμονή

Οι δυνατότητες εστίασης είναι πάρα πολλές κυρίως στο Θέρμο, την Κάτω Μυρτιά, το

183 Τριχωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ 151

Πετροχώρι και τον Δρυμόνα. Αλλά και στα περισσότερα από τα μικρότερα ορεινά χωριά υπάρχουν δυνατότητες εστίασης κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες. Δυνατότητες διαμονής υπάρχουν στο Θέρμο, την Κάτω Μυρτιά το Πετροχώρι και τον Δρυμόνα.¹⁸⁴

5.6 Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Μακρυνείας

• Πεζοπορίες

Στην παραλίμνια περιοχή.

• Διαδρομές 4x4

Από τα χωριά Κάτω Μακρυνού, Ποταμούλα και Μακρυνού προς τον Αράκυνθο και τον Εύηνο και τον οικισμό Παραδείσι.

• Υδάτινες διαδρομές

Rafting και canoe- kayak στην ευρύτερη περιοχή Εύηνο (γέφυρα Μπανιά).

• Εστίαση- διαμονή

Εξυπηρέτηση εστίασης υπάρχει στην Καφοράχη και στο λιμανάκι Μούρτας. Από το πρόγραμμα Leader+ μέσω της ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε. χρηματοδοτήθηκε η ίδρυση μονάδας τυποποίησης ελαιολάδου και μετεγκατάσταση ελαιωτριβείου στο Δημοτικό Διαμέρισμα Κάτω Μακρυνούς.

5.7 Εναλλακτικός τουρισμός Δήμου Αρακύνθου

• Πεζοπορίες

Εύκολες πεζοπορικές διαδρομές μπορούν να πραγματοποιηθούν στους δασικούς δρόμους του Αράκυνθου μέχρι το ορειβατικό καταφύγιο και την κορυφή.

• Ορειβασία

Στην ευρύτερη περιοχή του Αράκυνθου μπορεί να πραγματοποιηθεί η διαδρομή

¹⁸⁴ Τριγωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ. 151

Μονή Αγίου Γεωργίου Χούνιστας-Κορυφή Γρεβενό. Η διαδρομή ξεκινά από την Μονή Αγίου Γεωργίου Χούνιστας του Δήμου Μεσολογγίου αρχικά με σχετικά μεγάλη κλίση και καταλήγει σε μικρό καταφύγιο στην κορυφή, στο κτίριο του Πυροφυλακείου της δασικής υπηρεσίας. Η θέα από το σημείο αυτό είναι εξαιρετική. Η διαδρομή έχει αραιή σηματοδότηση.

• Ποδήλατο βουνού

Διαδρομές με ποδήλατο βουνού που μπορούν να πραγματοποιηθούν στην περιοχή είναι:¹⁸⁵

- Σε δασικό δρόμο προς την Μονή Αγίου Γεωργίου Σιβίστας
- Στους δασικούς δρόμους από το Άνω Κεράσοβο προς το ορειβατικό καταφύγιο.

• Διαδρομές 4x4

Στους χωματόδρομους και τους δασικούς δρόμους στις πλαγιές του Αράκυνθου με βάση το χωριό Άνω Κεράσοβο μπορούν να πραγματοποιηθούν πολλές διαδρομές με τετρακίνητο αυτοκίνητο προς:

- Τη λίμνη Τριγωνίδα
- Την Μονή Αγίου Γεωργίου Σιβίστας και το χωριό Ελληνικά του Δήμου Μεσολογγίου
- Το καταφύγιο και την κορυφή του Αράκυνθου
- Τις ανατολικές πλαγιές του Αράκυνθου προς τους Δήμους Μεσολογγίου και Μακρυνείας.

• Οικοτουρισμός

Στις περιοχές Αράκυνθου και το Φαράγγι της Κλεισούρας που είναι ενταγμένες στο δίκτυο NATURA 2000 και παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τα ενδημικά είδη χλωρίδας και κυρίως βραχύφυτων, τα αχανή δρυοδάση και την παρατήρηση άγριας ορνιθοπανίδας και άλλων δασόβιων πουλιών.

185 Τριγωνίδα Α.Ε., «Τουριστικός Οδηγός», σελ 155,163

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ LEADER

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Γ Κ.Π.Σ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ LEADER+

6.1: Παρουσίαση Τοπικού Προγράμματος LEADER+ της Ομάδας Τοπικής Δράσης Τριχωνίδα Α.Ε

Η Ομάδα Τοπικής Δράσης ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.(Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α.) είναι φορέας διαχείρισης της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+ σε περιοχή παρέμβασης των ορεινών περιοχών των νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας και είναι μια από τις (40) Ο.Τ.Δ. που διαχειρίζονται την Κ.Π. Leader+ στην Ελλάδα. Το Τοπικό Πρόγραμμα (προϋπ.8,3 εκ. ευρώ) ολοκληρώνεται στο τέλος του 2008.Ήταν μια προσπάθεια που ξεκίνησε το 2003 στη βάση μιας συνεργατικής διαδικασίας σε διανομαρχιακό επίπεδο και σε περιοχή που περιλαμβάνει ορεινές περιοχές των Νομών Αιτωλ/νίας και Ευρυτανίας. Η περιοχή παρέμβασης του Τοπικού Προγράμματος αποτελείται από 174 Δημοτικά Διαμερίσματα που ανήκουν σε 27 Δήμους, δυο Νομών (Αιτωλ/νίας και Ευρυτανίας) και δυο Περιφερειών (Δυτικής και Στερεάς Ελλάδας). Περιλαμβάνει ολόκληρο τον Νομό Ευρυτανίας (πλην του νομού Δομνίστας) και τις Ορεινές Περιοχές της Βορειοδυτικής Αιτωλ/νίας.¹⁸⁶

Στις τέσσερις προκηρύξεις του Προγράμματος, υποβλήθηκαν συνολικά 72 προτάσεις προϋπολογισμού 26,1 εκατομμυρίων ευρώ και εγκρίθηκαν 47 έργα και στους δυο άξονες του προγράμματος.

Στον άξονα 1, η ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε, έχει χρηματοδοτήσει συνολικά είκοσι ένα (21) Επενδυτικά Σχέδια. Πρόκειται για επιχειρήσεις στον τομέα του Τουρισμού και της Μεταποίησης που αναμένεται να συμβάλλουν αποφασιστικά στην ενίσχυση και την διαφοροποίηση του αγροτικού εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών περιοχών της

¹⁸⁶Σημειώσεις Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης , σελ.2

περιοχής παρέμβασης.

Με την ανωτέρω επενδυτική δραστηριότητα δημιουργήθηκαν 182 νέες κλίνες, 33 νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης και 39 νέες θέσεις μερική απασχόλησης.

5 Μέσω του Προγράμματος, δημιουργήθηκε το πρώτο δίκτυο ομοειδών και συμπληρωματικών τουριστικών επιχειρήσεων των Νομών Αιτωλ/νίας και Ευρυτανίας το οποίο επιδιώκει την επιχειρηματική ανάπτυξη των μελών του μέσα από παράλληλες και αλληλοϋποστηριζόμενες δράσεις στον τουρισμό.

6 Υποστηρίχθηκε η Γυναικεία Επιχειρηματικότητα θέτοντας ειδικά κριτήρια πριμοδότησης των γυναικών στο φάκελο υποψηφιότητας. Έτσι χρηματοδοτήθηκαν τελικά μέσω του Τοπικού Προγράμματος, επτά (7) επιχειρήσεις στις οποίες μετέχουν ή ασκούν την διοίκηση οι γυναίκες.

Τέλος στον άξονα (2) έχουν υλοποιηθεί τέσσερις(4) Διατοπικές και μια (1) Διακρατική συνεργασία συμβάλλοντας έτσι σημαντικά στην μεταφορά τεχνογνωσίας μεταξύ των περιοχών αλλά και στην ανταλλαγή ιδεών και επιδεικτικών πρακτικών.

Στόχος του προγράμματος¹⁸⁷ είναι η

Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου, μέσα από τη συνεχή ανάπτυξη.

Αριθμός / Ημερομηνία Εγκριτικής Απόφασης

E (2001) 3562 / 19 – 11 – 2001

Κοινοτικός Κωδικός Προγράμματος

N° CCI 2000 GR060PC001

Ημερομηνία Υποβολής Προγράμματος: 17 – 11 – 2000

Ημερομηνία Έναρξης Επιλέξιμων Δαπανών: 17 – 11 – 2000

Ημερομηνία Λήξης Πληρωμών: 31 – 12 – 2008

Κράτος Μέλος: Ελλάδα

Εθνική Αρχή Υπεύθυνη για την Υλοποίηση: Υπουργείο Γεωργίας

Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+

Δ/ση Προγρ/σμού & Γεωργικών Διαθρώσεων

187Σημειώσεις "Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης , σελ.2,3

6.2: Οικονομικά Στοιχεία Τοπικού Προγράμματος

Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων - Τμήμα Προσανατολισμού (ΕΓΤΠΕ-Π) και το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Γεωργίας, ως ακολούθως:¹⁸⁸

Συνολικό κόστος

.....
7.668.952 Ευρώ

Δημόσια δαπάνη

.....
4.800.000 Ευρώ

Κοινοτική συμμετοχή (ΕΓΤΠΕ-Π)

.....
3.338.340 Ευρώ

Εθνική συμμετοχή

.....
1.461.660 Ευρώ

Ιδία συμμετοχή

.....
2.868.952 Ευρώ

6.2.1: Η σημασία του plus (+) στο LEADER

Παρά το γεγονός ότι το LEADER διατηρεί το περιεχόμενο των προηγούμενων εφαρμογών (LEADER I και LEADER II), ωστόσο, υπάρχει μια διαφοροποίηση που εκφράζεται με την προσθήκη του + (plus = επιπλέον). Το LEADER+ επιδιώκει, δηλαδή, κάτι επιπλέον απ' αυτό που πρόσφεραν οι προηγούμενες εφαρμογές και

¹⁸⁸Σημειώσεις "Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.12,4

εξακολουθούν να δίνουν σήμερα τα υπόλοιπα προγράμματα του Γ' Κ.Π.Σ

Ο πιλοτικός χαρακτήρας του προγράμματος εξασφαλίζεται κυρίως μέσω των δικτύσεων (clusters) και των συνεργασιών. Κατά συνέπεια, δίνεται βάρος στη δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων, την κοινή προβολή και προώθηση, τη συνεργασία και τη συλλογική στήριξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, που μπορούν να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και τη συμπληρωματικότητα των δράσεων.

Έτσι η έννοια «πιλοτικός» επιτυγχάνεται με:

- Την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών που ενσωματώνουν τις τοπικές ιδιομορφίες.
- Την εφαρμογή νέων μεθόδων που αξιοποιούν τόσο το ανθρώπινο δυναμικό όσο και
- τους φυσικούς και χρηματοδοτικούς πόρους της περιοχής.
- Τη διασύνδεση έργων/ δράσεων ή και επιχειρήσεων όλων των τομέων της οικονομίας, οι οποίοι κατά παράδοση είναι ανεξάρτητοι.
- Την υιοθέτηση πρωτότυπων μορφών οργάνωσης και συμμετοχής του τοπικού πληθυσμού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

6.2.2: Οι αναπτυξιακοί στόχοι του LEADER+

Το Εθνικό Πρόγραμμα LEADER+ έχει δύο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους:

1ος ΣΤΟΧΟΣ: Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου, μέσω πιλοτικών εφαρμογών.

2ος ΣΤΟΧΟΣ: Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών, σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.¹⁸⁹

Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται τοπικά με την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής, η οποία διαρθρώνεται γύρω από ένα σημαντικό θέμα, που χαρακτηρίζει την ταυτότητα της περιοχής, το "Θέμα Συσπείρωσης".

Τα "θέματα συσπείρωσης" των τοπικών προγραμμάτων της χώρα μας είναι:

Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις περιοχές εφαρμογής.

Η χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας για τη βελτίωση της

¹⁸⁹ Σημειώσεις Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 4-10

ανταγωνιστικότητας προϊόντων και υπηρεσιών.

Η αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και η διευκόλυνση της πρόσβασης στις αγορές με την ενδυνάμωση διακλαδικών και διατομεακών σχέσεων, κυρίως για μικρές παραγωγικές μονάδες.

Η αξιοποίηση, προστασία και ανάδειξη φυσικών και πολιτιστικών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της αξιοποίησης των περιοχών κοινοτικού ενδιαφέροντος NATURA 2000.¹⁹⁰

6.2.3: Σε ποιες περιοχές της χώρας μας εφαρμόζεται το LEADER+;

Στην Ελλάδα, η πρωτοβουλία LEADER+ εφαρμόζεται σε ορεινές περιοχές χαρακτηρισμένες σύμφωνα με τον εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατάλογο των ορεινών, μειονεκτικών και με ειδικά προβλήματα περιοχών- και νησιωτικές περιοχές, στις οποίες παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικοοικονομική υστέρηση. Ωστόσο, σε αιτιολογημένες περιπτώσεις και εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις (γεωγραφική γειννίαση, ύπαρξη προβλημάτων αλλά παράλληλα αναπτυξιακών προοπτικών κ.λ.π), περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα και μειονεκτικές περιοχές καθώς και περιοχές Natura 2000. Τα τοπικά προγράμματα LEADER+ είναι δυνατόν να υλοποιηθούν και σε περιοχές που καλύπτονται εν μέρει ή στο σύνολό τους από Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ.¹⁹¹ (άξονας 7 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006» ή Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα-ΠΕΠ)¹⁹². Σ' αυτές τις περιπτώσεις, η εφαρμογή του LEADER+ είναι

190 Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 4-10

191 Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) αποτελούν μια καινοτόμο ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αγροτική ανάπτυξη σε επιλεγμένες ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας. Βασίζονται σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο και ενισχύουν ιδιωτικές επενδύσεις και δημόσιες τεχνικές και κοινωνικές υποδομές

192 Τα ΠΕΠ θα συμβάλλουν στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων συμπληρωματικά με τα τομεακά προγράμματα, με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες κάθε χωρικής ενότητας/ Περιφέρειας.

δυνατή μόνο για δράσεις που: δεν καλύπτονται από το ολοκληρωμένο πρόγραμμα (Ο.Π.Α.Α.Χ.), δε θα συμπεριληφθούν τελικά στο σχεδιασμό του ολοκληρωμένου προγράμματος (Ο.Π.Α.Α.Χ.), λειτουργούν συμπληρωματικά, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα των δράσεων του ολοκληρωμένου προγράμματος (π.χ. συνεργασίες, δικτυώσεις κλπ.), εξασφαλίζουν την πιλοτική διάσταση του τοπικού προγράμματος και αναδεικνύουν την προστιθέμενη αξία της πρωτοβουλίας.¹⁹³

6.2.4: Φορείς υλοποίησης των τοπικών προγραμμάτων LEADER+

Τα τοπικά προγράμματα που εντάσσονται στα πλαίσια της πρωτοβουλίας σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.). Πρόκειται για ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρίες, οι οποίες αποτελούνται από συλλογικούς φορείς του ευρύτερου Δημόσιου ή Ιδιωτικού τομέα, όπως: η Τοπική Αυτοδιοίκηση (α' και β' βαθμού), Σύλλογοι, Παραγωγικά και Επιστημονικά Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί και Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών, επιστημονικοί φορείς, περιβαλλοντικές και λοιπές οργανώσεις, εκπρόσωποι εργαζομένων, ιδιώτες (ΝΠΙΔ, φυσικά πρόσωπα) και άλλοι

Τα βασικά χαρακτηριστικά των Ο.Τ.Δ είναι:

η μορφή Ανώνυμης Εταιρείας

η ευρεία συμμετοχή τοπικών φορέων

η εγκατάσταση στις συγκεκριμένες περιοχές

η ύπαρξη ικανής οικονομικής ευρωστίας

η στελέχωση με εξειδικευμένο και επαρκές ανθρώπινο δυναμικό.

Στα πλαίσια του LEADER+, έχει εγκριθεί η υλοποίηση 40 τοπικών προγραμμάτων (40 Ο.Τ.Δ).

•Ποιοι μπορούν να υποβάλουν επενδυτική πρόταση στα πλαίσια ενός τοπικού προγράμματος LEADER+;

¹⁹³ Σημειώσεις Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.4-10

Η υποβολή επενδυτικών προτάσεων μπορεί να πραγματοποιηθεί από φυσικά ή νομικά πρόσωπα (ιδιώτες, Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, επιχειρήσεις Ο.Τ.Α., Συνεταιρισμοί, Σύλλογοι κ.λπ.). Οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την υποβολή προτάσεων είναι: να υπάρχει εγκεκριμένο πρόγραμμα LEADER+ στη συγκεκριμένη περιοχή, η επενδυτική πρόταση να εντάσσεται στη φιλοσοφία και το περιεχόμενο του τοπικού προγράμματος, ο ενδιαφερόμενος να διαθέτει τους απαιτούμενους οικονομικούς πόρους (ίδια συμμετοχή).¹⁹⁴

6.3: Διαδικασία υλοποίησης των τοπικών προγραμμάτων LEADER+ και ένταξης των έργων/ επενδύσεων

Μετά την αξιολόγηση και επιλογή των 40 τοπικών προγραμμάτων (και των αντίστοιχων Ο.Τ.Δ που τα διαχειρίζονται), ακολουθούν οι παρακάτω ενέργειες: Ευρεία ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του τοπικού πληθυσμού Προκήρυξη του τοπικού προγράμματος, με σκοπό την υποβολή προτάσεων για έργα/ επενδύσεις από τους ενδιαφερομένους (υποψήφιοι τελικοί αποδέκτες). Οι επενδυτικές προτάσεις πρέπει να συνταχθούν σύμφωνα με πρότυπο που χορηγείται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης. Αξιολόγηση των προτάσεων που υποβάλλονται, σύμφωνα με προκαθορισμένα κριτήρια και επιλογή αυτών που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του τοπικού προγράμματος. Υπογραφή σύμβασης μεταξύ της Ο.Τ.Δ. και του επενδυτή, του οποίου η επενδυτική πρόταση εγκρίθηκε.

6.4: Διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος

Προκειμένου η πρωτοβουλία LEADER+ να έχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα απαιτείται σωστή οργάνωση, παρακολούθηση, διαφάνεια στη διαχείριση των πληρωμών και συνεχή αξιολόγηση των προγραμμάτων. Για το λόγο αυτό έχει συσταθεί στο Υπουργείο Γεωργίας Διαχειριστική Αρχή, της οποίας οι βασικές αρμοδιότητες είναι : Εφαρμόζει τη σχετική απόφαση της Επιτροπής της ΕΕ.

¹⁹⁴ Σημειώσεις Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.4-10

Εισηγείται την ένταξη (ή απόρριψη) των ΟΤΔ στο Υπουργείο Γεωργίας. Εισηγείται προς το Υπουργείο Γεωργίας κανονιστικές αποφάσεις και εγκυκλίους για την εξειδίκευση του προγράμματος και την εξυπηρέτηση της εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων. Εξασφαλίζει μετά από σχετικό αίτημα, προς την αρχή πληρωμής, την προκαταβολή του προγράμματος σύμφωνα με το άρθρο 32 του Καν. 1260/99 και εισηγείται στο Υπουργείο Γεωργίας την κατανομή στις ΟΤΔ, ανάλογα με τις ανάγκες και σύμφωνα με τα συμβατοποιημένα προγράμματα μεταξύ Υπουργείου Γεωργίας και ΟΤΔ. Έχει την ευθύνη πληρωμής της δημόσιας δαπάνης στις ΟΤΔ που αντιστοιχεί στις δαπάνες που πραγματοποιούν στα πλαίσια του προγράμματος, αφού ελέγξει την εγκυρότητά τους.¹⁹⁵ Διασφαλίζει τη συμβατότητα δράσεων και έργων που εντάσσονται στα τοπικά προγράμματα από τις ΟΤΔ προς το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο, ιδίως όσον αφορά στους κανόνες για τον ανταγωνισμό, τις δημόσιες συμβάσεις, την προστασία του περιβάλλοντος, την εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, υποστηρίζει τις ΟΤΔ, προκειμένου να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής του εθνικού προγράμματος, συντάσσει προτάσεις τροποποίησής τους προς το Υπουργείο Γεωργίας για έγκριση ή στην ΕΕ στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων και συντάσσει προτάσεις τροποποίησής τους προς το Υπουργείο Γεωργίας για έγκριση.¹⁹⁶

Κατά την εφαρμογή των τοπικών προγραμμάτων λαμβάνει μέτρα για την τήρηση των κανόνων. Έχει ευθύνη εισαγωγής των κατάλληλων οικονομικών και στατιστικών

195 Σημειώσεις Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.4-10

196 Σημειώσεις Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.4-10

στοιχείων στο Ολοκληρωμένο Πληροφορικό Σύστημα (ΟΠΣ)¹⁹⁷. Συντάσσει τις ετήσιες εκθέσεις εκτέλεσης και την τελική έκθεση του εθνικού προγράμματος και τις θέτει υπόψη του Υπουργείου Γεωργίας και της επιτροπής παρακολούθησης της πρωτοβουλίας. Διοργανώνει το διαγωνισμό για την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος σε συνεργασία με την Επιτροπή και το Υπουργείο Γεωργίας και εισηγείται στο τελευταίο για την επιλογή του αναδόχου. Στη συνέχεια παρακολουθεί την υλοποίηση της ενδιάμεσης αξιολόγησης. Διοργανώνει διαγωνισμό για την ανάθεση του έργου της Μονάδας Εμφύχωσης Δικτύου (ΜΕΔ) και εισηγείται στο Υπουργείο Γεωργίας για την επιλογή του αναδόχου. Παρακολουθεί την υλοποίηση του έργου της ΜΕΔ. Παρακολουθεί την τήρηση ξεχωριστού λογιστικού συστήματος ή ανάλογης λογιστικής κωδικοποίησης από τις ΟΤΔ. Συνεργάζεται με τη διαχειριστική αρχή και την αρχή πληρωμής του ΚΠΣ και παρέχει σ' αυτές κάθε απαραίτητο στοιχείο ή πληροφορία που αφορά στο πρόγραμμα. Διενεργεί ελέγχους σε όλα τα στάδια υλοποίησης και με επιτόπιο έλεγχο διαπιστώνει την τήρηση της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας, την ορθή υλοποίηση των δράσεων, τη νομιμότητα πράξεων και δαπανών, την τήρηση των διαδικασιών, των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η ΟΤΔ και των κανόνων δημοσιότητας, την αξιοπιστία των στοιχείων (οικονομικών και Φυσικού Αντικειμένου) που δηλώνει η ΟΤΔ. Επίσης, προβαίνει σε επιτόπιους δειγματοληπτικούς ελέγχους με την ολοκλήρωση των

197 Το Ολοκληρωμένο Πληροφορικό Σύστημα (Ο.Π.Σ.) αποτελεί ένα σύστημα πληροφόρησης και διαχείρισης, η χρήση του οποίου επιβάλλεται από: την απαίτηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ομοιόμορφη ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων με τα κράτη μέλη, όπως περιγράφεται στον κανονισμό 1260/99 του Συμβουλίου της 21ης Ιουνίου 1999 και στον κανονισμό 438/2001 της 2ας Μαρτίου 2001, την ανάγκη ύπαρξης ενός ενιαίου Πληροφορικού Συστήματος, για την παρακολούθηση της προόδου των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών και των έργων του Ταμείου Συνοχής, για την αποτελεσματική τήρηση των δεσμεύσεων, την τροποποίηση των μέτρων, αν χρειάζεται, και την αξιολόγηση των επιπτώσεων και των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τις παρεμβάσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων στα Κράτη- Μέλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

πράξεων και εκδίδει βεβαίωση ολοκλήρωσής τους σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες και υποχρεώσεις.¹⁹⁸

Στην περίπτωση ενδείξεων ύπαρξης παρατυπιών προτείνει την εφαρμογή των διαδικασιών που οι σχετικοί κανονισμοί καθορίζουν. Υλοποιεί τις ενέργειες δημοσιότητα που σχετίζονται με το εθνικό πρόγραμμα και παρακολουθεί την τήρηση των υποχρεώσεων δημοσιότητας και πληροφόρησης από τις ΟΤΔ. Παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στην Επιτροπή Παρακολούθησης της πρωτοβουλίας. Με τις αρμοδιότητες περί των οικονομικών είναι επιφορτισμένη η Αρχή πληρωμής. Οι αρμοδιότητες αυτές σε σχέση με το LEADER+ είναι : Η κατάρτιση και υποβολή των αιτήσεων πληρωμών της πρωτοβουλίας στην ΕΕ και η αποδοχή των σχετικών εγκρίσεων.

Η προώθηση των πιστώσεων στη διαχειριστική αρχή για την κάλυψη των αναγκών του προγράμματος. Η παρακολούθηση της διαδικασίας μεταφοράς των σχετικών πιστώσεων στις ΟΤΔ. Ο έλεγχος του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου που εφαρμόζει η διαχειριστική αρχή της πρωτοβουλίας, καθώς και των στοιχείων που αυτή εισάγει στο ΟΠΣ. Η ευθύνη διεξαγωγής δειγματοληπτικών ελέγχων για τις συγχρηματοδοτούμενες πράξεις στα πλαίσια της πρωτοβουλίας. Κυρίαρχο ρόλο εποπτείας του προγράμματος έχει η Εθνική Επιτροπή Παρακολούθησης, όπου συμμετέχουν εκπρόσωποι του Υπουργείου Γεωργίας, της Διαχειριστικής Αρχής, της Αρχής Πληρωμής (ΥΠΕΘΟ), του δικτύου LEADER, συναρμοδίων Υπουργείων (ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΘΟ, ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΥΠΕΣΔΔΑ) ΠΑΣΕΕΣ, ΚΕΔΚΕ κλπ. Της επιτροπής προεδρεύει ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Γεωργίας, ενώ ως παρατηρητής συμμετέχει και εκπρόσωπος της Γενικής Διεύθυνσης VI για τη γεωργία της ΕΕ. Το LEADER+ είναι η μοναδική ευκαιρία της ελληνικής υπαίθρου να διώξει από πάνω της το μανδύα του μειονεκτικού και χωρίς μέλλον τμήματος της χώρας. Με όπλα την ενεργοποίηση, τις πρωτότυπες ιδέες, την αγάπη για τα τοπικά προϊόντα, τη φύση και τον τοπικό πολιτισμό και την εθελοντική συνεργασία, οι ίδιοι οι κάτοικοι ακόμη και των πλέον ορεινών και μειονεκτικών περιοχών μπορούν να οδηγήσουν τον τόπο που ζουν αυτοί και τα παιδιά τους σε μια αειφόρο ανάπτυξη, σε μια

198 Σημειώσεις Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 4-10

ολοκληρωμένη ανάπτυξη που δεν θα έχει ημερομηνία λήξης.

6.5: Διακρατική Συνεργασία

•ΦΟΡΕΑΣ ΠΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΕΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEADER+
Φορέας που διαχειρίζεται και υλοποιεί το πρόγραμμα είναι η Αναπτυξιακή εταιρεία «ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.»¹⁹⁹

Η «ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.» είναι ένας τοπικός φορέας που συσπειρώνει συλλογικούς φορείς του ευρύτερου Δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα. Μέτοχοί της είναι οι Δήμοι Αγρινίου, Προυσού, Θέρμου, Ινάχου, Αρακύνθου, Μακρυνείας, Παναιτωλικού, Θεστιέων, Νεάπολης, Παραβόλας, Παρακαμπυλίων, Αγγελοκάστρου, Καρπενησίου, η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αγρινίου, η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ξηρομέρου, η Ένωση Δασικών Συνεταιρισμών Ευρυτανίας, η Αναπτυξιακή Αιτωλοακαρνανίας Α.Ε., η Ευρυτανία ΑΕ, και το Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας.

•ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΘΕΜΑ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER+
«Δράσεις ανάδειξης των περιβαλλοντικών αγαθών (με έμφαση στους υδάτινους πόρους), πολιτισμικών αγαθών, προώθησης επιχειρηματικής δραστηριότητας και τοπικών προϊόντων με αρχές ποιότητας και καινοτομίας»

•ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER+

Είναι μια ορεινή περιοχή, που βρίσκεται στο νότιο τμήμα της κεντρικής οροσειράς (Πίνδου), τέμνει την Κεντρική Ελλάδα, οριοθετείται σε δυο περιφέρειες (Δυτική και Στερεά Ελλάδα) και αποτελείται από τους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας. Διαθέτει: σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, όπως πλούσιους φυσικούς πόρους (δάση, ποτάμια, λίμνες) ποικιλία από τοπικά παραδοσιακά ιδιότυπα προϊόντα και τρόπους παραγωγής που διατηρούν μακρόχρονη σχέση με τις περιοχές και τους κατοίκους παραδοσιακά πολιτιστικά στοιχεία στην αρχιτεκτονική, τέχνες, ήθη και έθιμα σημαντικούς ορεινούς οικότοπους με πλούσια χλωρίδα και πανίδα.

¹⁹⁹Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε., Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 4-10

Σήμερα διαμορφώνεται ένα νέο πλαίσιο δυνατοτήτων και ευκαιριών για την διατήρηση, προστασία και αξιοποίηση αυτών.

6.6: Περιεχόμενο του τοπικού προγράμματος της Κ.Π. LEADER+

Το εθνικό πρόγραμμα LEADER+ περιλαμβάνει 4 άξονες²⁰⁰ προτεραιότητας:

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1:

«ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ»

ΜΕΤΡΟ 1.1: Τεχνική Στήριξη Φορέων Υλοποίησης - Ομάδων Τοπικής Δράσης

- 1.1.1. Στελέχωση και λειτουργία της Ομάδας Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.)
- 1.1.2. Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση τοπικού πληθυσμού
- 1.1.3. Αξιολόγηση προγράμματος και επενδυτικών σχεδίων
- 1.1.4. Εξοπλισμός και μηχανοργάνωση της Ομάδας Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.)

ΜΕΤΡΟ 1.2: Ενισχύσεις σε Επενδύσεις – Στήριξη στην Επιχειρηματικότητα

- 1.2.1. Παρεμβάσεις αγροτικού τουρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης
 - 1.2.1.1. Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών διανυκτέρευσης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής
 - 1.2.1.2. Δημιουργία και βελτίωση των υποδομών εστίασης για τη συμπλήρωση της δυναμικότητας της περιοχής.
 - 1.2.1.3. Ανάπτυξη αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα με πρόβλεψη υποδομής διανυκτέρευσης)
 - 1.2.1.4. Ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών αγροτικού τουρισμού (θρησκευτικός, ιαματικός, ορεινός, εκπαιδευτικός, κατασκηνωτικός κλπ.)
 - 1.2.1.5. Τοπικά κέντρα οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης αγροτικού τουρισμού
 - 1.2.1.6. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση του αγροτικού τουρισμού (παραδοσιακά καφενεία, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης

²⁰⁰Σημειώσεις Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε., Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 9-13
<http://www.epirusa.gr/leader+/gn/amd/index.htm>

επισκεπτών, κλπ.)

1.2.1.7. Βελτιώσεις επιχειρήσεων αγροτικού τουρισμού για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης (clusters)

1.2.2. Μικρές επιχειρήσεις του αγροτικού και των λοιπών τομέων της οικονομίας

1.2.2.1. Βιοτεχνικές μονάδες (οικοτεχνία, χειροτεχνία, παραγωγή ειδών παραδοσιακής τέχνης, κλπ.)

1.2.2.2. Επιχειρηματική αξιοποίηση τοπικών φυσικών πόρων

1.2.2.3. Επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης προϊόντων φυτικής παραγωγής

1.2.2.4. Επιχειρήσεις μεταποίησης τυποποίησης προϊόντων ζωικής παραγωγής

1.2.2.5. Επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές

1.2.2.6. Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής μετά την πρώτη μεταποίηση

1.2.2.7. Αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (πατητήρια κελάρια, επισκέψιμα οινοποιία)

1.2.2.8. Εκτροφεία θηραμάτων

1.2.2.9. Επιχειρήσεις αξιοποίησης ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας εκτός πρωτογενούς παραγωγής

1.2.2.10. Βελτίωση επιχειρήσεων κυρίως προς την κατεύθυνση προστασίας περιβάλλοντος

1.2.2.11. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών για την υποστήριξη της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής εξυπηρέτησης²⁰¹

1.2.2.12. Βελτίωση επιχειρήσεων για προσαρμογή στις ανάγκες πιστοποίησης ή δικτύωσης (clusters)

1.2.3. Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική, τομεακή και διατομεακή δράση με τη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και νέων τεχνικών

1.2.3.1. Εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας (ISO - HACCP)

1.2.3.2. Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων (Clusters)

201 Σημειώσεις Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 9-13
<http://www.epirusa.gr/leader+/gn/amd/index.htm>

- 1.2.3.3. Ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών πληροφόρησης για τις ΜΜΕ (π.χ. website)
- 1.2.3.4. Ανάπτυξη συστημάτων τηλεργασίας, τηλεαγοράς και ηλεκτρονικού εμπορίου
- 1.2.3.5. Ανάπτυξη συστήματος Ανάπτυξη, πιστοποίηση και έλεγχος ποιοτικών σημάτων (ΗΟΗ, ΠΓΕ, βιολογικών προϊόντων κλπ).

ΜΕΤΡΟ 1.3: Υποστηρικτικές Ενέργειες

- 1.3.1. Αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού – κατάρτιση
- 1.3.2. Παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης
- 1.3.3. Ενέργειες προώθησης – προβολής

ΜΕΤΡΟ 1.4: Προστασία, Ανάδειξη και Αξιοποίηση Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

- 1.4.1. Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος
 - 1.4.1.1. Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000
 - 1.4.1.2. Συστήματα προστασίας περιβάλλοντος
 - 1.4.1.3. Βελτίωση καταφυγίων
 - 1.4.1.4. Διαδρομές πρόσβασης, μονοπάτια, γεφύρια
- 1.4.2. Δράσεις για την αναβάθμιση του οικιστικού περιβάλλοντος και την ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου
 - 1.4.2.1. Οικιστική αναβάθμιση περιοχών (οικισμών, γειτονιών κ.λ.π) με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, σε εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου οικιστικής ανάπτυξης²⁰²
 - 1.4.2.2. Ανάδειξη μνημείων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς
 - 1.4.2.3. Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
 - 1.4.2.4. Κέντρα πολιτιστικών και λοιπών δραστηριοτήτων (πολιτιστικά κέντρα,

202 Σημειώσεις Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 9-13
<http://www.epirusa.gr/leader+/gn/amd/index.htm>

θέατρα, κλπ.)

1.4.2.5. Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών – χαρτογραφήσεις

1.4.3. Δράσεις για την ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδηλώσεων ανάδειξης και διατήρησης της τοπικής κληρονομιάς του αγροτικού χώρου

ΛΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2:

«ΣΤΗΡΙΞΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ»

ΜΕΤΡΟ 2.1: Συνεργασία μεταξύ Περιοχών της Ελλάδας Διατοπική – Διαπεριφερειακή

Συνεργασία

2.1.1. Συνεργασίες σε θέματα Αγροτικού τουρισμού

2.1.2. Συνεργασίες σε θέματα μικρών επιχειρήσεων αγροτικού και λοιπών τομέων της οικονομίας

2.1.3. Συνεργασίες σε θέματα νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας

2.1.4. Συνεργασίες σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς

ΜΕΤΡΟ 2.2: Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών: διακρατική συνεργασία

2.2.1. Συνεργασίες σε θέματα Αγροτικού τουρισμού

2.2.2. Συνεργασίες σε θέματα μικρών επιχειρήσεων αγροτικού και λοιπών τομέων της οικονομίας

2.2.3. Συνεργασίες σε θέματα νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας

2.2.4. Συνεργασίες σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς.²⁰³

ΛΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: «ΔΙΚΤΥΩΣΗ»

ΜΕΤΡΟ 3.1: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ LEADER+

3.1.1 Ελληνικό δίκτυο Leader+

²⁰³ Σημειώσεις "Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε., Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 9-13

<http://www.epirusa.gr/leader+/gn/amd/index.htm>

3.1.2. Λειτουργικές δαπάνες δικτύωσης

1.1.3. Σύνοδοι δικτύου

ΜΕΤΡΟ 3.2: ΜΟΝΑΔΑ ΕΜΨΥΧΩΣΗΣ ΔΙΚΤΥΟΥ LEADER+ ΜΕΔ

3.2.1 Ενέργειες διάδοσης

3.2.2. Συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τις Ομάδες Τοπικής Δράσης την Υπηρεσία Διαχείρισης του Ε.Π. και την Επιτροπή Παρακολούθησης

1.2.3. Βάση πληροφοριών και τηλεματικό σύστημα.

Ο διαθέσιμος προϋπολογισμός των μέτρων, στα οποία αναφέρεται η παρούσα πρόσκληση έχει ως εξής:

Μέτρο 1.2 :	255.023,45 €	Δημόσια Δαπάνη
Μέτρο 1.3 :	92.400 €	Δημόσια Δαπάνη
Μέτρο 1.4 :	89.200 €	Δημόσια Δαπάνη

Οι δράσεις, στις οποίες αναφέρεται η πρόσκληση συγχρηματοδοτούνται από :²⁰⁴

ΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝ. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ (ΕΓΤΠΕ-Π)

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ (ΥΠ.ΓΕ.ΑΝ.&ΤΡ.)

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

6.7: Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου

- Ποια είναι η συσχέτιση των ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης αγροτικού χώρου και
- Ποια συνάφεια έχουν με το τοπικό πρόγραμμα LEADER+
- Πως εξασφαλίζεται η διαφοροποίηση των δράσεων.

Τα «Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ)»²⁰⁵ του Ε.Π.Α.Α.Υ.,

204 Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ. 9-13
<http://www.epirusa.gr/leader+/gn/amd/index.htm>

205 Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

παρουσιάζουν ισχυρή συνέργια και συμπληρωματικότητα συνολικά με την LEADER+ και ταυτίζονται πλήρως από πλευράς στοχοθέτησης και διαφοροποιούνται ελαφρώς, όντας πιο «διευρυμένα» σε όρους «επιλεξιμότητας» δράσεων με τη LEADER+. Ειδικότερα με την περιοχή παρέμβασης LEADER+ συσχετίζεται το ΟΠΑΑΧ του Ξηρομέρου:

Δήμοι Μεδεώνος (Δ.Δ. Κομπωτής, Τρύφου, οικ. Αχυρών), Αλυζίας (Δ.Δ. Αρχοντοχωρίου, Βάρνακα, Παναγούλας), Κεκρωπίας (Δ.Δ. Βάτου), Αστακού (Δ.Δ. Βασιλόπουλου, Βλυζανών, Καραϊσκάκη και τ. Κοιν. Αστακού) και το ΟΠΑΑΧ της Β.Δ. Ευρυτανίας: Δήμοι Αγράφων, Απεραντίων, Ασπροποτάμου, Βίνιανης και Φραγκίστας. Αντίστοιχη ταύτιση εμφανίζεται και με τα ολοκληρωμένα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης του ΠΕΠ Δυτ. Ελλάδος (Ο.Π.Ε.Π. Βάλτου, Παναιτωλικού) στην περιλαμβανόμενη περιοχή των δήμων: Ινάχου, Παναιτωλικού, Παρακαμπυλίων, Θέρμου, Μενιδίου (Δ.Δ. Φλωριάδας), Αμφιλοχίας (Δ.Δ. Αμπελακίου, Ανοιξιάτικου, Βαρετάδας), Παραβόλας (Δ.Δ. Καλλιθέας, Κυρά-Βγένας, Λαμπιρίου, Νερομάνας, Παλαιοκαρυάς, Σπαρτιά, οικ. Περιστερίου και Αφράτου), Στράτου (Δ.Δ. Καστρακίου).

6.8: Έργα Leader+

Κοινοτική πρωτοβουλία LEADER+

Τοπικό πρόγραμμα ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε

Επενδύσεις που υλοποιούνται από την Τριχωνίδα ΑΕ μέσω της Κ.Π LEADER+

Έργο: Ίδρυση Τουριστικής Μονάδας, Ξενοδοχείο Κλασσικού Τύπου, 3 Αστέρων, με χώρο εστίασης.

Φορέας: Δ. ΛΑΜΑΡΙΣ & ΣΙΑ Ο.Ε

Συνολικός Προϋπολογισμός : 499.649,00

Θέση: Δ. Θεστιέων (Οικ. Βλοχού), Αιτωλ/νίας

Έργο:²⁰⁶ Ίδρυση και Κατασκευή νέας Ξενοδοχειακής Μονάδας Τύπου Επιπλωμένων

206 Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

Διαμερισμάτων 3 Αστέρων, δυναμικότητας 17 κλινών, σε ιδιόκτητο οικόπεδο.

Φορέας: Ν. ΓΣΙΑΓΚΑΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε

Συνολικός Προϋπολογισμός : 456.000,00

Θέση: Δ. Καρπενησίου (Δ.Δ. Αγ. Νικολάου) Ευρυτανίας²⁰⁷

Έργο: Κατασκευή Συγκροτήματος Τουριστικών Επιπλωμένων Κατοικιών

Φορέας: ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 440.000,00

Θέση: Δ.Καρπενησίου (Δ.Δ. Κορυσιχάδων), Ευρυτανίας

Έργο: Ίδρυση Ξενοδοχειακού Συγκροτήματος Κλασσικού Τύπου, (14) δωματίων , 3 Αστέρων.

Φορέας: ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.
Α.Ε

Συνολικός Προϋπολογισμός:440.000,00

Θέση: Δ. Καρπενησίου (Δ.Δ. Γοριαμάδων), Ευρυτανίας

Έργο: Ίδρυση Επισκέψιμου Αγροκτήματος με Υποδομή Διανυκτέρευσης.

Φορέας: ΡΑΠΤΗ - ΔΟΣΚΑ ΜΑΡΙΑ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 546.075,00

Θέση: Δ.Στράτου (Δ.Δ. Καστρακίου), Αιτωλνίας

Έργο: Ίδρυση Επισκέψιμου Αγροκτήματος με Υποδομή Διανυκτέρευσης, Καθετοποίηση Παραγωγής του προϊόντος με την δημιουργία μικρού Οινοποιείου καθώς και Χώρου Προβολής προϊόντων και Μηχανημάτων χωρικής οινοποιίας.

Φορέας: ΣΙΩΖΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 426.500,00

Θέση: Δ.Μεδεώνος (Δ.Δ. Κομπωτής), Αιτωλνίας

207 Τα έργα του Νομού Ευρυτανίας χρηματοδοτήθηκαν και αυτά εν μέρει από το πρόγραμμα Leader

Έργο: Επισκέψιμο Αγρόκτημα με Πρόβλεψη Υποδομής Διανυκτέρευσης

Φορέας: ΛΑΠΠΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 447.230,00

Θέση: Δ. Καρπενησίου (Δ.Δ. Κορυσχάδων), Ευρυτανίας²⁰⁸

Έργο: Ίδρυση Μονάδας Εναλλακτικού Τουρισμού.

Φορέας: ΜΑΡΙΦΟΓΛΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 310.000,00

Θέση: Δ. Ποταμιάς (Δ.Δ. Μεγ. Χωριού), Ευρυτανίας

Έργο: Κατασκευή Κέντρου Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού Ευρυτανίας

Φορέας: ΕΤΑΠ Α.Ε

Συνολικός Προϋπολογισμός: 248.930,00

Θέση: Δ. Ποταμιάς (Δ.Δ. Δερματίου), Ευρυτανίας

Έργο: Ανάδειξη Ιστορικής και Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς του Ξενώνα.

Φορέας: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ & ΜΑΡΙΑ ΛΑΠΠΑ Ο.Ε.

Συνολικός Προϋπολογισμός: 123.900,00

Θέση: Δ.Καρπενησίου (Δ.Δ. Κορυσχάδων), Ευρυτανίας

Έργο: Εκσυγχρονισμός του Τουριστικού Καταλύματος HOTEL CLUB MONTANA

Φορέας: HOTEL CLUB MONTANA

Συνολικός Προϋπολογισμός: 147.029,81

Θέση: Δ. Καρπενησίου (Δ.Δ. Καρπενησίου), Ευρυτανίας

Έργο: Ίδρυση Μονάδας Τυποποίησης Ελαιόλαδου και Μετεγκατάσταση Ελαιοτριβείου.

208 Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριγωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

Φορέας: ΑΦΟΙ ΨΑΡΡΑ ΑΒΕΕ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 434.000,00

Θέση: Δ. Μακρυνείας (Δ.Δ. Κάτω Μακρυνού), Αιτωλ/νίας

Έργο: Επέκταση και Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός της Τυροκομικής Μονάδας

Φορέας: ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΒΕΕ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 485.280,00

Θέση: Δ. Αγρινίου (Δ.Δ. Καμαρούλας), Αιτωλ/νίας

Έργο: Ίδρυση Μονάδας Τυποποίησης Επεξεργασίας, Μεταποίησης Μελιού και Λοιπών Προϊόντων Κυψέλης με την Προμήθεια Μηχανολογικού και Λοιπού Εξοπλισμού και την Εγκατάσταση Συστήματος HACCP , προκειμένου να παραχθούν έξι (6) νέα προϊόντα στην θέση Παραζαριά του Δ. Αμφιλοχίας.

Φορέας: Σ. ΜΠΑΡΚΑΣ ΚΑΙ ΣΙΑ Ο.Ε

Συνολικός Προϋπολογισμός: 417.500,00

Θέση: Δ. Αμφιλοχίας (Δ.Δ. Αμφιλοχίας), Αιτωλ/νίας²⁰⁹

Έργο: Εγκατάσταση Νέου Εξοπλισμού Μαζικής Εστίασης, προς συμπλήρωση του υπάρχοντος.

Φορέας: ΜΠΑΛΑΧΑΜΗ ΑΡΩΝΙΑΔΑ ΕΛΕΝΗ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 33.530,00

Θέση: Δ. Καρπενησίου (Δ.Δ. Καρπενησίου), Ευρυτανία

Έργο: Εγκατάσταση Νέου Εξοπλισμού Μαζικής Εστίασης προς συμπλήρωση του υπάρχοντος.

Φορέας: ΜΠΑΛΑΧΑΜΗ ΑΡΩΝΙΑΔΑ ΕΛΕΝΗ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 33.530,00

Θέση: Δ. Καρπενησίου (Δ.Δ. Καρπενησίου), Ευρυτανία

Έργο: Εγκατάσταση Παραγωγικού Εξοπλισμού, προς Αντικατάσταση και

²⁰⁹ Σημειώσεις Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινωνικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

Συμπλήρωση του υπάρχοντος.

Φορέας: ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ « Η ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ»

Συνολικός Προϋπολογισμός:20.060,00

Θέση: Δ.Καρπενησίου(Δ.Δ. Καρπενησίου), Ευρυτανία

Έργο: Βελτίωση Κτιριακών Εγκαταστάσεων Αρτοποιείου και Εκσυγχρονισμός του με την αγορά Καινούριου Μηχανολογικού Εξοπλισμού.

Φορέας: ΤΣΙΟΥΝΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Συνολικός Προϋπολογισμός:286.500,00

Θέση: Δ. Καρπενησίου (Δ.Δ. Καρπενησίου), Ευρυτανία

Έργο: Ίδρυση Εκτροφείου Θηραμάτων

Φορέας: ΠΑΤΣΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Συνολικός Προϋπολογισμός:287.000,00

Θέση: Δ. Στράτου (Δ.Δ. Καστρακίου), Αιτωλ/νία

Έργο: Ενέργειες Προώθησης- Προβολής Περιοχής Παρέμβασης

Φορέας: ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.

Συνολικός Προϋπολογισμός:132.000,00

Θέση: Όλη η περιοχή παρέμβασης

Έργο: Βελτιώσεις Ορειβατικού Καταφυγίου στο Όρος Παναιτωλικό Αιτωλ/νίας του Ελληνικού Ορειβατικού Συλλόγου Αγρινίου.

Φορέας: ΕΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

Συνολικός Προϋπολογισμός: 167.000,00

Θέση: Δ.Παραβόλας (Δ.Δ. Περιστερίου), Αιτωλ/νία²¹⁰

Έργο: Διαμόρφωση Πλατείας Οικισμού Σχοίνου

Φορέας: ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

210 Σημειώσεις "Τ"Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

Συνολικός Προϋπολογισμός: 89.200,00

Θέση: Δ.Αγρινίου (Οικ. Σχοίνου), Αιτωλ/νία

Έργο: Οργάνωση και Στήριξη Δικτύου Συνεργαζόμενων Επιχειρήσεων- Φορέων για τον Τουρισμό στους Νομούς Αιτωλ/νίας και Ευρυτανίας.

Φορέας: Δίκτυο τουριστικών επιχειρήσεων Αιτωλ/νίας και Ευρυτανίας

Συνολικός Προϋπολογισμός: 123.203,40

Θέση: Καρπενήσι Ευρυτανίας

Έργο: Δυτική Ελλάδα- Γης Ύδατα

Φορέας: ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.

Συνολικός Προϋπολογισμός: 41.579,40

Θέση: Όλη η περιοχή παρέμβασης

Έργο: «Γέφυρα των Φιλικών- Όρκοι και Μυστικά στη Δυτική Ελλάδα»

Φορέας: ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.

Συνολικός Προϋπολογισμός: 41.579,40

Θέση: Όλη η περιοχή παρέμβασης

Έργο: Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση Ευπαθών Κοινωνικά Ομάδων

Φορέας: ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.

Συνολικός Προϋπολογισμός: 93.788,92

Θέση: Όλη η περιοχή παρέμβασης

Έργο: AGROTOUR

Φορέας: ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.

Συνολικός Προϋπολογισμός: 24.905,00

Θέση: Όλη η περιοχή παρέμβασης²¹¹

Έργο: TRANSINTERPRET II

²¹¹ Σημειώσεις "Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

Φορέας: ΤΡΙΧΩΝΙΔΑ Α.Ε.

Συνολικός Προϋπολογισμός: 73.032.88

Θέση: Όλη η περιοχή παρέμβασης

6.9 : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

A. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ

•Περιγραφή - Στόχος:²¹²

Στόχος του προγράμματος είναι η ενθάρρυνση των επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους και την βελτίωση της οικονομικής κατάστασης των γεωργών και των οικογενειών τους.

•Σε ποιους απευθύνεται:

Δικαιούχοι του προγράμματος μπορούν να είναι Φυσικά πρόσωπα (ιδιώτες). Νομικά πρόσωπα (εταιρείες) και συνεργαζόμενες εκμεταλλεύσεις.

•Ποσοστό ενίσχυσης

Το ποσοστό ενίσχυσης είναι μέχρι 55% του συνολικού κόστους.

•Τι περιλαμβάνει

- «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις – ενδείξεις οικονομικής βιωσιμότητας» (σχέδια βελτίωσης)
- «Επενδύσεις στις μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις» (Σχέδια Βελτίωσης)
- «Πρότυπα Αγροκτήματα»

212 Σημειώσεις Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

2. ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

•Περιγραφή - Στόχος:

Το πρόγραμμα αφορά την ενίσχυση επενδύσεων μεταποίησης και εμπορίας Γεωργικών προϊόντων της ζωικής και φυτικής παραγωγής με στόχο την προστασία της Δημόσιας Υγείας και του Περιβάλλοντος καθώς και την ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων.

•Σε ποιους απευθύνεται:

Οι φορείς που μπορούν να ενταχθούν στο πρόγραμμα είναι:

- Ατομικές επιχειρήσεις
- Νομικά πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (Ο.Ε, Ε.Π.Ε, Α.Ε)
- Οργανισμοί τοπικής Αυτοδιοίκησης και οι επιχειρήσεις τους

•Τι περιλαμβάνει:

Οι τομείς οι οποίοι μπορούν να ενισχυθούν μέσω του Προγράμματος είναι:

A. ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (κρέας, γάλα, πουλερικά, μέλι, ζωοτροφές)

B. ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (Δημητριακά, ρύζι, αραβόσιτος, οπωροκηπευτικά, ελαιόλαδο, οίνος, αρωματικά φυτά, άνθη, ζάχαρη και καπνός)

•Ποσοστό ενίσχυσης:

Το ποσοστό επιδότησης ανέρχεται έως το 50% του συνολικού κόστους.

3. ΝΕΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ

•Περιγραφή - Στόχος:

Στόχος του προγράμματος είναι η προσέλκυση Νέων για μόνιμη εγκατάσταση στην ελληνική ύπαιθρο και η ενθάρρυνση τους να ασχοληθούν με την γεωργία με σκοπό την ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού.²¹³

²¹³ Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

•Σε ποιους απευθύνεται:

Νέες και Νέους που δεν έχουν συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας τους και επιθυμούν να ασχοληθούν για πρώτη φορά επαγγελματικά με γεωργικές δραστηριότητες σε δική τους γεωργική εκμετάλλευση.

•Τι περιλαμβάνει:

Περιλαμβάνει τις ακόλουθες Ενισχύσεις:

- ΕΦΑΠΙΑΞ ΠΡΙΜΟΔΟΤΗΣΗ ΠΡΩΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΝΕΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ.

- Παρέχει:

οικονομικά κίνητρα με την μορφή της άμεσης επιχορήγησης που μπορεί να φτάσει στο ποσό των 25.000 Ευρώ.

- ΧΑΜΗΛΟΤΟΚΟ ΔΑΝΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ. Απευθύνεται σε νέους γεωργούς που λαμβάνουν την πρωμοδότηση πρώτης εγκατάστασης και παρέχει επιδότηση επιτοκίου του δανείου που συνάπτουν.

4. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

•Περιγραφή - Στόχος:²¹⁴

Σκοπός του προγράμματος είναι η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση της υπαίθρου με στόχο την οικονομική τους αυτοδυναμία, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διάσωση και διαφύλαξη των στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αφορά σαφώς προσδιορισμένες περιοχές που επιλέγονται με βάση τα εξής κριτήρια:

- το χαρακτηρισμό τους ως ορεινές ή μειονεκτικές
- τη μεγάλη σημασία του πρωτογενή τομέα για την τοπική οικονομία
- τη πληθυσμιακή τους συρρίκνωση
- την απόσταση από μεγάλα αστικά κέντρα

Για τον Νομό Αιτωλνίας τέτοιες περιοχές είναι: Η περιοχή του Ξηρομέρου, ο ορεινός

214 Σημειώσεις "Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

όγκος του Βάλτου - Παναιτωλικού και ο ορεινός όγκος της Ναυπακτίας.

•Σε ποιους απευθύνεται:

Στο πρόγραμμα μπορούν να ενταχθούν.

- Ιδιώτες
- Αγρότες
- Νομικά πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (εταιρίες)
- Οργανισμοί τοπικής Αυτοδιοίκησης και οι επιχειρήσεις τους

•Τι περιλαμβάνει

Οι επιλέξιμες επενδύσεις θα πρέπει να αποσκοπούν:

- Στην ανάδειξη αγροτουριστικών δραστηριοτήτων
- Στην ανάδειξη βιοτεχνικών δραστηριοτήτων
- Στην μεταποίηση και εμπορία των Γεωργικών προϊόντων (Φυτικής και ζωικής παραγωγής)

•Ποσοστό ενίσχυσης:

Το ποσοστό ενίσχυσης ανέρχεται έως το 55% του συνολικού κόστους.

B. ΑΛΙΕΙΑ

1. ΑΛΙΕΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

•Περιγραφή - Στόχος:

Στόχος του προγράμματος ²¹⁵ είναι η ανανέωση και ο εκσυγχρονισμός του αλιευτικού στόλου των λιμνών και των λιμνοθαλασσών.

•Σε ποιους απευθύνεται:

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, πλοιοκτήτες σκαφών για αλιεία στα εσωτερικά ύδατα που προβαίνουν σε αντικατάσταση ή εκσυγχρονισμό.

215 Σημειώσεις "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

•Τι περιλαμβάνει:

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει κυρίως δύο δράσεις:

- Κατασκευή Νέων σκαφών σε αντικατάσταση παλαιών
- Εκσυγχρονισμός νέων σκαφών

•Ποσοστό ενίσχυσης:

Μέχρι 40% του συνολικού κόστους.

2. ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

•Περιγραφή - Στόχος:

Στόχος του προγράμματος είναι η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας καθώς και η ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων Μεταποίησης και Εμπορίας των Αλιευτικών προϊόντων.

•Σε ποιους απευθύνεται:

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε:

- Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα
- Συλλογικούς φορείς και οργανώσεις
- Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

•Τι περιλαμβάνει:

- Την κατασκευή Νέων επιχειρήσεων Μεταποίησης και εμπορίας Αλιευτικών προϊόντων.
- Τον εκσυγχρονισμό και την βελτίωση υπαρχουσών επιχειρήσεων.
- Την ανάπτυξη νέων προϊόντων, την βελτίωση της ποιότητας και του περιβάλλοντος.

•Ποσοστό ενίσχυσης:

Το ποσοστό επιδότησης μπορεί να φτάσει έως 60% του επιλέξιμου²¹⁶

²¹⁶ Σημειώσεις "Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+", Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

3. ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

•Περιγραφή - Στόχος:

Στόχος του προγράμματος είναι ο εκσυγχρονισμός και η αναδιοργάνωση των επιχειρήσεων του τομέα με σκοπό την αναβάθμιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων.

•Σε ποιους απευθύνεται:

- Φυσικά ή Νομικά πρόσωπα και Ενώσεις τους
- Συλλογικοί φορείς, Συνεταιρισμοί, οργανώσεις
- Φορείς και τοπικής Αυτοδιοίκησης

•Τι περιλαμβάνει:

Την ίδρυση, τον εκσυγχρονισμό ή την μετεγκατάσταση μονάδων Υδατοκαλλιέργειας.

•Ποσοστό ενίσχυσης:

Το ποσοστό επιδότησης μπορεί να φτάσει ως 55% του συνολικού κόστους.

4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

•Περιγραφή - Στόχος:

Στόχος του προγράμματος ²¹⁷ είναι η στήριξη των εργαζομένων στον κλάδο Αλιείας και η αντικατάσταση των ηλικιωμένων με νέους αλιείς.

•Σε ποιους απευθύνεται:

Σε επαγγελματίες Αλιείς με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ανά περίπτωση.

•Τι περιλαμβάνει:

Δράσεις του προγράμματος είναι:

217 Σημειώσεις Γ.Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε. ,Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α., Καφρίτσας Χάρης, σελ.14-42

- Η πρόωρη συνταξιοδότηση αλιέων
- Η πριμοδότηση για δημιουργία δραστηριοτήτων πέρα από τις αλιευτικές
- Η πριμοδότηση στους νέους αλιείς
- Οικονομικά κίνητρα για απόσυρση αλιευτικών σκαφών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στα πλαίσια των συναντήσεων της Π.Ο. θίξαμε αρκετές φορές το θέμα της βιώσιμης ανάπτυξης της Τριχωνίδας, της Λυσιμαχείας αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Μιας ανάπτυξης δηλαδή που θα προσπορίσει οικονομικά οφέλη στους κατοίκους της περιοχής, θα δώσει κίνητρα λοιπόν στους νέους να παραμείνουν στον τόπο τους, με ταυτόχρονη προστασία της ποιότητας των υδάτων αλλά και της βιοποικιλότητας στη λίμνη ως συνέπεια αλλά και ως προϋπόθεση αυτής της ανάπτυξης. Οι σημαντικότερες ίσως αλλά και συνάμα οι πρακτικότερες και πιο εύκολα πραγματοποιήσιμες ιδέες που ακούστηκαν μπορούν να κωδικοποιηθούν στις εξής:

- ανάπτυξη οικοτουριστικών-αγροτουριστικών μονάδων
- δημιουργία ξενώνων στα παραλίμνια χωριά , στα πολύ καλοδιατηρημένα πετρόχιστα σπίτια που εξακολουθούν να υπάρχουν
- βαρκάδες στη λίμνη
- οργάνωση δραστηριοτήτων bird watching
- δημιουργία περιπάτων-μονοπατιών γύρω από τη λίμνη
- συνδυασμός με ορεινό-χειμερινό τουρισμό δεδομένης της ύπαρξης ορειβατικού καταφυγίου στο χωριό Περιστερί
- συνδυασμός με σπορ (π.χ. ραφτινγκ στον Εύηνο)
- ανάδειξη τοπικών προϊόντων και μαγειρικής
- ανάδειξη της σχέσης με τη λίμνη Λυσιμαχεία και τη Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-ενιαία τουριστική αντιμετώπιση
- δημιουργία κέντρων ενημέρωσης για τον πιο υδάτινο νόμο της Ελλάδας : την Αιτωλοακαρνανία
- ανάδειξη των ιστορικών μνημείων της περιοχής

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η φύση μας έχει δώσει πλουσιοπάροχα ένα μεγάλο δώρο που εξαρτάται αποκλειστικά από εμάς. Εμείς είτε θα το προστατέψουμε είτε θα το καταστρέψουμε. Και στις 2 περιπτώσεις αυτό το δώρο θα φερθεί προς εμάς ανάλογα. Αυτή η όμορφη φύση της λίμνης Τριχωνίδας, η σπάνια ομορφιά της, η ξεχωριστή πανίδα και χλωρίδα της με τους μοναδικούς φυτικούς και ζωικούς οργανισμούς της, αυτή η φυσική πηγή πλούτου και καλλονής που μας περιβάλλει, έπρεπε να είναι για τους ανθρώπους μια προστατευμένη περιοχή που και μόνο κοιτάζοντας την να γεμίζουν με ευγενικά και φυσιολατρικά συναισθήματα.

Σε όλο τον κόσμο τέτοιες περιοχές έπρεπε πρώτα να είναι προς τέρψη οφθαλμών και κατόπιν για αξιοποίηση. Στην λίμνη Τριχωνίδα και στην ευρύτερη περιοχή, παρά την μερική μόλυνση της λίμνης από τα απόβλητα και παρά την παραμέλησή της τώρα τελευταία γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια από τοπικούς φορείς και εν συνεχεία από κρατικούς φορείς για την αξιοποίηση της. Πολλά προγράμματα Life-Φύση είναι σε εξέλιξη με τον αγροτουρισμό να έχει κάνει μεγάλα βήματα. Επίσης έχουν γίνει και πολλά έργα Leader για την ανάπτυξη της περιοχής με σκοπό την αποκέντρωση ορισμένων ανθρώπων. Βλέπουμε να προχωράει σιγά σιγά η επιστροφή στην φύση γιατί ο κάθε άνθρωπος αν δεν γνωρίζει για τον τόπο του, αν δεν έχει εμπειρίες, δεν

πρόκειται να τον αγαπήσει. Όλα αυτά πρέπει να γίνουν μέσα από πολλές προσπάθειες ομιλιών, προγραμμάτων, βιβλίων και διαλέξεων ώστε ο κάθε πολίτης να γνωρίσει, να αγαπήσει την περιοχή του, να συμβάλει και να δώσει λύσεις στα προβλήματά της. Αν αγαπήσαμε τον φυσικό μας πλούτο τότε θα έχουμε εισπράξει περισσότερα.

Πηγή: http://www.digital-camera.gr/index.php?option=photos&action=view&photo_id=13178

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A.B.	Ασβεστούχοι Βάλτοι
A.E.Π.Α.Φ	Άμεση Επέμβαση για την Προστασίας της Άγριας Φύσης
ΑΝ.ΑΙΤ.	Αναπτυξιακή Αιτωλοακαρνανίας
E.K.Θ.Ε	Εθνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών
E.Π.Τ	Εταιρεία Προστασίας Τριγωνίδας
ΕΛ.ΚΕ.ΝΟ.Π.Π	Ελληνικό Κέντρο Νομικής Προστασίας Περιβάλλοντος
E.Π.Τ.	Εταιρεία Προστασίας Τριγωνίδας
ΕΛ.ΚΕ.ΘΕ.	Ελληνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών
E.Π.Μ	Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη
ΙΧΘΥ.ΚΑ	Ιχθυοκαλλιεργητικό Κέντρο Αχελώου
ΚΕ.ΠΕ.ΤΡΙ	Κέντρο Περιβάλλοντος Τριγωνίδας
Κ.Π.Ε	Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης
Μ.Ε.Δ.	Μονάδα Εμπύκωσης δικτύου
Μ.Κ.Ο	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

N.A	Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις
Ο.Π.Α.Α.Χ	Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου
Ο.Π.Σ.	Ολοκληρωμένο Πληροφορικό Σύστημα
Ο.Σ.Υ.Τ.	Ομοσπονδία Συλλογών Τριγωνίδας
Ο.Τ.Α	Οργανισμοί Τοπικής αυτοδιοίκησης
Ο.Τ.Δ	Ομάδα Τοπικής Δράσης

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.epoxi.gr/seeing2.htm>

<http://www.el.Wikipedia.org/wiki>

http://trixonidanews.blogspot.com/2009/03/blog-post_25.html

<http://users.otenct.gr/trapdim/eptrixon.htm>

<http://www.gstr.gr>

<http://www.29dytika.gr>

<http://www.kpe-thermou.gr>

<http://www.epirusa.gr/leader+/gn/amd/index.htm>

http://www.life-trichonis.gr/Exploreren/drasi_1.htm

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

- Τσουνής Γρηγόρης, "Τριχωνίδα: Υδάτινες ανταύγειες", 1997
- Τσουνής Γρηγόρης, "Αιτωλοακαρνανία, Το Φυσικό Πάρκο της Ελλάδας, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας", Μεσολλόγι, 1997
- Σφήκας Γεώργιος, Τσουνής Γρηγόρης, "Οικοτουριστικός Οδηγός της Ελλάδας", Γ.Γ.Ν.Γ. Ε.Ε.Π.Φ., 1993
- Εθνικό Κέντρο Θαλασσίων Ερευνών-Ινστιτούτο Εσωτερικών Υδάτων, Πρόγραμμα LIFE-Φύση 1999, "Δράσεις για την Προστασία των Ασβεστούχων Βάλτων της λίμνης Τριχωνίδας", Θ. Κουσουρής, Ιερ. Ζαχαρίας
- Ρουσόπουλος Γιάννης, "Εκπαιδευτική σειρά για το περιβάλλον της λίμνης Τριχωνίδας", 2001, Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος LIFE-Φύση 1999, "Δράσεις για την Προστασία των Ασβεστούχων Βάλτων της λίμνης Τριχωνίδας"
- Τραπεζιώτης Δημήτρης, "Το πέλαγος της Αιτωλίας", 2000
- Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, Τμήμα Αιτωλοακαρνανίας, "Τουριστικός οδηγός Αιτωλοακαρνανίας", 2002
- Τριχωνίδα Α.Ε., "Λίμνη Τριχωνίδα, η θέα της φύσης", Παναιτώλιο, 1999
- Τραμπάζαλη Κωνσταντία, "Το πέλαγος της Αιτωλίας", 2000
- Καφρίτσας Χάρης, Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε., Αναπτυξιακή

Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α, "Γ'Κ.Π.Σ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+, Τοπικό Πρόγραμμα Νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας"

• Σημειώσεις Παπακωνσταντινίδης Λεωνίδας, " Τουρισμός – Αγροτουρισμός και Τοπική Ανάπτυξη" Αθήνα 2001

•Πελωριάδου Έρρικα, Παραβάλου Ιωάννα, "Εναλλακτικός Τουρισμός",2008

•Ομάδα Τοπικής Δράσης, Τριχωνίδα Α.Ε., Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία Ο.Τ.Α, "Τουριστικός Οδηγός"

•Εταιρεία Προστασίας Τριχωνίδα, Δήμος Θεστιέων, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, "Οικοτουριστικός Οδηγός Λίμνης Τριχωνίδα", Απρίλιος 2004

• Αγροτουριστική Α.Ε. (2003). Ο τουρισμός ως μοχλός ανάπτυξης της υπαίθρου. Άξονες πολιτικής για τον Αγροτουρισμό. Αθήνα: Έκδοση της Αγροτουριστική Α.Ε.

• Αποστολόπουλος, Κ. και Γιάγκου, Δ. (1998). Αγροτουρισμός και Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί: παράγοντες τοπικής ανάπτυξης του ελληνικού αγροτικού χώρου, στο Χ. Ζιωγάνας (Επιμ.), *Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του αγροτικού τομέα. Οι νέες προκλήσεις για την Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Εταιρία Αγροτικής Οικονομίας, Εκδόσεις ΖΗΤΗ.

• Δημητρίου, Χ., (1999). Ανάγκη προσαρμογής στις νέες απαιτήσεις, *Περιοδικό Τουρισμός & Οικονομία Ξενοδοχειακό Μάρκετινγκ, Ειδικά Θέματα*, έτος 25^ο(242): 137-138.

• Λογοθέτης, Μ. (1988). Αγροτικός τουρισμός μια εναλλακτική λύση. Αθήνα: Εκδόσεις Δωρικός

• Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2004). Οι προσδοκίες των τοπικών πληθυσμών και οι απαιτήσεις των επισκεπτών των περιοχών εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER +

• 10.00-10.20 Λαγός Δ. κ' Διακομιχάλης Μ. (Επικ. Καθηγ. Παν/μίου Αιγαίου κ' Επίκ. καθηγ. ΤΕΙ Ηπείρου): «Αγροτουρισμός και αιεφόρος τοπική ανάπτυξη: Η περίπτωση της Ελλάδας»

• 10.20-10.40 Σακελλάριος Χ. κ' Λάζαρη Χ. (Επικ. Καθηγ. ΤΕΙ Πάτρας κ' Έργαστ. Συνεργάτις ΤΕΙ Πάτρας): «Ο αγροτουρισμός στη Δυτική Ελλάδα: υφιστάμενη κατάσταση - προοπτικές»

- 10.40-11.00 Καχριμάνη Μ. (Εργαστηριακή Συνεργάτις ΤΕΙ Ηπείρου):
«Οικοτουρισμός: Η Ελληνική πραγματικότητα, τάσεις, προοπτικές. Οικονομικά χαρακτηριστικά»
- 11.00-11.20 Τσιάβος Ι. (Επιστημονικός Συνεργάτης ΤΕΙ Ηπείρου): «Marketing plan Αγροτουριστικής περιοχής. Εφαρμογή στη Δ.Ελλάδα»
- 11.20-11.40 Μιχαλόπουλος Χ. (Αν.Γεν.Δ/ντης Αιτωλικής Αναπτυξιακής)
«Ποιοτικός Αγροτουρισμός: Υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές στη Δυτική Ελλάδα»